

október 2020

novinky z radnice

život a kultúra trnavy

mesto trnava ■ ročník XXXI ■ číslo 9 ■ nepredajné!

foto: Blažej Víttek

Ostrovčeky priateľstva

Viacero tohtoročných podujatí poznačili opatrenia proti šíreniu koronavírusu a s tým spojené početné obavy.

Ich tieň neobišiel ani spontánne stretnutia priateľov. Na jednom z nich som si vypočul ponosy na končiace sa leto.

Na obmedzenia akcií či cestovania, na kolísajúce teploty bez dlhodobých horúčav či na preplnené slovenské turistické destinácie. Dostatok argumentov na prijatie konštatovania

o nevydarenom lete. Dlhodobo však u mňa prevláda jedna, na prvý pohľad negatívna vlastnosť. Tam, kde sa misky váh začnú príliš nekriticky nakláňať na jednu stranu, mám tendenciu brániť tú druhú.

Rozšíriť perspektívu jednoznačného pohľadu o iný uhol. Narušiť vlastnú predstavu realitou ďalších možností a iných prístupov. Pri posudzovaní toho, ako sme prežili leto, nejde ani tak o skutočnosť, čo nové sme videli či navštívili, ale skôr o to, či sme si oddýchli od každodenného zhonu a načerpali dostatok vnútorných i fyzických síl.

Z tohto zorného uhla sú počasie a lukratívne ponuky iba sekundárne záležitosti. Primárnou je vstup na územie vlastnej existencie, ktorej atmosféra plne závisí od nášho nastavenia. To je rozhodujúce aj v bežnom živote. V ňom sme neustále atakovaní povinnosťami, úlohami, nespokojnosťou i množstvom informácií, z ktorých sú najvýraznejšie azda práve tie negatívne.

Ak im nechceme podľahnúť a spolu s nimi ani všeobecnej rezignácii, skúsme vyvážiť misky váh vlastným pozitívnym konaním.

Bez zbytočných veľkých gest, bez hľadania chýb na iných jednoducho žiť a šíriť to, čo nás samotných naplňa, teší a oslovuje.

Pozitívnym nastavením mysle i srdca sa dá predísť nákaze hnevu, nenávisťi a nedôvery. Tie sú podobne ako mikróby chorôb prítomné medzi nami a ich vypuknutie v našom organizme závisí od imunity, hygieny a prevencie. V spoločenskej oblasti možno nákaze nedôvery, ustavičného spochybňovania a hľadania nepriateľov predísť prevenciou založenou na budovaní ostrovčekov nádeje, dôvery, rešpektu a vzájomnej úcty. Vytváraním zázemia porozumenia a harmónie.

Tí, ktorí prepadli boju s nepriateľmi, sa stávajú chtiac či nechtiac vojakmi armády spásy, ktorá nikdy neprichádza.

K ideálu sa však nedá priblížiť bojom ani násilím, skôr len trpezlivou tvorbou a ochranou slobodného myslenia i zodpovedného konania. Podobne ako pri pandémie

nemožno napriek obavám úplne zastaviť život, nepomôže nám napriek viacerým zlyháním a chybám

len ich neustále zvyrazňovanie u iných, ale skôr trpezlivá eliminácia chýb v rámci vlastného konania.

Je lepšie mať za sebou hoc aj malý ostrovček priateľov než zruinovanú krajinu vzťahov.

NOVINKY Z RADNICE

Život a kultúra Trnavy

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

ISSN 1339-8989

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktorka: Elena Ursinyová

Redakčná rada: Dušan Vančo, Martin Jurčo,

Miroslava Kuracinová Valová

Redakcia: Mestský úrad, Trhová 3

917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 105

E-mail: elena.ursinyova@trnava.sk

Autor grafického dizajnu: Andrej Grossmann

Grafická úprava: David Ursiny

Tlač: Ultra print

Pluhová 49, 831 03 Bratislava

Periodicita vychádzania:

desaťkrát do roka, august / september

a december / január ako dvojčíslo

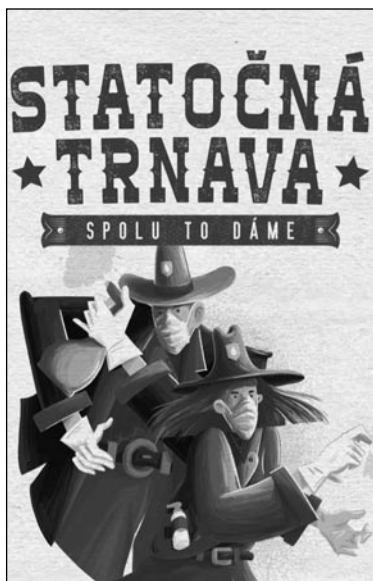
(red)

Na semafore covidu je červená. Šírenie vírusu spomalíme iba dodržiavaním prísnych opatrení

Vzhľadom na zhoršujúcu sa epidemiologickú situáciu Krízový štáb mesta zaviedol od pondelka 21. septembra v rámci pôsobnosti samosprávy sprísnené opatrenia na predchádzanie šírenia koronavírusu. Na základe rozhodnutia konzília odborníkov na štátnej úrovni bol zároveň prepnutý tzv. COVID semafor v okrese Trnava na červenú.

„Všetky kroky konzultujeme s Úradom verejného zdravotníctva Slovenskej republiky aj Regionálnym úradom verejného zdravotníctva so sídlom v Trnave. Prosíme občanov, aby sa správali zodpovedne k sebe aj k okoliu a rešpektovali aktuálne usmernenia. Je veľmi dôležité dbať na dôkladnú hygienu rúk, dodržiavať bezpečné odstupy a, samozrejme, nosiť ochranné rúško,“ povedala viceprimátorka Trnavy Eva Nemčovská.

Na mestskom úrade (Trhová 3), na Správe kultúrnych a športových zariadení mesta Trnava (Hlavná 17 a Spartakovská 1/B), Správe majetku mesta Trnava (Spartakovská 1/B) a Kancelárii správy pohrebísk (Kamenná cesta 1), každému pri vstupe zmerajú teplotu a poskytnú dezinfekciu rúk. V klientskom centre a v priestoroch matriky aj ohlasovne pobytov môže byť len obmedzený počet ľudí. Overovanie podpisov v teréne sa ruší až do odvolania, stretnutia výborov mestských častí a rokovania komisií mestského zastupiteľstva budú zvolávané iba v nevyhnutných prípadoch a zasadnutie mestského zastupiteľstva sa uskutoční bez prítomnosti verejnosti s možnosťou sledovania online na trnava.videostream.sk. Obmedzenie vstupu verejnosti do budovy platí aj na Mestskej polícii mesta Trnava (Trhová 2), kde tiež prichádzajúcim zmerajú teplotu a poskytnú dezinfekciu rúk. Stránky sa však budú vybavovať predovšetkým mimo budovy.

Budova radnice na Hlavnej 1 je pre verejnosť zatvorená. Plánované návštevy sa pri vstupe musia ohlásiť u informátora, kde im bude zmeraná telesná teplota a poskytnutá dezinfekcia na ruky. Prísne obmedzenia platia v Zariadení pre seniorov ((T. Vansovej 5) a Zariadení opatrovateľskej služby (Hospodárska 62). Návštevy klientov sú zakázané. Denne sa tam vykonáva plošná dezinfekcia priestorov, rovnako aj v Mestskej poliklinike na Starohájskej 2.

Do mestských malometrážnych bytov pre seniorov na Ulici V. Clementisa 51 je vstup do budovy možný iba cez hlavný vchod, kde prichádzajúcim zmerajú teplotu a poskytnú dezinfekciu rúk. Autobusy mestskej autobusovej dopravy sú pravidelne dezinfikované. Hromadné podujatia organizované mestom musia byť v súlade s nariadeniami ÚVZ

SR a RÚVZ v Trnave. Sobáše sa konajú iba v termínoch, ktoré sú už potvrdené. V obradnej sieni radnice môže byť maximálne 30 svadobčanov. Ruší sa účasť obradníkov (recitátori, speváci, hráči na hudobných nástrojoch), obrady sa vykonajú bez podávania rúk. Na pohreboch môže byť maximálne 40 ľudí. Ďalšie opatrenia budú vychádzať z usmernení ÚVZ SR a RÚVZ v Trnave. Sprísnený hygienický režim v zmysle usmernení zodpovedných orgánov platí aj v mestských jasliach, materských a základných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Mesta Trnava, v základnej umeleckej škole a Centre voľného času – Kalokagatii. Denné centrá pre seniorov sú otvorené, samozrejmosťou však musia byť rúška, odstupy a zvýšená hygiena. Obedy pre seniorov sa budú vydávať za prísnych opatrení do prenosných nádob, prípadne priamo v stravovni. V mestskej nočlahárni platí sprísnený hygienický režim a v rámci terénnej sociálnej práce sa budú ľuďom bez domova distribuovať ochranné rúška. Vonkajšie športoviská a detské ihriská sú otvorené, ale aj tam platia sprísnené hygienické opatrenia v zmysle usmernení zodpovedných orgánov. Dôsledným dodržiavaním preventívnych opatrení sa nám spoločne podarilo zvládnuť prvú vlnu koronavírusu. Spomeňme si teraz znova na slová MUDr. Vladimíra Krčméryho v júnovom vydaní nášho časopisu: „Ani pri dobrých výsledkoch nemôžeme poľaviť v opatreniach proti Covid-19.“ ■

Martin Jurčo, foto: autor

Hygiena bez medicíny prežije, ale medicína bez hygieny sa robiť nedá

Už sme v našom seriáli o dejinách trnavského zdravotníctva hovorili o infekčnej klinike. Tá bola ako oddelenie založená už v čase vzniku nemocnice. V roku 1824, keď vznikla nemocnica, boli už k dispozícii aj lôžka vyhradené pre infekčné a venerické ochorenia. To sú najstaršie dejiny. Dnešná Infekčná klinika prešla dlhú cestu k modernizácii liečebných postupov a pomáhal jej aj medicínsky výskum. Popri oblasti liečby infekčných ochorení, sa postupne formovala aj disciplína nemocničnej epidemiológie a hygieny. Pod týmto názvom existuje jedno z najmladších oddelení nemocnice, ktoré je dnes rovnako dôležité ako infekčné oddelenie pred sto päťdesiatimi rokmi.

Dejiny hygieny v zdravotníctve siahajú do roku 1952, keď bol prijatý zákon o hygienickej a protiepidemickej starostlivosti, čo znamenalo vznik Okresných hygienických staníc riadených okresným hygienikom. Vznikla Lekárska fakulta hygienická v Prahe a na OHS prichádzali jej prví absolventi. Niektorí zakotvili aj priamo v nemocniciach. Vedeckou základňou medicínskych odborov hygiena a epidemiológia bol Státní zdravotní ústav v Prahe. Na Slovensku to boli od roku 1953 Ústavy hygieny, hygieny práce a chorôb z povolania a ústav epidemiológie a mikrobiológie, ktoré sa v roku 1977 zlúčili do Výskumného ústavu preventívneho lekárstva. Dnes ho nahradila Slovenská zdravotnícka univerzita v Bratislave. Ďalších odborníkov od 90. rokov vzdelávala aj Trnavská univerzita, ktorá je aj výskumnou bázou tejto oblasti.

Dnes sa porozprávame o tom, čo všetko má na starosti Oddelenie nemocničnej hygieny a epidemiológie Fakultnej nemocnice v Trnave. Jaroslava Brňová je nemocničnou hygieničkou vo FN Trnava od roku 2012, a toto oddelenie založila. A keďže prax, vzdelávanie a výskum sú prepojené nádoby, je zároveň aj prodekanou pre vedcko-výskumnú činnosť a podieľa sa na výskume v Centre mikrobiológie a prevencie infekcií Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity (CEMIP), ktoré sídli v areáli nemocnice. Jaroslava Brňová vyštudovala virológiu na Prírodovedeckej fakulte

Založenie výskumného centra CEMIP: Zľava: prof. Vladimír Krčméry, Jaroslava Brňová a prof. Anna Strehárová

Univerzity Komenského a Verejné zdravotníctvo na FZaSP TU, kde absolvovala aj doktorandské štúdium v odbore Laboratórne vyšetrovacie metódy v zdravotníctve. Krátkodobé výskumné stáže absolvovala v Ženeve a Štokholme, Leicesteri a Hamburgu. Je podpredsedníčkou Komisie pre raciónálnu antiinfekčnú farmakoterapiu, antibiotickú politiku a nemocničné nákazy FN Trnava, členkou Národnej komisie pre prevenciu a kontrolu prenosných ochorení SR a v súčasnosti sa podieľa na projekte Ministerstva zdravotníctva Tvorba nových a inovovaných postupov pre výkon prevencie a ich zavedenie do medicínskej praxe.

■ **Vaše oddelenie je najmladšie v nemocnici, no aj štúdium tohto**

odboru nie je staré. A dokonca jeho kreovanie sa začalo práve v Trnave. Ale asi to má širšie súvislosti.

- Prvá univerzita na Slovensku, ktorá poskytovala vzdelanie v odbore verejné zdravotníctvo, bola práve Trnavská univerzita. Tam ho rozvinul vtedajší dekan profesor Vladimír Krčméry najmä v rámci vtedajšej Katedry hygieny a epidemiológie. Už v 90. rokoch poskytovala magisterský študijný program kontrola infekcií. Požiadavka na vznik a činnosť oddelení nemocničnej hygieny a epidemiológie sa datuje na začiatok 21. storočia. Základ treba hľadať ešte v procese, keď Rada Európy odporučila posilňovať bezpečnosť pacienta a prevenciu a kontrolu infekcií na úrovni zariadení zdravotnej starostlivosti

štátov EÚ. Definované boli kompetencie zdravotníkov v oblasti nemocničnej epidemiológie a hygieny. Aj pod tlakom zdravotných poisťovní, ktoré prijali hlásenie nemocničných nákaz ako indikátor kvality hodnotenia nemocníc, začali ich riaditelia vytvárať v nemocniciach pozície epidemiológov. Tí si museli doslova vybojovať a obhajovať svoju existenciu. Vznikali rôzne útvary ako oddelenia hygienickej služby, nemocničnej epidemiológie a kombinované oddelenia s centrálnou sterilizáciou a pracovnou zdravotnou službou. V roku 2019 bola prijatá aj Koncepcia odbornej činnosti na prevenciu a kontrolu nozokomiálnych nákaz.

■ **To už vaše oddelenie existovalo dva roky a vy ste boli pri jeho založení.**

- Vzniklo s významnou podporou vtedajšej medicínskej riaditeľky Márie Jarošovej a generálneho riaditeľa Daniela Žitňana. Postupne sa vybudovalo moderné oddelenie, na ktorom našli zamestnanie viacerí absolventi Trnavskej univerzity. Súčasne s týmto oddelením vzniklo s podporou pána dekana prof. Jaroslava Slaného v areáli nemocnice Výskumné centrum mikrobiológie a prevencie infekcií FZaSP TU s moderným laboratóriom pre mikrobiologický výskum. Vzniklo tak silné prepojenie medzi praxou a výskumom v prevencii infekcií na univerzite. To sa premietlo do mnohých významných prác, publikácií a výskumných projektov. Spomeniem napríklad realizáciu výkonu fekálnej transplantácie pre pacientov s ťažkou opakujúcou sa hnačkou, na ktorej má hlavnú zásluhu náš kolega Rastislav Husťák.

■ **Za akých okolností ste prišli do fakultnej nemocnice?**

- V roku 2010 som ešte ako doktorandka prišla s terajšou kolegyňou Zuzanou Škvarkovou na infekčnú kliniku. Prof. Anna Strehárová v tom čase zapojila nemocnicu do projektu Register sepsy a potrebovala pomocné vedecké sily z univerzity. Pridelila nám v suteréne kliniky malú kanceláriu, kde sme spracovávali dáta z chorobopi-

sov a nahadzovali ich do registra. Časom pribudli aj iné vedecké projekty a štúdie, a vo všetkých dominovala téma nemocničných infekcií a rezistencie na antibiotiká, ktorým sa prof. A. Strehárová zanietene venovala. Jej záujem a hlavne čas, ktorý nám venovala, nás veľmi oslovil. Dokázala nás tak zaujať, že sme niekedy pracovali aj do neskorých nočných hodín a viedli dlhé akademické debaty. V tom čase sme pôsobili ako doktorandky Katedry klinických disciplín, ktorej vedúcou bola bývalá prednostka Kliniky anestéziológie a intenzívnej medicíny Alexandra Šimková. Naučila nás veľa z oblasti intenzívnej medicíny a doteraz tiež spomíname na akademické debaty v jej pracovni na tému prevencie nemocničných nákaz.

■ **Začiatky boli asi ťažšie, zvlášť, keď sa budovalo nové pracovisko v priestoroch, ktoré neboli ideálne.**

- V roku 2012 som po skončení doktorandského štúdia začala v nemocnici pracovať na čiastočný úväzok ako asistentka verejného zdravotníctva popri práci na univerzite. Toto rozhodnutie nikdy neoľutujem. Bol to nápad prof. A. Strehárovej a nasmeroval mi celý môj profesijný život, za čo som jej veľmi vďačná. Objavila som prácu, ktorá ma nesmierne baví a naplňa, rovnako ako som to vtedy videla u nej. Ťažké to veru bolo, začala som sama s jedným nefunkčným PC a zaseknutou tlačiarňou v suteréne v priestoroch vtedy ešte chátrajúcej Infekčnej kliniky, kde často zablúdil ne jeden potkaník. Údržbári nemocnice sa často na tom bavili a hovorili mi, že ma kontrolujú, či som v práci. Bolo to ťažké a zároveň krásne obdobie môjho života. V priebehu piatich rokov sa mi podarilo vybudovať funkčné oddelenie nemocničnej hygieny. Dnes sme moderné pracovisko vybavené špičkovou prístrojovou technikou a často nás kontaktujú iné začínajúce pracoviská. Sme zároveň výučbovou základňou. Mnohí naši bývalí diplomanti a stážisti už pracujú v nemocniciach v rôz-

nych kútoch Slovenska. Chceme sa stále zlepšovať a máme ešte veľký kus cesty pred sebou. Neprajú nám hlavne zastarané budovy, ale snažíme sa vynájsť v každom smere.

■ **Vzišli ste teda z Infekčnej kliniky, no ste samostatným oddelením, ktoré je nelôžkové a spolupracuje so všetkými pracoviskami.**

- Túto prácu v nemocnici dlhé roky vykonávala prof. A. Strehárová s technickou podporou svojej sestričky Terezie Blažekovej z Centra pre diagnostiku a liečbu chronických vírusových hepatitíd. Každý mesiac práce a dôsledne sumarizovali hlásenia o nemocničných nákazách, ale aj iných prenosných ochoreniach a posielali ich krajskej epidemiologickej Miriam Ondicovej. Tá so svojimi kolegyňami Dagmar Kollárovou a Máriou Markovou v podstate suplovala činnosť oddelenia nemocničnej hygieny v prípade vzniku epidémie a problémov v hygienicko-epidemiologickom režime. Prof. A. Strehárová tiež organizovala zasadnutia Komisie pre racionálnu antibiotickú liečbu a antibiotickú politiku, na ktorej sa riešila antibiotická politika nemocnice, teda spotreba antibiotík, výskyt nemocničných infekcií, aktuálny výskyt rezistencie na antibiotiká a mnohé iné dôležité oblasti. Profesorka mala víziu, že raz bude priamo v nemocnici pracovať v tejto oblasti absolvent Trnavskej univerzity z odboru verejné zdravotníctvo, a že sa začne cielene venovať problematike nemocničnej hygieny priamo na oddeleniach. V tom čase boli nemocniční hygienici či verejní zdravotníci v nemocniciach raritou. Vo FN Trnava v súčasnosti pracujú traja verejní zdravotníci, ktorí sú všetci absolventi Trnavskej univerzity. Vybrala som si ich ešte ako študentov. Zuzana Škvarková má na starosti nemocničnú hygienickú službu, ktorú tvorí takmer 80 upratovačiek pod vedením majsterky Jozefíny Bangovej. Upratovanie si ako jedna z mála nemocníc zabezpečujeme vlastnými zamestnancami a nie dodávateľsky cez firmy. Taktiež má

na starosti služby zdravia pri práci a koordináciu aktivít s Pracovnou zdravotnou službou. V súčasnosti ma zastupuje pri vedení oddelenia, keďže som na rodičovskej dovolenke. Janka Prnová pracuje na oddelení na čiastočný úväzok popri doktorandskom štúdiu. Má na starosti program hygieny rúk a sledovanie výskytu nemocničných nákaz a rezistencie na antibiotiká. V tomto období máme na oddelení ešte jednu posilu, a to Helenu Babirátovú, ktorá predtým pôsobila na oddelení epidemiológie Regionálneho úradu verejného zdravotníctva Trnava.

■ Mnohí z nás si to asi vedia predstaviť, ale povedzme si presnejšie, čomu sa venujete? Aký je rozsah vašej práce?

- Naša činnosť sa dá rozdeliť do troch kategórií a to preventívna, intervenčná a poradenská. Snažíme sa robiť všetky opatrenia, aby nevznikli nemocničné nákazy a profesionálne ochorenia zamestnancov. Nie všetkému sa však dá zabrániť a tam, kde je riziko najväčšie, potom intenzívne sledujeme činnosti, teda vykonávame dohľad. Ak vzniknú epidémie, tak zasahujeme. V prípade závažného porušenia hygienicko-epidemiologického režimu spolupracujeme s RÚVZ Trnava. Vykonávame kontrolné audity, dávame reporty oddeleniam o ich činnosti a riešime prípadné otázky. V rámci poradenskej činnosti pomáhame s vypracovaním prevádzkových poriadkov, pri stavebnej a rekonštrukčnej činnosti, pri výbere nových technológií a prostriedkov na dezinfekciu. Zapájame sa aj do rôznych národných a medzinárodných epidemiologických štúdií a sledovaní.

■ Čo špeciálne robíte v oblasti rezistencie na antibiotiká, ktorá je dnes veľmi frekventovanou témou aj medzi laickou verejnosťou?

- Snažíme sa vystopovať každý jeden epidemiologicky významný mikroorganizmus. Pacienti sú k nám prekladaní z rôznych iných zariadení a často už bývajú

kolonizovaní takými to multirezistentnými baktériami. Je preto veľmi pravdepodobné, že sa môžu potom v rámci nemocnice ľahko šíriť, pretože tam nachádzajú ideálne prostredie. V tomto smere spolupracujeme s Oddelením klinickej mikrobiológie AnalytX, ktoré nám posila reporty o ich záchytech v rámci diagnostiky. Následne z týchto reportov robíme štatistiky, navštevujeme ciele dotknuté oddelenia a spolupracujeme s vedúcimi sestrami, aby sa zastavilo ich šírenie. Počas rokov našej spolupráce sme si vytvorili úžasnú spoluprácu. Vždy som dievčatá na oddelení viedla smerom spolupráce a vysvetľovaniu príčin a následkov. Prípady, zákazy a pokuty tu fungovať nikdy nebudú. Bohužiaľ, nie všetkým nemocničným infekciám sa dá zabrániť, ako to pekne hovorievala prof. A. Strehárová: Nemocničné infekcie sú daňou za zachránený život, ktorý by ešte pred pár rokmi vyhasol. Dnešná modrená zdravotná starostlivosť dokáže zázraky, ale nie vždy a za každú cenu.

■ Do akej miery zasiahla vaša práca pandémie Covid-19? Ako to ovplyvnilo rozsah vašej práce, prípadne zavádzanie nejakých dôraznejších hygienicko-epidemiologických opatrení?

- Táto pandémia nám v podstate spravila reklamu. Na jednej strane sme radi, lebo hygiena, epidemiológia a verejné zdravotníctvo sú teraz v kurze. Na druhej strane máme na Slovensku toľko odborníkov, ktorí všetko vedia, že miestami mi je ľúto, že nám degradujú odbor svojimi neodbornými názormi a stanoviskami. Chápem, že ľudia sú citliví, pretože pandémia im podobne, ako aj nám v práci, silne zasiahla do života. V nemocnici sme museli spustiť určité pandemické plány, ktoré súviseli s reprofilizáciou oddelení a zabezpečením iných činností v rámci prevencie šírenia Covid-19. Nerobili sa plánované operačné výkony. Keďže išlo o vírus, ktorý sa šíri respiračnou cestou, bolo to veľmi náročné najmä v prvej fáze. Museli sme

zabezpečiť pre všetkých ochranné pracovné pomôcky a museli sme sa zo dňa na deň s nimi naučiť správne zaobchádzať, hlavne ich racionálne používať. Najhoršie bolo zvládať paniku. Čo ma teší, posunuli sme sa vpred vďaka rôznym technologickým vymoženostiam. Na tie sa mohli uvoľniť finančné prostriedky, čo po iné roky bolo skôr na poslednom mieste. Ukázala sa pekná vec, o ktorej epidemiológovia, dávno vedia: Hygiena bez medicíny prežije a vždy bude potrebná aj v iných oblastiach života, ale medicína bez hygieny sa robiť nedá. Pokiaľ nemáme zabezpečený hygienicko-epidemiologický režim, riskujeme zdravie pacienta aj zdravotníckeho pracovníka. Toto je vec, ktorá sa, dúfam, nevytratí spolu s pandemiou Covid-19, ale ostane tu ako spomienka a hlavné záväzok.

■ Ešte pred pandemiou sa viac ráz hovorilo o tom, že nemocnice nevyužívajú natoľko alkoholovú dezinfekciu ako sú všeobecné normy. Zrejme aj pandémia túto oblasť ovplyvnila.

- Spotreba alkoholovej dezinfekcie na Slovensku v nemocniciach rastie, bolo tak už pred pandemiou Covid-19. Stále nedosahujeme priemery EÚ, ale je to výrazne lepšie. Obávam sa však, čo prinesie pandémia. Na trh sa dostali veľmi nekvalitné produkty. Pri dlhodobom používaní môžu ničiť pokožku rúk a ľudia prestanú veriť v alkoholovú dezinfekciu. V tejto oblasti sú preto znalosti pracovníkov v oblasti prevencie a kontroly infekcií v nemocniciach kľúčové. Lekár lieči pacienta a hygienik alebo epidemiológ lieči nemocnicu. Všetka aplikovaná dezinfekcia, či už na ruky, plochy alebo nástroje, musí byť odborne vybraná a sledovaná z pohľadu účinnosti, kvality a vedľajších účinkov. Nemôžeme prihliadať len na cenu. Dnes dokáže hocijaká garážová firma vyrobiť nejakú vodu v peknej fľaši, otestovať ju v nejakom laboratóriu, a začať ju predávať. Ani by ste neverili, aké je to veľmi jednoduché. Teraz ako nikdy

predtým je preto odbornosť v tejto téme prvoradá. Najmä v bežnej domácnosti by ľudia mali pocho-piť, že máme využívať žehlenie, slnečné žiarenie, vodnú paru a neagresívne čistiace prostriedky, nie dezinfekciu. Tá patrí do ne-mocníc a na miesta, kde sa stretá-va veľké množstvo ľudí. Rovnako alkoholová dezinfekcia je na mies-te tam, kde nemáme prístup k vo-de a umývadlu. V bežnom živote nemá nahradiť umývanie rúk ani počas pandémie.

■ **Ako už odznelo, oddelenie nemocničnej hygieny a epide-miologie sa podieľa aj na vý-skume. V areáli nemocnice sú výskumné mikrobiologické la-boratóriá Trnavskej univerzity. Ako a na čom spolupracujete?**

Martin Jurčo, foto: autor

Zóny bez pesticídov pokračujú príručkou o údržbe zelene bez chémie aj aplikáciou

Už dávnejšie sme na našich stránkach hovorili o projekte Zóny bez pesticídov, ktorý sa začal z celoslovenského pohľadu práve v našom meste. Myšlienka vznikla na Katedre biológie Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity a prvé smelé návrhy uvítalo aj Mesto Trnava. Projekt Zóny bez pesticídov sa teda začal pilotne v Trnave. Mesto vyčlenilo sedem zón, kde udržiava zeleň bez používania chemických látok, ktoré škodia hmyzu, vtáctvu, znižujú biodiverzitu a môžu byť aj karcinogénne.

Ako nás informoval Ivan Ilko zo združenia Zóny bez pesticídov, aktuálne sú v projekte zapojené aj ďalšie mestá, ako napríklad Košice, Nové Zámky, z Bratislavy sú to Rusovce a Petržalka. Do projektu sa zapojili aj Bratislavské mestské lesy s rozlohou vyše 3 000 hektárov. Rokujú aj s ďalšími mestami a obcami, ale často ide o zdĺhavý administratívny proces. „Za rezervu v spolupráci samospráv a nášho občianskeho združenia považujeme nedostatočnú ochotu k prechodu na nechemickú údržbu a akceptáciu prírody v meste zo strany obyvateľov. Mnohokrát sa stretávame s tým, že sa pesticídy aplikujú na miestach, kde nie sú potrebné, častokrát na vyžiadanie občanov a v rozpore s platnou legislatívou. Takýmto javom sa potom venujeme s príslušným štátnym kontrolným ústavom. Zapojením samospráv do projektu Zóny bez pesticídov je

- V rovnakom čase ako vzniklo oddelenie sme začali budovať aj naše univerzitné výskumné centrum CEMIP. Som nesmierne rada, že nás v tejto činnosti veľmi podporil a podporuje dekan prof. J. Slaný. Chceli sme spojiť pod jednu strechu aktivity, ktoré už roky máme. Do výskumu v mikrobiológii a prevencii infekcií nás uviedol a zaškolil prof. V. Kréméry, u ktorého sme väčšina vyrástli ako doktorandi. Dnes už vychovávame svojich študentov. Dúfam, že to, čo on zasial pred rokmi v Trnave, keď zakladal Fakultu zdravotníctva a sociálnej práce, bude rásť ďalej. Momentálne sme podali dva projekty a čakáme na rozhodnutie. Jeden sa týka tvorby edukačných video materiálov v prevencii

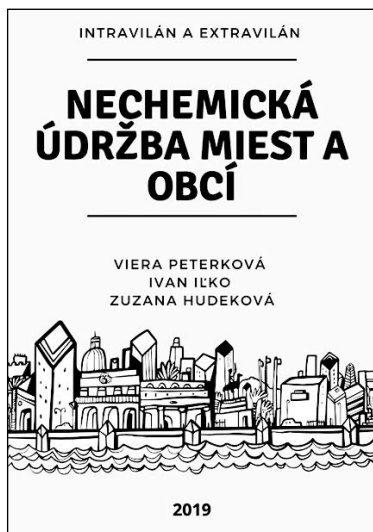
a kontrole infekcií založených na najnovších vedeckých dôkazoch. Druhý je v rámci výzvy dopadov Covid-19 a rieši dopady pandémie na šírenie antibiotickej rezistencie a rezistencie na dezinfekčné látky. Zároveň spisujeme výsledky 5-ročnej štúdie na publikovanie do vedeckých časopisov, keď sme ako prví na Slovensku komplexne zmonitorovali výskyt rezistencie u baktérií z prostredia nemocníc. To sú také, ktoré sa nájdu na nástrojoch a v prostredí nemocníc aj napriek ich dezinfekcii. Máme v laboratóriu veľmi zaujímavú zbierku baktérií a kopec nápadov na ďalší výskum, len musíme zohnať financie na jeho realizáciu, čo sa nám, pevne verím, čoskoro podarí. ■

možné predísť ohrozeniu verejného zdravia a životného prostredia a zároveň neúmyselnému porušeniu platnej legislatívy pri ich aplikácii,“ osvetľuje Ivan Ilko súčasnú situáciu.

Mnohí obyvatelia si myslia, že vyradenie pesticídov z chemickej ochrany prinesie zníženie kvality daných kultúr, rozmnoženie buriny alebo škodlivého hmyzu. „Pre občanov projekt Zóny bez pesticídov

vizuálne neprináša žiadnu zmenu. Ulice sú rovnako bez buriny, stále je zneškodňovaná. Len ekologickejšim a bezpečnejším spôsobom. Bez chemických látok. Predtým investovali do pesticídov a do ľudí, ktorí pesticídy striekali, teraz investujú do ľudí, ktorí burinu nestriekajú, ale vytrhávajú,“ hovorí Ivan Ilko o tom, ako vysvetľuje aj zástupcom samospráv, že prečo je dôležité prejsť na túto formu starostlivosti o zeleň. Masívna výstavba, zahusťovanie zastavaných aglomerácií aj agresivita developerov majú za následok neustále znižovanie zelených plôch v mestách. Ale obyvatelia čoraz viac na ne kladú dôraz a viac ich navštevujú. Aj preto je dôležité vylúčiť z parkov, lesoparkov a zelených rekreačných zón chemickú ochranu. „Základným a pravdepodobne aj najdôležitejším krokom k prechodu na nechemickú údržbu miest je však informovanosť obyvateľov. Komunikáciou s obyvateľmi je možné zmeniť pohľad na burinu v zmysle rastlín, ktoré môžu byť liečivé, jedlé, alebo poskytujú zdroj potravy pre ostatné živočíchy. Efektívnym príkladom sú kvitnúce rastliny, ktoré poskytujú potravu opelovačom a zároveň pôsobia esteticky. Výskumy potvrdzujú, že občania sú ochotnejší akceptovať určitý stupeň zaburinenia, ak im správcovia zelene vysvetlia, prečo nie je plocha dokonale vyčistená,“ pripomína Ivan Ilko. Zaujímalo nás aj, akým spôsobom by sme sa mohli dopredu pripravovať na nechemickú ochranu zelene pri revitalizácii parkov alebo priestorov medzi domami na sídliskách. „K základným metódam patria napríklad rôzne preventívne, konštruktívne, biologické, mechanické alebo chemické postupy. Preventívnou metódou kontroly burín je napríklad koncipovanie medzier a priechodov medzi chodníkmi a cestami tak, aby bolo možné použitie rotačných kief, kosenie alebo termické odburinenie. Veľmi účinné je aj pravidelné zametanie ulíc a chodníkov, zamedzí sa tým nánosom prachu a zeminy, ktoré slúžia aj na rast nežiaducej vege-

tácie. K mechanickým postupom patria metódy, ktoré využívajú mechanickú silu na vytrhávanie, mletie, trhanie alebo iné poškodzovanie nežiaducej vegetácie. Termické metódy využívajú tepelný šok vyvolaný prudkým zvýšením alebo znížením teploty rastliny, ktorý dosiahneme teplotným médiom,“ hovorí Ivan Ilko. Ale ako treba postupovať, keď tieto metódy nie sú účinné a stav je natoľko vážny, že nič iné nezostáva, len využiť chémiu? „V tom prípade je legitímne, ak sa použije aj chemická ochrana. Môžeme zvoliť tzv. environmentálne šetrnú chemickú ochranu, ktorej účinné látky sú na prírodnej báze a s minimálnym alebo žiadnym dopadom na zdravie človeka a životné prostredie. Medzi účinné látky týchto tzv. zelených produktov napríklad na ničenie buriny patria rastlinné výťažky ako klinčekový olej, eugenol, d-limonén, kyselina pelargónová alebo kyselina octová, ktoré pôsobia na burinu ničením kutikuly listov, čo vedie k smrti rastliny,“ hovorí I. Ilko a pripomína najnovšiu publikáciu Nechemická údržba miest a obcí, ktorú vydali v spolupráci s Pedagogickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave. „Je určená mestským samosprávam, poľnohospodárom, firmám zaoberajúcim sa údržbou mestskej zelene a komunikácií, správcom železníc, lesníkom a v neposlednom rade

všetkým záujemcom o problematiku pesticídov v našom okolí.“ Publikácia je voľne dostupná aj na spomínanej fakulte. Združenie najnovšie začína aj so vzdelávacími aktivitami súvisiacimi s negatívnym dopadom používania pesticídov. Doteraz boli aktívni hlavne pokiaľ ide o prednášky a rôzne neformálne vzdelávanie. Najnovšie však v Trnave zavádzajú spoločný projekt mesta a spomínanej Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity. „Projekt Školy bez pesticídov sa začne už tento rok a k jeho pilotnému spusteniu dôjde na vybraných základných školách v Trnave. Azda ho súčasná situácia s Covid-19 príliš nezabrzdí. K projektu vznikol metodicko-pedagogický materiál, ktorý slúži ako zdroj nápadov, exkurzií, aktivít, motivácií a predovšetkým informácií z problematiky pesticídov. Pripravené aktivity slúžia na doplnenie učiva a vedomostí žiakov 5. – 9. ročníka základných škôl, pričom sú žiaci podnecovaní tvorivo myslieť, aktívne poznávať, vyvodzovať záver a otvorene diskutovať. Materiál vznikol v spolupráci občianskeho združenia Zóny bez pesticídov a Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave,“ hovorí Ivan Ilko a pripomína ešte aj tretí projekt, Informačný systém o používaní pesticídov, ktorý spustili v spolupráci s rezortným ministerstvom. „Je to online systém založený na sprostredkovaní informácií týkajúcich sa aplikácie pesticídov. Princíp fungovania spočíva v tom, že inštitúcie, ktoré aplikujú pesticídy, pridávajú do systému údaje o mieste a čase postrekovania. Keďže aktuálna ohlasovacia povinnosť je nedostatočná, v súčasnosti môže dôjsť k pohybu ľudí na mieste realizácie postreku. Vďaka prehľadnému a jednoduchému používateľskému prístupu sa informácie občanom zobrazia v prehľadnej mape a v reálnom čase bez nutnosti registrácie a poplatkov. Cieľom je poskytnúť ľuďom informácie o plánovaných postrekoch pred ich realizáciou, na základe čoho sa môžu týmto miestam vyhnúť a ochrániť svoje zdravie.“ ■

Martin Jurčo, foto: archív

Kde je ten svet, v ktorom šumí lístie vzácnych stromov? V bývalej botanickej záhrade

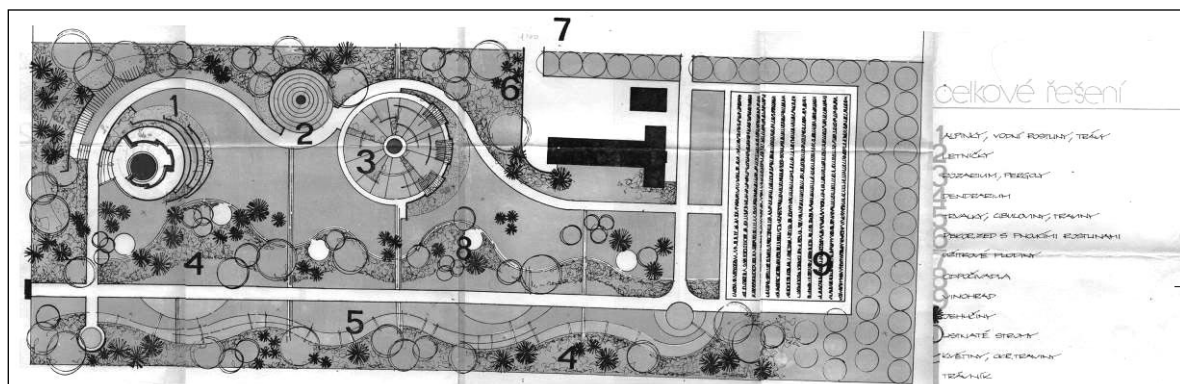
Mnohí Trnavčania, ktorí dnes bývajú na sídlisku Prednádražie, zaiste ani nevedia, prečo sa jedna z ulíc volá Botanická. Súčasťou dnešného areálu Materiálovotechnologickej fakulty STU so sídlom v Trnave je priestor niekdajšej botanickej záhrady, ktorý bol takto využívaný najmä počas existencie Pedagogickej fakulty UK. Po desaťročiach útlmu postupne prechádza revitalizáciou a tento rok sa dokonca stal aj miestom realizácie úspešného projektu Participatívneho rozpočtu mesta Trnava Mestské fčely. Hoci má botanická záhrada dnes už prívlastok bývalá, aj v súčasnosti je počas vegetačného obdobia sprístupnená a môžeme v nej nájsť celý rad zaujímavých drevín.

Ako nás informovala Kristína Gerulová z MTF STU so sídlom v Trnave, dejiny Botanickéj záhrady PdFv Trnave sa začali v roku 1964. „Vtedy, 1. septembra, podal vtedajší tajomník fakulty Dr. Ďurčanský žiadosť na trnavský poľnohospodársky odbor okresného národného výboru o zmenu kultúry na katastri na území mesta Trnavy s približnou výmerou dva a pol hektára. Poľnohospodárska komisia ONV vydala v marci 1965 súhlas na zmenu kultúry ornej pôdy na záhradu zeleninársko-ovocinársku a botanicú s výmerou jeden a pol hektára v katastri Trnavy. Všimnite si spojenie orná pôda – v tom čase bolo v tejto lokalite len pole,“ hovorí K. Gerulová.

Pedagogická fakulta UK v Trnave mala zámer využívať tieto parcely na vzdelávacie účely a chcela tam vybudovať záhradu s možnosťou ďalšej výsadby našich aj exotických drevín. Vtedajší dekan fakulty Jozef Schubert podal v máji 1966 investičný zámer s názvom Výstavba Botanickéj záhrady Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského

v Trnave. K založeniu záhrady prišlo v roku 1967 a bola podriadená vtedajšej Katedre prírodopisu. „Z dobových materiálov sa dozvedáme, že areál bol rozčlenený na plochu pre praktickú výučbu ekologického a poľnohospodársko-sadovnickeho charakteru. Táto časť je v súčasnosti už zrušená. Druhá časť je plocha pre praktickú výučbu dendrologického charakteru koncipovaná ako arborétum. Rozsah botanickej záhrady sa začínal na rozlohe poldruha hektára a v roku 1970 sa postupne rozšírila na 3,37 hektára,“ hovorí K. Gerulová. Dôležitým medzníkom v rozširovaní botanickej záhrady bolo premiestnenie časti botanickej hodnotnej zbierky z vtedajšej Ulice SNP č. 7 (dnešná Hospodárska ulica). išlo o porasty zo súkromnej záhrady rodiny Smékalovej. Záhrada bola založená v Trnave ešte pred 2. svetovou vojnou, pričom pôvodní majitelia sa počas vojny z nej odsťahovali. Neskôr prešla do rúk Komunálnych služieb mesta Trnavy, ktoré ju dalo k dispozícii Pedagogickému inštitútu v Trnave

na vyučovanie botaniky. O dva roky nato bola botanická záhrada zapojená do sústavy botanickej záhrad v ČSSR. „Celkový plán postupného rozširovania podľa návrhov Ing. E. Otrubovej a Ing. I. Otrubu sa v podstate nenaplnil. Ani ich návrhy, pokiaľ ide o celkové riešenie a najmä počty vysadených druhov drevín, nie sú totožné s dnešným stavom. Navyše, mnohé časti mobiliáru, výstavba odpočívadiel a chodníkov sa vôbec nerealizovali,“ pripomína K. Gerulová. Štatistiky hovoria, že v roku 1977 sa na ploche pre praktickú výučbu sadovnickeho charakteru nachádzalo 854 ovocných stromov, asi 40 odrôd rôznych druhov a tiež desať odrôd viniča, 400 konifíer a zhruba tridsať druhov kríkov. V tom čase by sme tam pre chystané rozárium našli asi 460 ruží piatich sort. „Na ploche pre praktickú výučbu dendrologického charakteru, čo bol necelý hektár, bolo vtedy vysadených asi 400 konifíer a kríkov. Práve tam je s najväčšou pravdepodobnosťou plocha súčasnej botanickej záhrady, ktorá patrí

dnes Materiálovotechnologickej fakulte STU. Podľa získaných údajov mala byť venovaná najväčšia pozornosť dendrologickej časti. Po vypracovaní podrobného dendrologického plánu mala byť odstránená výsadba čerešní, hrušiek, broskyň a o túto plochu sa mala dendrologická časť rozšíriť. Botanická záhrada pôvodne nemala byť sprístupnená verejnosti, mala slúžiť len na pedagogicko-vedecké účely," hovorí K. Gerulová. V roku 1986 došlo k zmene. Pedagogická fakulta UK bola z Trnavy presťahovaná, a tím sa skončilo využívanie botanickej záhrady na účely vzdelávania príslušnej katedry. V tom roku prešla jej správa pod Materiálovotechnologickú fakultu vtedy Slovenskej vysokej školy technickej. Žiaľ, keďže fakulta mala celkom iné zameranie, botanická záhrada v podstate pre ňu nemala význam, nevyužívala sa a nie je jasné, či existoval nejaký zámer na jej neskoršie využitie. Takmer dvadsať rokov bola záhrada zanedbávaná, iniciatíva na jej

revitalizáciu prišla až v roku 2005. „Revitalizáciu botanickej záhrady vtedy odobril dekan Oliver Moravčík, podobne aj Katedra botaniky a genetiky Fakulty prírodných vied UKF v Nitre i podobná fakulta na trnavskej UCM. Rovnako projekt podporili aj susediaca Základná škola Bottova a Športové gymnázium Jána Bottu. K prvým revitalizačným aktivitám patrilo odstránenie invázných druhov rastlín, náletov, odstránenie stromov, nevyhovujúcich zo zdravotného hľadiska a čistenie od odpadu. Práce sa začali v roku 2006," spomína K. Gerulová.

Botanická záhrada od roku 2006 získala viacero grantov z rôznych združení a inštitúcií (Environmentálny fond, Ekopolis, Nadácia SPP, Mesto Trnava, Nadácia Holcim, Nadácia SLSP, výťažok z Ekofestu, Nadácia Trnava Trnavčanom a iné) v celkovej výške spolu viac ako 30 tisíc eur. Z nich sa, okrem iného, podarilo vysadiť aj niekoľko desiatok dospelých drevín. Zničená budova skleníka bola odstránená,

záhrada dostala nové oplotenie, inštaloval sa náučný chodník a celý rad ďalších prác sa uskutočnil aj vďaka dobrovoľníckym aktivitám zamestnancov, študentov fakulty i ďalších dobrovoľníkov. Popri významných drevinách, ktoré boli pôvodne v záhrade vysadené, ako napr. kryptoméria japonská, céder himalájsky, klokoč perolistý, citrónovec trojlístý alebo korkovník amurský bolo po roku 2008 vysadených asi 70 rôznych nových drevín. Medzi najzaujímavejšie možno zaradiť dub mexický, makluru pomarančovú či staršie odrody, ktoré už bežne v záhradách nevidieť, ako mšpuľa nemecká, dula podlhovastá, či viacero druhov moruší. Po základnej revitalizácii bola záhrada sprístupnená verejnosti a uskutočňujú sa tam aj rôzne aktivity. Spomeňme prednášky, ktoré pripravila fakulta pre žiakov a študentov v rámci Dňa parkov a záhrad alebo Svetového dňa turizmu. Záhrada je otvorená zhruba od apríla do konca októbra v čase denného osvetlenia. ■

(red)

Cesta k samostatnosti s programom BUDDY

Takmer 5 000 detí na Slovensku nevyrastá vo svojich rodinách, ale v Centrách pre deti a rodiny (bývalé detské domovy). Deti v nich dostanú základnú starostlivosť, no často im chýba individuálna pozornosť - aby mali niekoho, kto je tu cieľene a dlhodobo práve pre nich. Preto vznikol program BUDDY, ktorý pomáha vytvárať (ne)obyčajné priateľstvá medzi dospelými dobrovoľníkmi a deťmi.

Cieľom programu je, aby raz každé dieťa, ktoré nevyrastá vo svojej rodine, malo aspoň jednu osobu, ktorej dôveruje a viedlo samostatný a dôstojný život. Program BUDDY hľadá, vyberá, školí a spája dobrovoľníkov s deťmi z centier. Dobrovoľník je zrelý, empatický a trpezlivý dospelý človek, ktorý prijíma dieťa

Dobrovoľník raz týždenne - priateľstvo na celý život. Zdroj foto: program BUDDY občianskeho združenia Provida

také, aké v skutočnosti je a na spoločných stretnutiach s dieťaťom mu vie dlhodobo venovať to najzávažnejšie, čo má - svoj čas. Dobrovoľníci sa môžu pritom oprieť o odborný tím programu,

ktorý ich pravidelne podporuje a vzdeláva. Postupne tak vzniká zdravý, dôverný a dlhodobý vzťah, ktorý pomáha dieťaťu naplňať jeho potreby a sprevádzať ho dospievaním na ceste k samostatnosti. Zatiaľ program pôsobí na desiatich miestach v štyroch slovenských krajoch. Medzi spolupracujúcimi centrami sú napríklad aj CDR Trnava a CDR Pečeňady. Na svojho dospelého kamaráta a na zapojenie do programu stále čaká veľa detí. Preto bude program čoskoro spúšťať ďalšiu náborovú kampaň pre nových dobrovoľníkov. Ak Vás vízia programu BUDDY oslovila a máte možnosť pravidelne niekomu venovať svoj čas, neváhajte sa zapojiť. Viac sa o dobrovoľníctve dozviete na www.budbuddy.sk. ■

Veronika Slnková-Plesníková, do tlače pripravil: (mj)

K osudom židovskej komunity v Trnave v rokoch 1938 – 1945

15. časť

Modely správania obetí

K charakteristickým znakom správania židovskej komunity počas holokaustu patrilo postupné prispôsobovanie sa situácii a základnou stratégiou jej správania sa stala snaha o minimalizáciu škôd a zachovanie „stability“. Vo svojej snahe o racionálne správanie sa pokúsila o vypracovanie modu vivendi s novou mocou a autoritami.¹ Tak ako jej to kázal zvyk a prax. A skúšala aj staré overené metódy – takže písala sťažnosti, petície, vyjednávala aj podplácala.² Tieto prostriedky používala aj židovská komunita v Trnave.

V čase, keď kulminovali brachiálne útoky na členov židovskej komunity, keď bol ohrozený ich majetok, zdravie a životy, Židia neváhali obrátiť sa na četnícku stanicu i mestskú políciu so žiadosťou o ochranu, na ktorú ako občania štátu mali plný nárok. Príznačný však už bol a o ich nejstej pozícii svedčil strach prezradiť a označiť vinníkov. Stačilo im, že útoky ustanú a potrestanie vinníkov akoby nepovažovali za relevantné, čo by tiež mohlo naznačovať posun v ich myslení a prispôsobenie sa novej situácii. V čase, keď si nedokázali sami poradiť a na regionálnej úrovni bolo riešenie v nedohľadne, obrátili sa v decembri 1938 dokonca na predsedu autonómnej vlády J. Tisu s vierou, že autoritou svojej osobnosti pogromistické akcie voči nim ukončí. S dôverou sa obracali na niekoho, kto mesiac predtým nechal násilne deportovať niektorých Židov zo Slovenska na územie Maďarska, a to bez akéhokoľvek právneho podkladu. Na zastavenie činnosti židovských strán reagovali Židia založením Židovskej ústrednej úradovne, ktorá mala podchytiť všetky sve-

tonázorové a politické frakcie slovenského židovstva, pričom chcela zastupovať záujmy Židov v rámci

Pohľadnica z tridsiatych rokov 20. storočia s obchodom Maxa Magrana na námestí. Obchod prevzal po svojom otcovi, ktorý mal za monarchie prevádzku na rohu divadla, priamo v budove, na prizemí.

existujúcich platných právnych noriem.³ Ortodoxní Židia (Ústredná kancelária židovských ortodoxných náboženských obcí) s ňou však odmietli spolupracovať. Jej hlavnou úlohou bola predovšetkým príprava Židov na vysťahovanie. Od júla 1939 začali pod jej patronátom vznikať školiace strediská, letné tábory a rôzne rekvalifikačné kurzy, ktoré boli súčasťou emigračného

Reklama na podnik Ernesta Diamanta, 1934, In: Adresár mesta Trnava.

plánu.⁴ Personál Ústredne Židov sa skladal z predstaviteľov rôznych politických a náboženských prúdov, s rôznym morálnym profilom, životnými skúsenosťami i s rôznymi ambíciami.⁵ Platilo to o jej pracovníkoch v centrále i na pobočkách, ktoré mali podľa štatútu ÚŽ vznikať v okresných mestách. V centrále ÚŽ boli zamestnaní aj trnavskí Židia: Dr. Michal Gerő

¹ Židovská strana odovzdala na jeseň 1938 slovenskej autonómnej vláde Memorandum, v ktorom sa zaviazala usmerňovať židovské obyvateľstvo „do služieb autonómneho Slovenska“. Viac KAMENEC, Ivan. Po stopách tragédie. Bratislava: Archa 1991, s. 21. Memorandum svedčí o tom, že funkcionári Židovskej strany si uvedomovali, že vláda hodlá riešiť akúsi židovskú otázku a na jej riešení chceli aktívne participovať.

² BAUMAN, Zygmunt. Modernost a holokaust. Bratislava: Kalligram, 2002, s. 193.

³ KAMENEC, ref. 1, s. 22.

⁴ ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica. Židia a protinacistický odboj na Slovensku. In Acta Judaica Slovaca, č. 2, 1995, s. 17. Pozri aj KAMENEC, ref. 1, s. 22-23. FATRANOVÁ, Gila. Boj o prežitie. Bratislava: Judaica Slovaca, 2007, s. 18-31.

⁵ HRADSKÁ, Katarína (ed.). Holokaust na Slovensku 8. Ústredňa Židov (1940 - 1944). Dokumenty. Bratislava: Dokumentačné stredisko holokaustu, 2008, s. 12.

v nej pracoval ako osobný tajomník starostu, Andrej Alexander Gross ako referent na ústrednom sekretariáte, Ernest Diamant ako úradník matričného odboru, Martin Guttmann ako úradník tlačového odboru a Alexander Reisner ako referent odboru pre neizraelitov.⁶ Okresná pobočka ÚŽ v Trnave sídlila v dome na Ulíci Sv. Jakuba 13. K 1. septembru 1941 zamestnávala: Fridricha Neumanna, Jána Geröa a Alberta Fuchsa.⁷ V novembri 1941 bol počet jej pracovníkov podstatne vyšší, Obecný úrad v Trnave uvádzal až 15 jej zamestnancov, pričom zdôrazňoval, že počet Židov v Trnave v súvislosti so sťahovaním Židov z Bratislavy narástol asi o 500 a počítá sa ešte s ďalším prírastkom.⁸

Počet členov ÚŽ sa v roku 1942 znížil najprv na 8, neskôr na 6.⁹ Po menovaní predstavenstiev pobočiek ÚŽ Ústredným hospodárskym úradom v roku 1942 si pozíciu prednostu udržal R. Magran (bol predsedom židovskej náboženskej obce status quo a v tejto funkcii zotrval až do roku 1944), členmi predstavenstva sa stali Dr. E. Ehrenfeld zo Serede a A. Urban z Piešťan, ktorí zároveň získali výnimku ÚHÚ a nepodliehali spolu so svojimi rodinnými príslušníkmi vysťahovaniu.¹⁰ Š. Gross z Trnavy zastával funkciu miestostarostu v centrále ÚŽ. Pobočiek ÚŽ vzniklo však viac, ako bolo okresných miest – až 67, a to zrejme z toho dôvodu, že vedenie ÚŽ bolo pre-

GROSS ALEXÄNDER	STECKL REGINA
GROSS MIKULÁŠ	SCHAJMOVITZ IZABELLA
GROSS VOJTECH	TEPLÁNSKY ADELA
GROSS GIZELA	TEPLÁNSKY TERKA
GROSS VILIAM	TEPLÁNSKY MORIC
GROSS NELLY	WERTHEIMER IILONKA

Alexander Gross, referent na ústrednom sekretariáte Ústredne Židov a úradník matričného odboru Ernest Diamant sú tiež v zozname Židov, ktorí zahynuli počas holokaustu. Referent odboru pre neizraelitov Alexander Reisner bol zavraždený v Osvienčime. Zdroj yadvashem.org

108. ✓ Weissová Františka	1.5. 1885.	"
109. ✓ "	Robert 25.5. 1927.	"
110. ✓ Neumann Fridrich	27.7. 1907.	"
111. ✓ "	slžbeta 15.11.1910.	"
112. ✓ "	Gertruda 4. 4.1936.	"
113. ✓ Winter Max	26.12.1881.	"
114. ✓ Messinger Gizela	6. 1.1874.	"

V zozname Židov deportovaných 17. apríla 1942 z Trnavy do oblasti Lublinu figuruje aj meno Fridricha Neumanna. S najväčšou pravdepodobnosťou ide o muža, ktorý bol tiež zamestnaný v okresnej pobočke Ústredne Židov v Trnave. Zdroj: yadvashem.org

svedčené o ich prospešnosti.¹¹ Predvojnový antisemitizmus okrem iného obviňoval Židov z príživníctva a vyzdvihoval ich neužitočnosť pre spoločnosť, lebo nedokážu manuálne pracovať, preto aj pre židovských lídrov na Slovensku ako jedna z možností pripadala do úvahy stratégia záchrany Židov prácou, rovnako ako na situáciu reagovali židovskí lídri a židovské rady ustanovené v getách (v Bia-

lystoku, Vilniuse či Lodži) v presvedčení, že u Nemcov preváži „pragmatizmus nad šialenstvom“.¹² K najdôležitejšej náplni práce ÚŽ a jej pobočiek patrilo vytváranie pracovných miest prostredníctvom „prevrstvovania“ a preškolovania Židov na remeselnícke a poľnohospodárske práce v rôznych kurzoch a školeniach pod patronátom odboru pre preškolovanie.¹³ S povolením ÚHÚ v roku 1941 organizovala

⁶http://www4.yadvashem.org/lwp/workplace!/ut/p/_s.7_0_A/7_0_3N7/.cmd/acd/.ar/sa.maximized/.c/6_0_288/.ce/7_0_3T5/.p/5_0_2E8 (17.11.2009). Zamestnávanie A. A. Grossa v ÚŽ napadla HG v Trnave, podľa ktorej bol v ÚŽ zamestnaný z protekcie, ktorú mu mal urobiť jeho otec Š. Gross, popredný funkcionár židovskej obce, bývalý člen mestského zastupiteľstva, mestskej rady, veľkostatkár a nájomca mestských veľkostatkov. Žandárska stanica však nič podobné nezistila, ale pripustila, že „je to však možné“. A. A. Gross si podal riadnu žiadosť, z 800 uchádzačov prijali 320. Bol právnikom, ovládal 5 jazykov. Nepotvrďilo sa ani spojenie s „bielymi Židmi“, ktorým by podávali informácie, ani to, že by sa chcel vyhnúť pracovnej povinnosti, čo malo „vyvolať pobúrenie u trnavských Židov“, i keď je pravda že „v Trnave je dosť chudobných Židov bez zamestnania, ale nie je jasné, či by boli schopní zastáť Grossa v úrade“. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 150, Prez. D1-166/1942, Gross Alex, Andrej – zistenie.

⁷ HRADSKÁ, ref. 5, príloha č. 5, s. 386.

⁸ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 371, Adm. 26261/1941, Ústredňa Židov – organizácia. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 179, Prez. D1-1305/1944, Ústredňa Židov v Trnave, inventár.

⁹http://www4.yadvashem.org/lwp/workplace!/ut/p/_s.7_0_A/7_0_3N7/.cmd/acd/.ar/sa.spf_ActionListener/.c/6_0_288/.ce/7_0_3T2/.p/5_0_2E5?PC_7_0_3T2_spf_strutsAction=%212fBasicSearch.do (17.11.2009)

¹⁰ SNA, fond ÚHÚ, č. k. 41, Prez. 1312/1942, Zoznam funkcionárov a zamestnancov ÚŽ.

¹¹ FATRANOVÁ, ref. 4, s. 57.

¹² FATRANOVÁ, ref. 4, s. 123.

¹³ Viac k štruktúre ÚŽ pozri HRADSKÁ, ref. 5. FATRANOVÁ, ref. 4.

preškolovalie a prevrstvovacie kurzy a záujem o ne prevyšoval ich kapacitné možnosti. Ako prvé vznikali poľnohospodárske a záhradnícke kurzy, pretože na ich zriadenie nebolo potrebné žiadne výnimočné vybavenie, iba súhlas Štátneho pozemkového úradu.¹⁴ V Trnave sa preškolovalí kurz uskutočnil koncom februára 1941 na Jeruzalemskej 6. Vzhľadom na to, že počasie bolo ešte nepriaznivé, išlo skôr o teoretické školenie na poľnohospodárske a nádennícke práce so 14 účastníkmi.¹⁵ Podobné preškolovanie v Trnave zorganizovali aj v nasledujúcich mesiacoch roku 1941. V júni 1941 sa na kurz s 10 frekventantmi pripravoval aj mestský majer Mníšske.¹⁶

Od jesene 1941 pripravovala ÚŽ v Trnave vznik záhradníctva na poštátnených židovských majetkoch Ľudovíta Sterna a Žigmunda Reicha s rozlohou asi 10 ha, kde by bolo možné zamestnať 70 – 80 ľudí, pričom úrodu predpokladala využiť najmä na zásobovanie židovských ľudových kuchýň.¹⁷ ÚŽ predpokladala, že z výnosu záhradníctva by bolo možné zásobovať asi 616 ľudí denne zeleninou a zemiakmi, ale aj racionálne využiť židovské pracovné sily, zaradiť na preškolenie primeraný počet ešte nepreškolených pracovných síl a „zžitkovatím odpadkov založiť racionálny chov drobného zvieratstva (hydiny, angorských zajacov – V. S.), ktorí by absorbovali ďalšie pracovné sily a uľahčili starostlivosť o výživu“. Z tohto dôvodu ÚŽ navrhla založiť v plánovanom záhradníctve hydinnársku farmu, kde by chovali asi 400 nosníc a 100 husí, čo by v konečnom dôsledku znamenalo produkciu asi 40 000 vajec štvrťročne,

Úradníkovi tlačového odboru Trnavčanovi Martinovi Guttmannovi sa podarilo prežiť Osviečením, Rydultow, Mauthausen a Gusen. Poznali sme ho pod menom Martin Gregor ako výborného herca a významnú osobnosť v rozvoji slovenského profesionálneho divadelníctva. Trnave však ostal verný. „Martin svoju Trnavu miloval. Možno ešte viac, keď sa do nej vracal už ako významný umelec... No čo ho najviac držalo pri vzťahu k mestu, bol futbal. Bol jeho verným fanúšikom,“ spomínala v roku 2012 na svojho zosnulého manžela Magda Gregorová. Foto: archív M.G.

1030.	Gröbler Viliam	1897	Poprad
1031.	Dr. Gross Eugen	1889	Zilina
1032.	Grünbaum Jozef	1892	Kežmarok
1033.	Grünfeld Jakub	1903	Stropkov
1034.	Grünmann Bartolomej	1890	Tisovec
1035.	Guttman Ernest	1910	Trnava
1036.	Hendler Kerol	1920	Novaky
1037.	Herskovits Mikuláš	1911	Mumenné

Pravdepodobne ide o brata Martina Gregora Ernesta Guttmana. Muž s týmto menom z Trnavy, narodený v roku 1910, je v zozname Židov deportovaných 25. apríla 1942 zo žilinského tábora do oblasti Lublinu. Zdroj: yadvashem.org

ako aj zásobovanie hydinným mäsom.¹⁸ Návrh sa pre deportácie už realizovať nepodarilo. Zriaďovanie remeselníckych kurzov bolo zložitejšie, keďže vzhľadom na prebiehajúcu likvidáciu a arizáciu židovských podnikov ich nebolo kde zriaďovať.¹⁹ V tejto súvislosti začiatkom roku 1942 ÚŽ navrhovala v Trnave zriadiť mon-

tážnu dielňu pre asi 30 ľudí na „montáž elektrotechnických aparátov“ – domácich telefónov, zvončekov a transformátorov pre firmu Telegrafia, ktorá by dodala súčiastky a hradila by len prácu. „Je ale určité, že zaistíme asi 30 robotníkom a ich rodinným príslušníkom riadnu výživu a okrem toho môžeme rátať s istým čistým ziskom“.

¹⁴ KAMENEC, ref. 1, s. 137.

¹⁵ HRADSKÁ, ref. 5, dokument 26, s. 90–95.

¹⁶ NIŽŇANSKÝ, Eduard – BAKA, Igor – KAMENEC, Ivan. Holokaust na Slovensku 5. Židovské pracovné tábory a strediská na Slovensku 1938–1944. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, Židovská náboženská obec Bratislava, Vojenský historický ústav, 2004, s. 105.

¹⁷ SNA, fond MV, č. k. 180, 196/1942, Návrh na zásobovanie židovských ľudových kuchýň.

¹⁸ SNA, fond MV, č. k. 193, 488/1942, Trnava – hydinnárstvo návrh. SNA, fond MV, č. k. 193, 480/1942, Zásobovacie záhradníctvo – Trnava.

¹⁹ KAMENEC, ref. 1, s. 137. „V Trnave sa otvorilo mnoho nových kurzov a vyučovalo sa v nich rôznym remeslám.. Tak sme sa teda s Inge učili, ako vyrábať umelé kvetiny...“ VRBOVÁ, Gerta. Komu veriť, koho oklamať. Praha: GplusG, 2008, s. 33, s. 28.

Celý plán nakoniec stroskotal, lebo firma Telegrafia nedokázala zabezpečiť potrebné súčiastky, čo starosta ÚŽ vyhodnotil: „Týmto skutkom dostáva náš plán nový smer, lebo musíme na to myslieť si sami zhotoviť kovové a drevené súčiastky... Predsa odporúčam, aby sa táto dielňa zriadila, nakoľko je stále viditeľnejší nedostatok elektrických malých prístrojov...“²⁰ Aj realizácia tohto nápadu znemožnili deportácie. Nakoniec, ani zriaďovanie preškolovacích kurzov neprinieslo požadovaný efekt, pretože väčšina ich frekventantov, najmä mladí ľudia, boli v roku 1942 deportovaní hneď prvými transportmi. V čase, keď Židia prichádzali o prácu i o svoj majetok, dôležitou náplňou práce ÚŽ bola sociálna starostlivosť o tých, ktorí sa ocitli na sociálnom dne a sami si nedokázali poradiť, pričom najelementárnejší spôsob pomoci predstavovali ľudové kuchyne. Podľa zoznamu ÚŽ bolo v Trnave na sociálnu pomoc odkázaných 286 Židov.²¹ Žiaľ, ani sociálna pomoc neznamenala riešenie problému a bola len akýmsi brzdiacim mechanizmom v procese neustále sa zhoršujúcej sociálnej situácie Židov na Slovensku.²² Organizovanie finančných a materiálnych zbierok, zriaďovanie židovských ľudových kuchýň, zaobstarávanie náhradného ubytovania ako najčastejšie formy charitatívnej činnosti je však možné chápať ako jednu z foriem židovskej rezistencie, zatiaľ len pasívnej.²³ Pracovníci ÚŽ nevykonávali však len tieto ušľachtilé aktivity, ale asistovali aj pri spisovaní majetku

143.	Eisler	Fridrich	9.VIII.1892	Trnava, Kapitulská 28
144.	Brann	Hermann	12.VII.1884	Horné Lovšice
145.	Schloss xxxx	Hugo	10.VI.1875	Trnava, Bernolákova 16
146.	Reich	Zigmund	9.X.1874	" Panínská 9
147.	Herzog	Josef	7.IV.1873	" Františk.12
148.	Glück	Michal	16.X.1860	Sereď
149.	Herzog	Rozália	8.IV.1881	Trnava, Františk.12
150.	Holländer	Šelamon	2.V.1864	" Štefanikova 39

Zoznam židov, deportovaných z Trnavy a Sereďe do Lublinu. Trnavčan Zigmund Reich najprv prišiel o majetok, neskôr v Majdanku aj o život. Zdroj: yadvashem.org

deportovaných Židov či vykonávali administratívne práce v koncentračných strediskách.²⁴ Najčastejšie však bývajú židovské rady spomínané v súvislosti s evidenciou Židov slúžiacou ako podklad na prípravu deportačných zoznamov. Túto tristnú úlohu ÚŽ nikdy neplnila. Hoci viedla povinnú evidenciu Židov, jej spoľahlivosť spochybnil minister vnútra A. Mach, označiac ju za „falošnú“ a nariadil ministerstvu vnútra podriadenej štátnej správe spísanie novej evidencie Židov, na základe ktorej deportácie v konečnom dôsledku aj prebehli.²⁵ Jedným zo spôsobov úniku pred protizidovskou politikou a opatreniami bola dobrovoľná emigrácia.²⁶ Na Slovensku, nakoniec ani inde, sa nevyvinula na hromadný jav. Emigrovali skôr jednotlivci. Emigrovali možno z toho dôvodu, že dokázali dostatočne vyhodnotiť situáciu na Slovensku ako nezniesiteľnú pre svoju budúcu existenciu a emigráciu chápali ako únik z krajiny, kde je ich budúcnosť neistá, oveľa neistejšia ako v cieľovej krajine svojej emigrácie, kde začínali v novom prostredí a od základov. Na druhej strane, nemohli

a nechceli emigrovať všetci. Pre mnohých bola emigrácia krokom do neznáma, ktoré im pripadalo neznesiteľnejšie ako protizidovské útoky doma. Treba brať do úvahy aj to, že mnohí považovali Slovensko za svoj domov, hlásili sa k slovenskej národnosti a chceli byť Slovákmí židovskej viery. Rešpektovali krajinu a štát, v ktorom žili, i jeho zákonodarstvo a spoliehali sa, súc znali historických skúseností svojho národa v diaspóre, na to, že búrka rýchlo prehrmí. „My mladí sme žasli nad tým, ako prijali situáciu dospelí. Verili, že všetko je len dočasné, že to skoro prejde, že potom zase budú normálne žiť medzi ľuďmi, ktorí ich zradili a ponížovali; akoby sa nič nestalo“.²⁷ Ďalšou dôležitou podmienkou pre emigráciu boli peniaze, a tie nemali všetci, ktorí chceli emigrovať. Tí, čo ich mali, sa zasa báli finančných strát. Emigrácia nebola riešením ani pre dôchodcov, ani pre invalidov, ani pre chudobných, ani pre ostatných nebola jednoduchá, lebo aj v novej krajine si museli nájsť nové zázemie a zdroj príjmov – nájsť si novú prácu či podnikanie.²⁸ Psychologické aspekty sú

²⁰ SNA, fond MV, č. k. 180, 197/1942, Montážna dielňa v Trnave – návrh ÚŽ.

²¹ HRADSKÁ, ref. 5, príloha č. 2, s. 375.

²² KAMENEC, ref. 1, s. 136.

²³ KAMENEC, Ivan. K niektorým problémom rezistencie židovských obyvateľov na Slovensku. In ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica (ed.). Židé v boji a odboji. Rezistencia československých Židů v letech druhej svetovej války. Praha: Historický ústav, 2007, s. 72.

²⁴ Pozri HRADSKÁ, ref. 5, dokument 83 a 84, s. 209 a 211.

²⁵ NIŽŇANSKÝ, Eduard (ed.). Holokaust na Slovensku 6. Deportácie v roku 1942. Dokumenty. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2005, s. 39.

²⁶ K dobrovoľnej emigrácii viac KAMENEC, ref. 1, s. 51-55.

²⁷ VRBOVÁ, ref. 19, s. 32.

²⁸ K niektorým aspektom aj NIŽŇANSKÝ, Eduard. Židovská komunita na Slovensku medzi československou parlamentnou demokraciou a slovenským štátom v stredoeurópskom kontexte. Prešov: Universum, 1999, s. 16.

²⁹ Pozri NIŽŇANSKÝ, ref. 25, s. 199.

v úvahách o možnostiach emigrácie Židov (nielen) zo Slovenska pravdepodobne relevantnejšie ako úvahy o ich materiálnom zabezpečení. Samozrejme, dôležité bolo nájsť aj miesto vhodné na emigráciu. O židovských emigrantov sa krajiny nebili, čo potvrdila aj Evianska konferencia v roku 1938, ktorej účastníci unisono (s výnimkou Dominikánskej republiky) deklarovali svoju neochotu zvýšiť imigračné kvóty.²⁹ Emigranti zo Slovenska smerovali najmä do južnej Ameriky, Ázie, západnej Európy a Palestíny. Aj po technickej stránke bola legálna emigrácia zložitou a takmer nedostupnou akciou, pretože slovenská vládna garnitúra v období autonómie napr. pri vysťahovaní z územia Slovenska hodlala uprednostňovať osoby s cudzou štátnou príslušnosťou, ale aj nežiaducich, umiestnených v zvláštnych táboroch.³⁰ Podľa I. Kamenca odišlo zo Slovenska do leta 1940 legálnou i nelegálnou cestou asi 6 tisíc Židov, väčšina z nich bez domovskej príslušnosti na území Slovenska.³¹ Je takmer nemožné z archívnych dokumentov získať komplexné informácie o emigráciách v regióne a o tom, že sa skutočne realizovali, svedčia len útržky informácií. Napr. Š. Gross, statkár na majeri Kočišské, mal prenájom do roku 1942. Ale ako píše vládny komisár mesta, „vzhľadom na dnešné pomery, súc židovského náboženstva, požiadal mesto, aby s ním pojednávalo v tom zmysle, že by ho mesto z tejto árendy dňom 30. 9. 1939 vypustilo, ponevác i s rodinou sa ešte v tom roku vysťahuje do Kanady“.³² Úradných novinách bol 14. 8. 1939 uverejnený oznam o emigrantských transféroch, v ktorom figurovalo meno E. Grossmannovej, cestujúcej s dcérou a synom.³³ Ďalšie informácie pochádzajú z písomností okolo rušenia a rozpúšťania židovských spolkov v septembri 1940, keď sa objavila informácia, že predseda Židovského kultúrneho spolku na Slovensku, miestna skupina Trnava „nejaký lekárnik Roth sa v roku

Grünfeld a Winter, prosperujúca trnavská firma. Reklama z r. 1932.

1939 vysťahoval do Ekvádoru.“³⁴ Podobne spolok Mizrachu „viedol Eherlich, ktorý sa vysťahoval do Palestíny“.³⁵ Na zozname Židov, ktorí sa do jesene 1940 legálne vysťahovali do zámoria, sú mená troch Židov z Trnavy: V. Kleina (1905, obchodník), J. Telekiho (1918, robotník) a A. Bachnera (1918, úradník).³⁶ V októbri 1940 mal OÚ v Trnave distribuovať vysťahovalecké pasy pre židovský vysťahovalecký transport, a to pre H. Freundovú a H. Steinitzu.³⁷ Zo súpisových hárkov židovského majetku, ale aj iných dokumentov, kde sa tieto informácie vyskytujú skôr ako poznámka na okraj, podarilo sa vytriahnuť údaje, týkajúce sa jednotlivých prípadov: Gabriela Blum, 1903 – žije v Maďarsku; Eduard Horovitz, 1886, ženatý, obchodník – momentálne v Budapešti; Etela Weisz, 1882, vdova, domáca – je v Budapešti; Dr. Oskar Bachovich, 1902, lekár – je v ZSSR (lekársku prax ukončil koncom roka 1938); Dr. Eduard Schick, 1900, lekár – je vo Švajčiarsku; Julia Wetzler – je v Paríži; Samuel, 1882 a Bella, 1881 Fabian – v Paríži; Berta Steinerová – odcestovala v máji 1939 do Monaka; Ernest Horovitz, 1884 – momentálne v Amerike; Gabriela Fabianová, 1915, rozvedená, bez zamestnania – je v USA; Božena Sidon, 1905, rozvedená domáca – je v USA; Edita Beimová, 1913, vydatá, domáca – údajne v Amerike; Tibor Funk, 1918, slobodný študent – údajne v Amerike; Alex Adler, 1911, obchodník – je v Paname; Alfred Adler, 1908 – býva v Havane; Dr. Viliam Müller, 1896, lekár – je v Bolívii (La Paz) aj s manželkou Alžbetou, 1898; Jozef Steiner, 1900, slobodný, továrnik – je v Ekvádore (Quito); Dr. Alfréd Pretzelmayr,

1903, slobodný, zubný lekár – je v Ekvádore (Quito) – dostal vysťahovalecký pas č. 30/417/39 platný do 31. 12. 1943 pre Južnú Ameriku a Ekvádor³⁸; Helena Hirtenstein, 1911, vydatá, domáca – je v Ekvádore; Zigmund Deutsch, 1883, bývalý obchodník a manželka Terézia, 1891 – sú v Palestíne od 17. 1939; Alexander Hünwald, 1907, slobodný, klampiar – je v Palestíne; Artur Jelínek, 1920, slobodný – 3. 7. 1939 sa vysťahoval do Palestíny; Jozef Jelínek (Arturov brat), 1909, slobodný – 3. 7. 1939 sa vysťahoval do Palestíny; Viliam Vajda, 1893, slobodný obchodník – je v Palestíne, Zlata Hammer, slobodná – je v Palestíne; Hugo Schwarz, 1916, slobodný, robotník – je v Palestíne; Elemér Fuchs, 1909 – je v Palestíne; Dezider Reich, 1907, slobodný robotník – v Palestíne (Kfar Hemakabi); Arpád Diamant, 1904, slobodný, dámsky krajčír – je v Palestíne (Tel-Aviv); Dr. Ján Schultz, 1914, slobodný, advokátsky osnovník – je v Palestíne (Jeruzalem); Vojtech Klein, 1900, slobodný – koncom augusta 1940 sa vysťahoval do Palestíny; Jozef Linkenberg – je v Palestíne (na študijnej ceste); Alica Neurath, 1913, Tibor Bock, 1903, inžinier chémie – je na neznámom mieste v cudzine. Všetky tieto informácie sú iba čriepky mozaiky, ale sú dôkazom o emigrácii jednotlivcov z Trnavy – do Maďarska, západnej Európy, USA, strednej a Latinskej Ameriky, ale predovšetkým do Palestíny, kam sa vysťahovávali najmä mladí a slobodní. Celkovo, vezmúc do úvahy vek emigrantov, išlo o mladých ľudí a ľudí strednej generácie, ktorí mali dosť odvahy, ale aj šancí vybudovať si nové zázemie. ■

(pokračovanie nabadúce)

Simona Jurčová, Západoslovenské múzeum v Trnave

Studňa na námestí je na najstarších známych fotografiách v Magyar Nemzeti múzeu.....

O budovaní mestského vodovodu sa v Trnave začalo diskutovať v dvadsiatych rokoch 20. storočia. Prvú technickú správu vypracoval v roku 1934 pražský inžinier Alfréd Šourek, neskôr, v rokoch 1937 a 1938 bola korigovaná. Všetky tieto prípravné dokumenty boli dôležité pred začiatkom budovania vodovodu a kanalizácie. I keď bol projekt pripravený ešte starým zastupiteľstvom (do r. 1938), reálne sa v Trnave začalo stavať až počas slovenského štátu. Dôležitou súčasťou bola aj vodárenská veža – Bellušov vodojem. Jeho výstavba sa uskutočnila v rokoch 1942 – 1946, ale do prevádzky bol odovzdaný až v r. 1954. Pred vybudovaním mestského vodovodu si do väčšiny jednoduchých domácností v centre mesta nosili vodu zo studní, ktoré bývali vo dvoroch domov, na rohoch ulíc a verejná studňa stála aj na námestí.

Trnavské Trojičné námestie bolo a stále je stredom diania v meste. V minulosti tu bývali denné trhy a pravidelné jarmoky. Na prvých pohľadniach z obdobia monarchie je námestie plné trhovníčok, okolo Trojičky sú rozložené drevené stánky so slnečníkmi. Na starších fotografických záberoch miesta medzi divadlom a Trojičkou vidno dve studne vedľa seba. Také obyčajné ručné čerpadlá s pákou, na niektorých fotkách aj so zaveseným hrnčekom na retiazke. Neskôr, koncom tridsiatych rokov, je na pohľadniach už iba jedno čerpadlo s pákou. Tak vyzerala verejná studňa takmer do polovice 20. storočia, kým sa celé námestie nezmenilo. Na prelome rokov 1949 – 1950 rozobrali Trojičku i dlažbu starého námestia a zrejme vtedy vybrali aj teleso studne. Bola to príprava na stavbu nového námestia, ktoré bolo naprojektované spolu so stavbou novej pošty (architekti Eugen Kramár a Štefan Lukačovič 1949).

Starší pohľad z 19. storočia na verejnú studňu na námestí je zachytený na grafike, ktorá vyšla ako jedna z piatich v diele Štefana Ručku: Trnava, čili historicko-miestopisný nástin krutých osudov a pamätností tohto slobodného kráľovského mesta slovenského... v roku 1868 v Škarniclovej tlačiarni v Skalici. Studňa je na obrázku v krytej malej – asi drevenej stavbe so

Trnava – námestie s dvomi studňami. Pohľadnica okolo r. 1905, zbierka ZsM

Trnava – námestie s jednou studňou. Pohľadnica okolo r. 1945, zbierka ZsM

strieškou a dvomi kaďami na vodu po oboch stranách. Doneďavna to bolo jediné jej známe vyobrazenie z 19. storočia. V dnešnej digitálnej dobe sa bádateľom naskytujú nové mož-

nosti bádania v elektronických databázach, ktoré sa neustále rozširujú. Na Slovensku si tak môžeme čítať staré noviny a časopisy online v digitálnej knižnici Univerzitetnej knižnice

Trnava – námestie a studňa so strieškou. Grafika v diele Š. Ručku, 1868

Fotografia označená ako Fő tér (Hlavné námestie), rozmery: 242x179 mm, <http://www.museumap.hu/record/-/record/oai-aggregated-bib5802880>

Tri detaily studne so strieškou

v Bratislave, či prezerat' diela slovenských umelcov uložené v rôznych pamäťových inštitúciách prostredníctvom zdigitalizovanej databázy Slovakiana. V širšom európskom priestore je podobným ekvivalentom Europeana – databáza, kde sa napríklad po zadaní hesla Trnava (alebo variantov názvu – Tyrna, Tirna, Nagyszombat) zobrazia predmety súvisiace s naším mestom

(pohľadnice, fotografie, obrázky, knihy a pod.) uložené v rôznych európskych inštitúciách (ak boli zdigitalizované). Digitalizácia zbierok v inštitúciách stále prebieha, a tak sa postupne rozširuje i počet predmetov, ktoré tam môžeme nájsť.

Takto sa objavili nedávno na portáli Europeana aj dve fotografie námestia v Trnave uložené v Magyar Nemzeti múzeu v Budapešti a datované rokom 1871. Na oboch je zachytená aj studňa, ktorú sme dosiaľ poznali len z grafiky v Ručkovom diele. Môžeme tak sledovať aj mierne skreslenie je vizáže v grafickom

Titul Technickej správy projektu vodovodu v Trnave, zdroj: autorka (t. č. v Štátnom archíve v Trnave)

zobrazení oproti reálnej fotografii. Nehovoriac o tom, že obe datované fotografie posúvajú naše znalosti o vzhľade trnavského námestia čoraz viac do histórie, lebo doteraz najstaršia fotografia, ktorú sme mali, pochádzala z obdobia okolo r. 1879. Dúfame, že sa raz objaví aspoň jedna z 12 fotografií, ktoré v roku 1860 ponúkol v liste trnavskému magistrátu prvý známy trnavský ateliérový fotograf Štefan Dohnányi. ■

Zdroj: Europeana:
<https://classic.europeana.eu/portal/sk>

Fotografia označená Fő tér és Sarkantyú utca (Hlavné námestie a Ostrohovská ulica), <http://www.museumap.hu/record/-/record/oai-aggregated-bib5820833>

Mgr. Milan Ševčík, kurátor historickej knižnice Západoslovenského múzea

Sviatok všetkých svätých, Samhain a jeden český upír.....

Blíži sa 1. november, Sviatok všetkých svätých. Ide o kresťanský sviatok, ktorý pripomína všetkých svätých, nielen tých, ktorí sú oficiálne kanonizovaní. Sviatok sa slávi ako v katolíckej, tak i ortodoxnej cirkvi, pričom na západe je to 1. november a východní kresťania ho slávia v prvú nedeľu po Turicach (Letniciach). Rímskokatolícka cirkev a niektoré ďalšie západné cirkvi nadväzujú 2. novembra na tento sviatok Spomienkou na všetkých verných mŕtvych, tzv. Dušičkami (Pamiatka zosnulých). Počas týchto dvoch dní je v krajinách s kresťanskou tradíciou zvykom navštíviť cintorín a rodinný hrob, zapáliť tam sviečku, položiť kyticu alebo veniec a so spomienkou sa pomodliť.

Na Východe sa od 4. storočia slávil spoločný sviatok všetkých mučeníkov. Dôvodom bola nemožnosť sláviť každý jednotlivý deň svätcov. Pápeži Gregor III. a Gregor IV. sviatok pre západnú cirkev v 7. storočí presunuli na 1. november, výročný deň posvätenia rímskeho Panteónu na kresťanský kostol venovaný Panne Márii a všetkým svätým mučeníkom.

V súčasnosti býva často Sviatok všetkých svätých spájaný s iným sviatkom, americkým Halloweenom. Halloween je pomenovanie pre predvečer keltského sviatku Samhain z Britských ostrovov. Zostal tam významným sviatkom aj po príchode kresťanstva

na toto územie. Duchovenstvo malo záujem, aby sa pôvodne pohanský sviatok, kde sa slávil rôzne sily, ktoré mali počas tohto sviatku možnosť pôsobiť vo svete ľudí, zmenil na oslavu Sviatku všetkých svätých, kde by boli oslavovaní všetci svätci kresťanskej cirkvi. Časť zvykov spojených so sviatkom Samhain prežila v Írsku, Škótsku a severnom Anglicku, začala však nadobúdať svetský charakter. Do USA Halloween priniesli írski a škótski prisťahovalci, no až po rokoch 1845 – 1846 po veľkom hladomore sa z neho stala celonárodná udalosť. V súčasnosti ide o sekulárny sviatok s karnevalovým charakterom, ktorý

sa počas 90. rokov 20. storočia rýchlo rozšíril do Európy. Najznámejším symbolom Halloweenu je Jack-o'-lantern, vyrezávaná a osvetlená tekvica. Ľudia verili, že počas sviatku Samhain je hranica medzi svetom živých a svetom mŕtvych príliš krehká, preto sa v tento deň mohli stretnúť so svojimi mŕtvymi príbuznými, ktorí chodili navštevovať živých, zvyčajne do

14. Keď si vaša situácia vyžiada zabezpečenie celodennej starostlivosti o vás alebo člena rodiny, aký druh služieb uprednostníte?

- terénne sociálne služby poskytované v domácom prostredí klienta
- sociálne služby v denných centrách alebo v dennom stacionári
- pobytové služby s týždenným pobytom
- celoročné pobytové služby v zariadeniach sociálnych služieb

15. Ktoré skupiny obyvateľov nášho mesta si podľa vás zaslúžia viac pozornosti?

(vyberte, prosíme, maximálne 4 odpovede)

- rodiny s malými deťmi
- rodiny s deťmi so zdravotným postihnutím
- deti a mládež
- seniori
- osoby so zdravotným postihnutím
- dlhodobo choré osoby
- mladí dospelí po ukončení pobytu v detskom domove
- osoby ohrozené závislosťou
- osoby v prechodnej zložitej sociálnej kríze
- neprispôsobiví občania (napr. bezdomovci)
- nezamestnaní
- etnické menšiny
- iná skupina (vypíšte)
-
-
-
-
-
-
-
-

16. Vyplňte, či ste sa zapojili do prípravy Komunitného plánu rozvoja sociálnych služieb na roky 2016 – 2020 a popíšte, ako vnímate rozvoj sociálnych služieb v Trnave ku dnešnému dňu.

- áno, zapojil/a som sa
- nie, nezapojil/a som sa
- vnímam pozitívny posun v rozvoji sociálnych služieb v meste
- nevnímam pozitívny posun v rozvoji sociálnych služieb v meste
- vnímam skôr negatívny posun v rozvoji sociálnych služieb v meste
- doteraz som sa o to nezaujímal

Vyplnený dotazník môžete oskenovať a poslať e-mailom na adresu zuzana.kralovicova@trnava.sk alebo odovzdať do 30. novembra 2020 na zberných miestach v Trnave

Zberné miesta:

- Radnica, Hlavná 1, informátor
- Mestský úrad v Trnave, Trhová ul. 3, informátor
- TTI pod mestskou vežou
- ÚPSVaR, Ulica J. Bottu č. 4
- Zdravotné stredisko na Mozartovej ul. č. 3 (Prednádražie)
- Kopánka, Denné centrum seniorov, Ľudová ul. č. 14
- Poliklinika, Starohájska ulica č. 2
- Sociálna poisťovňa, Ul. VI. Clementisa č. 24
- Stredisko sociálnej starostlivosti, VI. Clementisa č. 51
- Linčianska – VMČ a Denné centrum seniorov, Limbová ul. č. 11
- Modranka – Denné centrum seniorov, Dedinská ul. č. 9

DOTAZNÍK ku Komunitnému plánu sociálnych služieb mesta Trnava 2021 – 2027

Po vyplnení odovzdajte na niektorom zbernom mieste uvedenom na zadnej strane dotazníka

„Komunita je miesto, kde človek môže získavať emocionálnu podporu, ocenenie a praktickú pomoc v každodennom živote.“
(Hartl, in Matoušek 2008)

Vážení Trnavčania,

vás, ktorí ste sa zapojili do prieskumu zisťovania potrieb a požiadaviek občanov pri tvorbe predchádzajúceho komunitného plánu rozvoja sociálnych služieb na roky 2016 – 2020, ale aj vás, ktorí sa chcete prvýkrát zapojiť do spoločného diela, chceme požiadať o vyplnenie tohto dotazníka. Otázky sú zámerne vo veľkej miere rovnaké ako v predošlom období, aby sme zistili, nakoľko sa podarilo naplniť vaše potreby, a rozvinúť sociálne služby podľa vašich očakávaní. Výsledky dotazníka nám ukážu smerovanie zmien, ktoré by sme mali spoločne reflektovať pri tvorbe Komunitného plánu rozvoja sociálnych služieb v našom krásnom meste Trnava.

Našou víziou je otvorená komunita. Nechceme na nikoho zabudnúť, ani pred nikým zatvoriť brány sociálnych služieb.

1. Pohlavie:

- muž žena

2. Koľko máte rokov?

- 18 – 35 51 – 64
 36 – 50 65 a viac

3. Aký je váš rodinný stav?

- slobodný / slobodná
ženatý / vydatá
rozvedený / rozvedená
vdovec / vdova

4. Kde v Trnave bývate?

- Modranka
 Trnava – stred
(Staré mesto, Špiglsál)
 Trnava – západ (Prednádražie)
 Trnava – juh (Linčianska, Tulipán)
 Trnava – sever (Kopánka, Zátvor, Vodáreň)
 Trnava – východ
(Družba, Hlboká, Vozovka)

5. Aké je vaše sociálne postavenie?

- zamestnanec
 študent/ka
 podnikateľ/ka (SZČO)
 dôchodca / dôchodkyňa
 invalidný dôchodca / dôchodkyňa
 nezamestnaný / nezamestnaná
 rodičovská dovolenka

6. Aké je zloženie vašej domácnosti?

- jednotlivec
 obaja rodičia s dieťaťom
/ deťmi do 25 rokov
 jednotlivec s dieťaťom
/ deťmi do 25 rokov
 manželia žijúci v domácnosti bez detí
/ resp. deti sú dospelé a žijú inde
 viacgeneračná domácnosť

7. Keď zoberiete do úvahy všetky stránky života v meste, ako sa celkovo cítite v Trnave?

- určite spokojný/á

DOTAZNÍK ku Komunitnému plánu sociálnych služieb. Vyberte dvojstranu a vyplňte

- skôr spokojný/á
- skôr nespokojný/á
- určite nespokojný/á

8. Aké sú podľa vás v súčasnosti tri najväčšie problémy v Trnave?

(vyberte maximálne 3 odpovede)

- bytová výstavba / nedostatok cenovo dostupných bytov
- voľné pracovné miesta
- čistota v meste
- vzhľad mesta a údržba
- životné prostredie
- bezpečnosť v meste
- ponuka kultúrnych a športových podujatí
- sociálne služby (vypíšte aké)
-
-
-
-
- problémy s dopravou a parkovaním
- cyklochodníky
- iné (vypíšte aké)
-
-
-
-
-

9. Na koho sa obrátite, keby ste potrebovali získať informácie o niektorej zo sociálnych služieb v meste? (vyberte maximálne 3 odpovede)

- obrátim sa na človeka, ktorý sa s podobným problémom už stretol
- nakontaktujem sa na organizácie, o ktorých viem, že podobné služby poskytujú
- vyhľadám pomoc u priateľov, v rodine

- získam informácie z internetu
- získam informácie na úradoch (mestský úrad, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a pod.)
- u ošetrojúceho lekára
- neviem, doteraz som sa s takouto situáciou nestretol

10. Keď má váš rodinný príslušník trvalé zdravotné postihnutie (dlhotrvalú chorobu alebo je v dôchodkovom veku a pod.) využívate:

- služby poskytované v domácom prostredí (opatrovateľská služba v domácnosti)
- služby poskytované v domácom prostredí (osobný asistent)
- služby poskytované v domácom prostredí (príspevok za opatrovanie)
- pobytové služby inštitúcií, ktoré zaisťujú celoročnú opateru mimo domáceho prostredia
- pobytové služby inštitúcií, ktoré zaisťujú týždennú opateru mimo domáceho prostredia
- rodina sa o rodinného príslušníka stará svojpomocne
- iné
-
-
-
-

11. Prosíme, označte všetky sociálne služby, ktoré v súčasnosti využíva niekto vo vašej rodine. Zároveň napíšte, kto túto službu využíva a ako ste spokojní s jej poskytovaním (1 – veľmi spokojný/á; 2 – spokojný/á; 3 – nespokojný/á; 4 – veľmi nespokojný/á) (môžete vybrať i viac odpovedí)

DOTAZNÍK ku Komunitnému plánu sociálnych služieb. Vyberte dvojstranu a vyplňte

Sociálna služba	Kto službu využíva	Hodnotenie
sociálne poradenstvo		
denné centrá pre zdravotne postihnutých(stacionáre)		
opatrovateľská služba v domácnosti		
zariadenie opatrovateľskej služby		
zariadenie pre seniorov		
denné centrá pre seniorov – kluby dôchodcov		
sociálne služby pre osoby so zdravotným postihnutím (domov sociálnych služieb)		
sociálne služby poskytované organizáciami III. sektora		
zariadenie núdzového bývania pre rodinu s deťmi		
útulok		
nocľaháreň		
iné (vypíšte aké):		
nevyužívam		

12. Aké sociálne služby by ste potrebovali, ale v Trnave sú nedostatočné, nedostupné, resp. sa neposkytujú?

.....

13. Ak sa vaša rodina dlhodobo stará o člena rodiny, čo by vám najviac pomohlo k lepšiemu zabezpečeniu starostlivosti a opatery? (vyberte maximálne tri odpovede)

- pomoc dobrovoľníkov
– neplatená forma
- pomoc kvalifikovanej opatrovateľky
– platená forma
- zaistenie krátkodobého pobytu mimo rodiny a domácnosti pre danú osobu
- finančná pomoc
- poradenstvo
- nič nepotrebujem, rodina sa postará bez väčších problémov
- iné (vypíšte)
-
-
-
-
-
-

domu, kde žili počas života. Často sa stávalo, že mŕtvi nechceli opustiť svet živých a spôsobovali rôzne konflikty. Začali robiť živým ľuďom zlé veci, rôznymi spôsobmi im škodiť, vysávať im krv či životnú energiu a živí sa ich nevedeli zbaviť. Mŕtvi bývali často stotožňovaní s upírmi alebo vampírmi. V pôvodnej mytológii Slovanov aj Germánov sa upírom stával človek zosnulý nečistým spôsobom (samovrah, popravený zločinec) alebo osoba vylúčená zo spoločnosti ľudí či človek skonavší nevhodnou smrťou (čarodejník používajúci čiernu mágiu, obeť čarodejníka). V časoch po prijatí kresťanstva sa začalo veriť, že upírom sa môže stať osoba pochovaná bez obradov (nepokrstené dieťa), ak boli obrady vykonané zle, alebo osoba narodená v určitú dobu (napr. na Vianoce).

Jeden z najstarších písomných opisov činnosti upíra podáva islandská Sága o Eriкови Červe- nom z 13. storočia, zachycujúca históriu osídľovania Grónska Vikingami okolo roku 1000. Príbeh rozpráva, ako po náhlej smrti jedného neoblúbeného muža začnú podivne umierať aj ďalší členovia jeho komunity. Niektorí z mŕtvych (aj už pochovaných) sa potom znovu objavujú a snažia sa stretnúť so svojimi blízkymi, čím im spôsobujú smrť. Problémy s (ne)mŕtvymi sa vyriešia až exhumáciou tiel a ich opätovným pochovaním v blízkosti kostola za sprievodu kresťanských rituálov s výnimkou tela prvého zosnulého, ktorý je ako upír spálený. S podobným upírom sme sa stretli aj v Kronike českej z roku 1700. Záznam pochádza z roku 1337, takže ide o jeden z najstarších záznamov o upíroch v strednej Európe:

V jedné vesnici Blov nazvané, míli od města Kadaně, nějaký pas- týř jménem Mislata umřel, a byl pohřben při kostele křesťanským

obyčejem. Každou noc vstávaje po všech okolních [vesnicích] chodil, lidi děsil i dávil (vraždil) a kohokoliv jménem zavolal, každý v osmi dnech umřel. I poradili se sousedé té vsi i jiných vesnic okolních a poručili jej vykopati i dubovým kůlem v přítomnosti všech probítí. (On však) jakoby se smál a promluvil a řekl: Jak jste mně velmi uškodili, že jste mi ten kyj (dubový kól) dali, abych se bránil proti psům. A hned té noci opět vstal a lidí strašil i dávil mnohem více než předtím. Okolní obyvatelé to nemohli vytrpět, zjednali na něj dva katy, poručili jej vykopat a naložit na vůz. Na něm ležel na znak a přes půl těla byl přivázán provazem. Nohy jako živý zkrčoval i také ztahoval a když jej vezli, řval jako nejhroznější hovado. Když pak ho na hranici vložili, koly do země nabili a jeho k nim silně přivázali, toť jeden kat ostrým dubovým kůlem jej v bok na skrz prohnal a krev z něho jako z nějakého hovada velmi tekla. Když pak ho pálili, řval jako osel a upálivše jej, hned vše zlé přestávalo, neboť více nevstával.

Spomínaná Kronika česká z roku 1700 (Poselkyně Starých Příběhův Českých Aneb Kronyka Česká) sa nachádza v historickej knižnici Západoslovenského múzea v Trnave. Blížšie sa jej budeme venovať v nasledujúcom čísle Noviniek z radnice. ■

Encyclopaedia Beliana. Zväzok 5 (Galb – Hir). Bratislava : Encyklopedický ústav SAV ; Veda, 2008. 2000. ISBN 978-80-224-0982-7. Heslo Halloween, s. 467. MAIELLO, Giuseppe. 2005. Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-724-5.

NÁDASKÁ, Katarína. 2015. Čerti, bosorky a iné strašidlá. Bratislava : Fortuna Libri, 2015. ISBN 978-80-814-2481-6.

Ľudia a udalosti . . .

■ **1. 10. 1920** – V Trnave sa narodil športový funkcionár ALOJZ VÉKONY, predseda futbalového klubu Spartak Trnava a riaditeľ Slovsportu (100. výročie).

■ **1. 10. 1955** – V Trnave sa začala výstavba Zimného štadióna (65. výročie).

■ **3. 10. 1845** – V Hodruši-Hámroch sa narodil literárny historik, prekladateľ, vydavateľ a cirkevný hodnostár FRANTIŠEK RICHARD OSVALD, predseda Matice slovenskej i predseda Spolku sv. Vojtecha v Trnave, kde aj umrel a kde jeho meno nesie ulica (175. výročie).

■ **3. 10. 1920** – V Trnave začal vychádzať regionálny týždenník Slovensko (100. výročie).

■ **3. 10. 1975** – V Bratislave umrela populárna speváčka EVA KOSTOLÁNYOVÁ, rodáčka z Trnavy, kde je aj pochovaná a jej meno nesie jedna z ulíc (45. výročie).

■ **4. 10. 1570** – Vo Veľkom Varadíne v dnešnom Rumunsku sa narodil ostrihomský arcibiskup so sídlom v Trnave a kardinál PETER PÁZMAŇ, zakladateľ Trnavskej univerzity, ktorého meno nesie ulica a Študentský domov v Trnave (450. výročie).

■ **4. 10. 1985** – V Bratislave umrel trnavský rodák, 15-násobný majster ČSR a majster Európy v športovom zápasení JOZEF HERDA, ktorého meno nesie Športové gymnázium a námestie v Trnave, kde mu roku 2006 udelili Čestné občianstvo mesta in memoriam (35. výročie).

■ **5. 10. 1995** – V Trnave umrel futbalista VLASTIMIL OPÁLEK, dlhoročný brankár Spartaka Trnava, kapitán mužstva a asistent trénera (25. výročie).

Erika Juríková, *Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita*

Známi i neznámi autori starej Trnavskej univerzity LV.

Gabriel Kendrai: Neznámy jezuita z neďalekých Voderád

**Dejiny nám neustále dokazujú, že ešte nepoznáme všetky ich tajnosti, skryté príbehy, životné osudy... Znova a znova sa pri vedec-
kom výskume narazí na osobnosti, ktorých život či dielo sú nielen
zaujímavé, podnetné a poučné, ale v podstate úplne neznáme. In-
formácie, ktoré sú o nich k dispozícii, sa často kopírujú (veľa rás aj
s chybami), a keď sa ich bádatel snaží overiť a rozšíriť pramenným
výskumom, dospeje k zisteniu, že sa dostal na takmer alebo úplne
neprebádanú pôdu.**

Do tejto kategórie možno zaradiť aj život a diela jezuitu Gabriela Kendraia. Hoci ho s Trnavou spájajú predovšetkým roky štúdia a krátkeho pôsobenia vo funkcii správcu rehoľných majetkov, predsa sme sa rozhodli zaradiť ho do nášho seriálu. Veď aj vytváranie materiálneho zázemia pre rozvoj trnavskej akadémie tvorilo (tak ako i dnes) podstatnú súčasť jej fungovania. Úplné meno voderadského rodáka znie Ján Gabriel Valentín Kendrai (Kenrai, Kendray). Narodil sa vo februári 1724 a základy vied si osvojil v Trnave, kde vstúpil ako pätnásťročný do Spoločnosti Ježišovej. Roky noviciátu prežil v Trenčíne. Ako to bývalo v reholi zvykom, pred štúdiom na univerzite strávil rok vyučovaním gramatických disciplín, a to na gymnáziu v Liptovskom Mikuláši. Na jezuitskej univerzite v Košiciach navštevoval filozofické štúdiá a následne tu pôsobil ako pedagóg vyučujúci gramatické a humanitné triedy. V rokoch 1750 – 1753 absolvoval Kendrai štvorročné teologické štúdiá vo Viedni a po návrate pôsobil najskôr ako kazateľ v Komárne, potom ako kazateľ – misionár v Šahách. Na týchto miestach pravdepodobne prejavil svoje organizačné a ekonomické schopnosti, pretože v roku 1762 ho predstavení poslali spravovať rehoľné majetky do dnešného Jágru v Maďarsku, kde pôsobil sedem rokov. Do Trnavy sa vrátil v roku 1770 a nasledujúce roky sa tu vo funkcii správcu venoval hospodárskemu

Vojenský generál Giorgio Basta.
a finančnému zabezpečeniu jezuitského kolégia. Po rozpustení rehole odišiel v roku 1773 do Šale, kde bol kňazom v pastorácii až do svojej smrti v januári 1797. Podrobnejšie informácie o tomto jezuitovi nie sú dostupné, lepšie na tom nie je ani výskum jeho literárnej činnosti. Kendraiovi sa pripisuje autorstvo elegickej práce na biblické motívy, ktorú pod názvom *Exercitatio poetica de Jonatha mel gustante et a Saul interficiendo nisi eum milites liberassent* (Poetické cvičenie o Jonatánovi, ktorý ochutnával med, pričom Šaul by ho usmrtil, keby ho vojaci nezachránili) vyšlo v roku 1748 v Košiciach. Práve toto dielo, ktoré neevidujú ani maďarské či slovenské bibliografie 18. storočia, je záhadou.

Ľudia a udalosti...

- **8. 10. 1955** – V Trnave umrel literárny historik, muzikológ, pedagóg, prekladateľ a publicista CELESTÍN LEPÁČEK, absolvent trnavského gymnázia a provinciál františkánskej rehole (65. výročie).
- **10. 10. 1985** – Vyšlo nariadenie vlády o preložení Pedagogickej fakulty UK z Trnavy do Bratislavy a zároveň aj o zriadení Strojársko-technologickej fakulty SVŠT v Trnave (35. výročie).
- **11. 10. 1920** – V Trnave umrel básnik, publicista a kňaz ŠTEFAN BEZÁK, dlhoročný správca a predseda Spolku sv. Vojtecha (100. výročie).
- **13. 10. 1980** – V Trnave umrel speleológ a publicista LEONARD BLAHA, ktorý v rokoch 1940 – 42 pôsobil ako profesor na trnavskom gymnáziu (40. výročie).
- **16. 10. 2005** – Na Univerzitnom námestí v Trnave slávnostne odhalili bronzovú sochu pápeža JÁNA PAVLA II. (15. výročie).
- **17. 10. 1980** – Slávnostný prejazd parnej lokomotívy po železničnej trati Bratislava – Trnava – Leopoldov symbolicky ukončil éru parnej prevádzky v železničnej doprave na Slovensku (40. výročie).
- **18. 10. 1635** – Cisár FERDINAND II. schválil zriadenie Trnavskej univerzity a tzv. zlatou bulou potvrdil jej zakladaciu listinu (385. výročie).
- **19. 10. 2010** – V Trnave umrel lekár TIBOR KRUŽLIAK, primár chirurgickej kliniky, ktorý prednášal na Fakulte zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity. V r. 2010 mu udelili Čestné občianstvo mesta Trnavy in memoriam (10. výročie).

V generálnom katalógu osôb Rakúskej provincie Spoločnosti Ježišovej ho spomína len jezuitský historik a bibliograf Ladislav Lukáč. Je však prinajmenšom zvláštne, že žiaden jeho exemplár sa fyzicky nenachádza v slovenských knižniciach, a to ani priamo vo Vedeckej knižnici a Východoslovenskom múzeu v Košiciach, v Slovenskej národnej knižnici v Martine či v Univerzitetnej knižnici v Bratislave. Vynárajú sa tak otázky nad tým, či naozaj ide o knižne vydanú publikáciu.

Okrem spomínanej práce napísal Kendrai historické dielko o vojvodoch nazvané *Bellici Cassoviae simul et per superiore Hungarum sub Principibus Austriacis Praetores seu Generales Saeculo XVII.* (Vojvodcovia čiže generáli, ktorí bojovali v Košiciach a zároveň aj v Hornom Uhorsku pod rakúskymi panovníkmi v 17. storočí) a vydané v košickej univerzitnej tlačiarni (1749). Ide o promočnú tlač, ktorú venovali študenti triedy rétoriky doktorom filozofie k promóciám. Pretože je známe, že tieto promočné diela zväčša písali učitelia pôsobiaci v tom čase na univerzite, je možné, že dôvodom Kendraiovho autorstva je práve tento fakt; zodpovedá tomu aj rok vydania, aj to, že už sa neskôr literárnej činnosti nevenoval.

V príhovore novým doktorom filozofie zverejnenom v knihe sutor zdôrazňuje potrebu vzdelania v humanitných odboroch, konkrétne vo filozofii a rétorike. Jeho slová nestrácajú na aktuálnosti ani dnes a rovnako vhodne by mohli zaznieť na slávnostných promóciách absolventov filozofických fakúlt: „Páni Magistri, ako posledná vás ozdobuje Filozofia, konečne aj Rétorika prikladá náležitý dar ku vašej sláve. Ak je to snáď menej, ako ste čakali, isto to nie je menej, ako vám mohla ponúknuť. Ani nevidíme, že by ste tu nejako na nás zavreli, hoci aj Vy ste sa zaslúbili nechať sa sužovať chudobou, aby ste mohli povedať, že ste Filozofii napodobňujúci starovekých filozofov, ktorí sa viac starali o vzde-

lanosť ako o bohatstvo. Napriek tomu, že je pre filozofov (ak by chceli) ľahké nazhŕňať bohatstvo, oddávajú sa štúdiu iných, oveľa vznešenejších vied. Medzi vami ale nie je nikto, kto by to nevedel.” Samotné historické, rozsahom veľké dielo má oslavný charakter. Venuje sa životným osudom a vojenskej kariére štyroch generálov, ktorí slúžili v službách rakúskeho cisára Rudolfa II.: najväčší priestor patrí talianskemu vojvodcovi albánskeho pôvodu Giorgiovi Bastovi, po ňom nasleduje Ferdinand Gonzaga, Ján Jakob Barbiano Belgiojoso d'Este a nakoniec Ondrej Dóczy. Všetci sa svojou vojenskou činnosťou nejakým spôsobom dotkli mesta Košice a zohrali úlohu pri upevňovaní katolíckeho náboženstva.

Generál Basta slúžil Habsburgovcom a neskôr sa stal ako vládca Sedmohradska nakrátko cisárskym vazalom. V rokoch 1602 – 1604 spolu s Jakubom Barbianom pustošili Sedmohradsko, ktoré tradične inklinovalo k Turkom. Basta v novembri 1604 porazil časť vojsk Štefana Bočkaja pri Ožďanoch, ale Košice sa mu nepodarilo dobyť. Svoje vojenské skúsenosti premietol do dvoch vojenských manuálov, ktoré vydal knižne. Niektorí historici o ňom píšu ako o zradcovi, násilnom a nemravnom mužovi, v každom prípade môžeme skonštatovať, že sa nebránil žiadnym spôsobom, ktoré viedli k získaniu víťazstva a moci. Kendrai vyzdvihuje hlavne jeho vojenské zručnosti: „Juraj Basta, pôvodom Grék, bol povýšený do šľachtického stavu vďaka veľkolepým činom aj vojenskej zdatnosti. Bol totiž takým vojvodcom, že sa mohol zrovnať s tými najpoprednejšími nielen vo svojej dobe, ale vyrovnal sa aj všetkým dávnyim vojvodcom.” Pristavíme sa ešte pri poslednom z generálov, ktorých vojenskú udatnosť sa Kendrai rozhodol opísať. Je ním košický kapitán v hodnosti generála Ondrej Dóczy. Zastáva významné miesto v dejinách Spoločnosti Ježišovej, pretože to

Ľudia a udalosti

■ **21. 10. 1750** – V Častej sa narodil národný buditeľ, spisovateľ a kňaz JURAJ FÁNDLY, spoluzakladateľ Slovenského učeného tovarišstva a autor prvého tlačeného diela v bernolákovskej slovenčine, ktorý študoval na seminári v Trnave. Jeho meno nesie vo svojom názve knižnica a ulica v Trnave (270. výročie).

■ **21. 10. 2015** – V Trnave slávnostne odhalili pamätnú tabuľu bývalým príslušníkom Pomocných technických práporov (PTP) z Trnavy a okolia (5. výročie).

■ **26. 10. 1980** – V Trnave umrel kultúrny historik, publicista a cirkevný hodnostár JÁN PÖSTÉNYI, v rokoch 1920 – 1957 správca Spolku sv. Vojtecha (40. výročie).

■ **28. 10. 1970** – V Trnave slávnostne otvorili Klub mládeže Fortuna (50. výročie).

■ **30. 10. 1700** – V Trnave dokončili výstavbu univerzitného Kostola sv. Jána Krstiteľa, ktorý bol v roku 1970 spolu s univerzitnými budovami vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku (320. výročie).

■ **30. 10. 1920** – V Ružomberku sa narodila akademická maliarka, ilustrátorka a grafička EDITA AMBRUŠOVÁ, ktorá dlhé roky pôsobila v Trnave (100. výročie).

■ **30. 10. 1995** – V Podunajských Biskupiciach umrel redaktor týždenníka Trnavské noviny, športovec, organizátor Slovenského orla a kňaz ALEXEJ IZAKOVIČ, ktorého pôsobenie v Trnave mesto ocenilo roku 2006 udelením čestného občianstva in memoriam (25. výročie). ■

P.R.

bol práve on, kto povolal jezuitov na stálu misiu do vtedy prevažne protestantských Košíc, v ktorých v tom čas pôsobil veľmi aktívny kalvínsky kazateľ. Vytvoril im pre ich pobyt materiálne podmienky, keď im v pôvodnej budove Kráľovského domu dal zriadiť bývanie a kaplnku. Počas povstania Gabriela Betlena odmietol ako kapitán vyjednávať s povstalcami, za čo bol po vzdaní sa mesta zajatý a odvedený preč. Práve počas jeho neprítomnosti v meste usídlených jezuitských misionárov zajali a zavraždili a dnes ich mená poznáme ako košických mučeníkov. O Dóczyim sa Kendrai zmiňuje takto: „Ondrej Dóczy mal rodičov z vysokého šľachtického rodu a od skorej mladosti mal záujem o vojenstvo. Zasluchy si získal službou trom kráľom, a to Rudolfovi II., Matejovi II. a Ferdinandovi II. Často sa ako osoba pre blaho vlasti ocitol v najnebezpečnejších situáciách. Predovšetkým Turkom spô-

sobil veľa porážok, a to najmä keď bojoval v Hornom Uhorsku.” Kendraiova veľká práca je napísaná veľmi prístupným, pomerne jednoduchým štýlom v zrozumiteľnej latinčine. Je obrazom vtedajšieho školstva, ale zároveň akcentuje hodnoty jezuitského vzdelávania a dejín Spoločnosti. Má značne výchovný charakter, zdôrazňuje význam a postavenie Košíc a prostredníctvom nej sa autor snaží odovzdať študentom morálny odkaz, ktorý ich má sprevádzať počas ďalšieho štúdia i života. A ako sa v závere píše, „v Košiciach boli vojvodcovia, ktorí sa preslávili svojou vojenskou zručnosťou a činmi v prospech štátu a veľmi sa usilovali o verejné dobro a tento bol jediný (tj. Dóczy), ktorému sa prihodilo, že kvôli viere a funkcii sa slávne zakončil jeho život. ■

Použitá literatúra:

Kendrai, Gabriel: *Bellici Cassoviae simul et per superiore Hunga-*

riam sub Principibus Austriacis Praetores seu Generales Saeculo XVII. Casoviae 1749. Kolektív autorov: Slovenský biografický slovník, zv. III. Martin: Matica slovenská 1989, s. 68.

Lukács, Ladislaus: *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551 – 1773).* Diel druhý. Rím 1987, s.v. Kendrai. Pašteka, Július a kol.: *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska.* Bratislava: Lúč 2000, s. 654.

Súťažná otázka: Ako označujeme tlač, ktoré boli napísané a vydané pri príležitosti ukončenia štúdia?

Správne odpovede zasielajte do 20. októbra 2020 na adresu: Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava alebo emailom na klasjaz@truni.sk. Z účastníkov súťaže vyžrebujeme jedného, ktorý získa knižnú cenu.

(red)

Október v Malom Berlíne

■ Kino: Christo: Chôdza po vode

Prvé októbrové kino poteší každú umeleckú dušu. Dokument Andrey Paounova bude nahliadnuť do života zosnulého umelca, ktorý sa nezľakol žiadnej výzvy, bez ohľadu na jej veľkosť. Christove nápady zahalili tváre pamiatok po celom svete. Žiaden obrovský nápad nebol neuskutočiteľný, ak sa ho chopil práve Christo, spolu s manželkou Jean-Claude. Vrátil sa v roku 2016 náročnou inštaláciou, pri ktorej ľudia chodili po vode. V Malom Berlíne premietneme pohľad režiséra Andrey Paounova za kulisy – plávajúcih mól a aj Christovho života. Premietanie sa uskutoční v nedeľu 4. októbra o 19.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín. Vstupné 3 €.

■ Kino: FREM + diskusia s režisérkou Vierou Čakányovou

Aby sme si mohli predstaviť novú budúcnosť, musíme sa na svet pozeráť inak. Unikátny dokument,

ktorý odráža podobu nového sveta a zobrazuje svet prírody za hranicami ľudského vnímania skutočnosti, je výsledkom izolovaného nakrúcania v extrémnych podmienkach na Antarktíde. Film skúma túto nádhernú ohrozenú krajinu nezvyčajným spôsobom, vzrušujúco odludštenou optikou neľudskej entity s vlastným vedomím. Náhle prerušované fragmenty zvukov či hovoreného slova a roztekajúci sa obraz vytvárajú spolu s tajuplným vizuálnym spracovaním znepokojivú filozofickú reflexiu limitov antropocentrického myslenia.

Premietanie a diskusia sa uskutoční v utorok 6. októbra o 19.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín Vstupné 4 €.

■ Komentovaná prehliadka: Náhodné krajiny

Náhodné krajiny sú miesta, ktoré sa nachádzajú v našom bezprostrednom okolí v akomkoľvek

meste. Sú to miesta, kde náhodne, nechtiac alebo svojvoľne vyrastá zeleň, ktorá nikto nesadil a napriek tomu je súčasťou mesta.

Ako vznikol koncept výstavy, čo znamená oficiálna a neoficiálna zeleň mesta a čo zobrazujú fotografie v galérii? Viac o výstave vám porozpráva kurátor Erik Michalčík spolu s výtvarníčkou Zuzanou Branišovou.

Komentovaná prehliadka sa uskutoční štvrtok 8. októbra o 18.00 h v Čepan Gallery na Nádvorí. Vstupné: zdarma.

■ Prednáška:

Architektúra starostlivosti

Prednáška sa bude venovať fenomené kúpeľníctva na území dnešného Slovenska v období po druhej svetovej vojne a ich stavu v súčasnosti.

Ako súvisí starostlivosť a architektúra? A staráme sa o ňu dostatočne? Slovensko má bohaté zdroje minerálnych vôd, ktoré premenili

množstvo miest na kúpeľné zóny a umožnili vzniknúť veľkému počtu kúpeľných stavieb. Prednášať bude architekt Martin Zaiček, ktorý sa spolu s fotografkou Anreyou Kalinovou založili projekt názvom Opustená (re)kreácia, ktorý sa venuje architektúre veľkých liečebných domov a hotelov neskorého modernizmu navrhnuté a postavené v čase 60. až 80. rokov 20. storočia. Prednáška sa uskutoční v pondelok 12. októbra o 19.00 h

v kultúrnom centre Malý Berlín. Vstupné 2 €.

■ Na peróne: Na stáž!

Inscenácia hovorí o extrémizme, o tom, kto je skutočne zodpovedný za naše problémy.

Divadlo na peróne je profesionálnym nezávislým divadlom, ktoré kontinuálne pôsobí a tvorí od roku 2005. Tvorí ho kolektív hercov, ktorí majú pri tvorbe inscenácií rovnocenné postavenie s režisér-

rom a ďalšími prizvanými tvorcami. Motívom vzniku inscenácií je potreba reagovať na citlivé témy, vyjadriť svoj názor či pocit. Provokatívnym spracovaním tém divadlo búra bariéru medzi javiskom a hľadiskom – divák si nikdy nie je istý, či je divákom alebo hercom. Divadelné predstavenie sa uskutoční v piatok 23. októbra o 19.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín. Vstupné 5 € v predpredaji, 8 € na mieste. ■

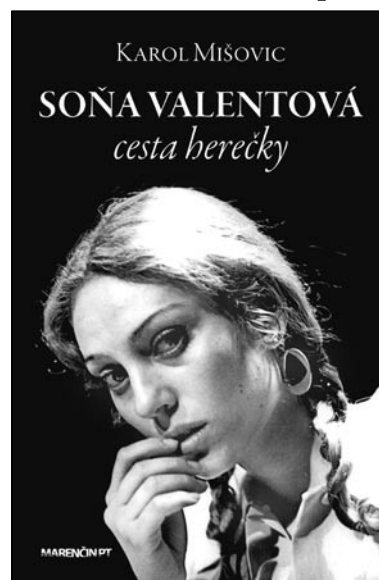
Martin Jurčo, foto: Peter Babka a archív

Po stopách Sone Valentovej kráča teatroológ Karol Mišovic vo svojej knihe Cesta herečky

Trnavčanom azda netreba pripomínať, že výrazná slovenská herečka a dlhoročná členka Činohry SND v Bratislave Soňa Valentová je pôvodom Trnavčanka. Vhodné je však pripomenúť, že najnovšie jej bohatú divadelnú a televíznu, filmovú aj rozniasovú kariéru sumarizuje kniha *Cesta herečky*, ktorú napísal známy teatroológ Karol Mišovic. Možno si aj jeho Trnavčania pamätajú z viacerých podujatí ako bol napríklad divadelný spomienkový program na herca Martina Gregora, alebo z knižničnej prezentácie jeho knihy *Javiskové osudy*. Býva aj častým hosťom trnavských divadelných premiér.čas-tým hosťom trnavských divadelných premiér.

Soňa Valentová vyrastala na Športovej ulici, v rodine, ktorú poznamenalo temné obdobie slovenského štátu a deportácií. Obe jej sestry Vierka a Olinka Wertheimerové boli skryté v evanjelickom sirotinci v Modre, odkiaľ ich deportovali do koncentračného tábora po tom, čo ich udal trnavský žandár. Z tábora sa už nevrátili. Po druhej svetovej vojne sa však rodičom podarilo mať ešte potomka. Soňa sa teda narodila po vojne a už od detstva sa prejavoval jej pohybový a neskôr aj herecký talent. Príležitosť dostávala aj vďaka tomu, že v tanečnej škole bola jej mama klaviristkou – korepetítorkou. O tomto období aj sama herečka neraz hovorila. Žiaľ, zdravotný stav jej dnes už nedovoľuje vrátiť sa na javisko. Najnovšia kniha *Cesta herečky* začala vznikať omnoho skôr, ešte počas jej aktívneho hereckého života.

„Soňa Valentová ma fascinovala už počas mojich prvých návštev divadiel v období konca môjho štúdia základnej a začiatku strednej školy, keď som začal do divadla chodiť už pravidelne a z vlastnej vôle. Dokonca prvá

inscenácia, ktorú som v SND videl, bol práve Tajovského Ženský zákon v réžii Pavla Haspru a v hlavnej úlohe so Soňou Valentovou. Na jej herectve ma vždy uchvacovala obrovská tvárnosť, schopnosť prispôbiť výrazový register dramatickej úlohe i žánru inscenácie. Keď som sa pozrel na jej súpis postáv, tak som si uvedomil, aký obrovský herecký oblúk za svoju kariéru prekonala,“ hovorí autor knihy, teatroológ Karol Mišovic.

Na úvod sme sa ho spýtali, či do knihy zakomponoval aj prepojenie herečky a jej rodného mesta. So-

nina kariéra sa na javisku zaskvela najmä v Činohre SND v Bratislave, no predsa len trnavský domicil veľmi rada pripomínala. „Trnava dokonca aj úzko súvisí s jej umeleckou kariérou. S určitým nadhľadom by sme mohli povedať, že tu vytvorila svoj herecký prológ a o mnoho rokov neskôr aj epilóg. V roku 1962 mala príležitosť ešte ako stredoškolačka debutovať v jednej z vedľajších úloh v inscenácii *Je na svete jedna žena*, a následne sa do Trnavy vrátila v roku 2012, keď stvárnila hlavnú úlohu v inscenácii drámy *Malé peniaze*. Nešlo síce o jej absolútne posledný výkon predtým ako ju zdravotný stav vyradil z javiska, a žiaľ, aj z bežného života, ale o jej poslednú veľkú rolu.

Vďaka režisérovi Viktorovi Kollárovi mala šancu ukázať stále živý herecký potenciál, ktorý v SND v tom čase značne obchádzali,“ pripomína K. Mišovic.

To, že Soňa Valentová prejavovala od detstva veľký talent, potvrdzuje aj jej kamarátka z tohto obdobia Edita Laiferová: „Soňa mala prirodzene krásne kučeravé vlasy, súmernú postavu a na svoj vek vyzerala o trochu staršia ako jej rovesníčky. Pamätám si na to dodnes podľa toho, že na Športovej ulici bola jej veľkou kamarátkou Dana Klingová a Soňa vyzerala v porovnaní s ňou už vtedy akoby dospeljšia. Ich cesty sa rozišli až po tom, čo Dana odišla na medicínu a Soňa na herectvo. Soňa mala prirodzene daný vzťah k pohybu, k herectvu, ale aj k hudbe, veľmi dobre vedela spievať,“ spomína E. Laiferová.

Najnovšia kniha Soňa Valentová – *Cesta herečky* sa venuje najmä jej profesionálnej kariére po skončení vysokej školy. Začínala ako predstaviteľka lyrických naiviek. Ako hovorí Karol Mišovic, dostala pečiatku režisérskej manželky, najmä kvôli manželovi Pavlovi Hasprovi, s ktorým aj aktívne celý život spolupracovala. „Jej prvé divadelné výkony skutočne spo-

Soňa Valentová v inscenácii Malé peniaze na javisku Divadla Jána Palárika

čiatku neboli veľmi presvedčivé, naopak, v televízii a vo filme hneď na začiatku dokázala svoju hereckú vyspelosť a disponovanosť. V divadle naberali jej výkony sebavedomie a výrazovú plynulosť omnoho pomalšie. Ale postupne, ako herečky dospievala, vyrástla na zrelú a veľmi špecifickú umeleckú individualitu. Tvrdou prácou dokázala, že nie je protekčnou herečkou.“

Karol Mišovic sa rozhodol písať práve o S. Valentovej aj preto, lebo jej osobnosť sa akosi opomína pri menovaní príslušníkov jej hereckej generácie. Druhým dôvodom bol aj osobný vzťah k nej. „Kniha je zároveň aj mojou vďakou, keďže so Soňou sa poznáme dlhé roky a mal som s ňou možnosť stráviť veľa času pri rozhovoroch o jej kariére, manželovi, ale i všeobecných úvahách o divadle. Hasprovcí boli totiž susedia mojich starých rodičov, takže, keď som sa zoznámil so Soňou, povedal som svoje meno a ona si ma okamžite zaradila. A tak sa začal náš intenzívny osobný vzťah,“ hovorí.

Knižka je zameraná odborne a mapuje herečkinu umeleckú kariéru, aj keď rovnako by zrej-

me čitatelia privítali aj knihu mapujúcu život herečky na pozadí jej pracovných úspechov. Pripomeňme, že takáto kniha už v minulosti vyšla a dostala názov *Prelet nad životom*. „Myslím si, že sa nespravodlivo generalizuje, až sploštuje jej umelecký profil do kategórie režisérska manželka. To bola aj moja základná hypotéza, ktorú som vyslovil v úvode knihy. Verím, že sa mi podarilo vytvoriť vecný pohľad na Valentovej kariéru, keďže som z teatrologického hľadiska zhodnotil kontexty jej tvorby i najvýznamnejšie divadelné, televízne i filmové výkony,“ hovorí Karol Mišovic.

Už sme spomínali, že sa predstavil v Trnave aj knihou *Javiskové osudy* o piatich výrazných slovenských herečkách, ktorých dielo sa už uzavrelo, teda o Eve Kristinovej, Eve Polákovéj, Viere Strnis-kovej, Zdene Gruberovej a Márii Prechovskej. Soňa Valentová bola však osobnosťou ešte stále súčasného divadla, navyše, je generačne oveľa mladšou predstaviteľkou ženského herectva. „Už pri písaní predchádzajúcej knihy som myslel na to, že určite musím raz napísať aj o tejto ich mladšej kolegy- ni. Pôvodne som zamýšľal napísať

len štúdiu, lenže pri tej najväčšej snahe som nedokázal jej celú kariéru vtesnať do tridsaťstranového textu. Preto mi kolegyňa Michaela Mojžišová poradila, aby som text rozšíril do rozmerov knihy a ponúkol ho vydavateľstvu. Nebol to až taký veľký problém, lebo archívny materiál, teda dobové recenzie, časopisecké rozhovory a videozáznamy inscenácií som mal už preskúmané a mal som aj jasnú predstavu o štruktúre textu,“ hovorí autor o vzniku knihy. „Keďže sa prioritne zaujímam o herecké osobnosti, ak budú na novú knihu dobré odborné odozvy, ktoré ma neodradia od tohto druhu práce, mám v pláne spracovať aj iné významné entity nášho dramatického sveta, na ktoré sa, žiaľ, dnes zabúda. Veľmi ma mrzí, že mnohí moji starší kolegovia, a dnes už mnohí z nich ani nie sú medzi nami, vždy hovorievali, aký bol ten či tá skvelí herci, a oni, priami svedkovia ich najväčších hereckých úspechov, o nich nenapísali. Preto by som sa rád v budúcnosti zaoberal osobnosťou Olgy Borodáčovej Országhovej, o ktorej zatiaľ publikujem aspoň čiastkové štúdié. Už niekoľko rokov mám rozpísaný rukopis o Karolovi Machatovi, ale uvedomil som si, že na takú výraznú, až emblémovú osobnosť musím ešte teatrologicky dospieť. Zároveň ma láka spracovať aj monografie hercov a herečiek, ktorí sú skutočne na okraji záujmu, ale vo svojej dobe to boli všeobecne uznávané osobnosti. Spomeniem Betu Poničanovú, Miladu Želenskú, Olgu Zöllnerovú, Naďu Kotršovú, Júliusa Vaška a ďalších. Taktiež sa zaoberám otázkou publikovať texty o súčasných hercoch. Kedysi sa totiž písali knihy aj o živých hercoch, ktorí ešte aktívne tvorili a zažívali práve zenit kariéry. Napríklad v 60. rokoch české vydavateľstvo Orbis publikovalo celú knižnú edíciu o vtedy ešte stále aktívnych hercoch ND v Prahe a ďalších

Soňa Valentová s Jurajom Kukurom, *Orol a lastovička*, 1977. Zdroj: tv.archiv.sk

divadiel: Radovanovi Lukavskom, Jiříne Šejbalovej, Vlaste Fabianovej, ale aj o Ladislavovi Chudíkovi a Júliusovi Pántikovi. Myslím si, že aj dnešní herci ako Dana Košická, Ingrid Timková, Robert Roth, Milan Ondřík, Táňa Pauhofová, Jakub Rybárik či celý rod Gejšbergovcov by si zaslúžili už teraz aspoň kratšiu monografiu. Nehovoriac aj o súčasných režiséroch a scénických výtvarníkoch strednej a staršej generácie,“ hovorí K. Mišovic.

Pristavili sme sa ešte pri hereckom type a hereckom charaktere Sone Valentovej: „Mala neuveriteľný dar autenticity a podmanivej hereckej sugestivity. Či už v titulnej úlohe, alebo v okrajovej epizódke. Preto jej nevyhovovali postavy, ktoré mala stvárňovať v štylizovanom prejave. Jej dominantou bolo civilné herectvo, cez ktoré akoby nastavovala zrkadlo divákovi v hľadisku či pred obrazovkou. Tak ako dokázala presvedčivo stvárniť veľké tragické osudy akými boli Ximena v *Cidovi* či Cordelia v *Kráľovi Learovi*, tak bola i výnimočnou komediálnou herečkou. I keď ju do komédií obsadzovali málokedy. Netreba tiež zabudnúť, že ako jedna z mála rýdzo činoherných herečiek sa dokázala uplatniť aj v muzikálovom divadle. Spí-

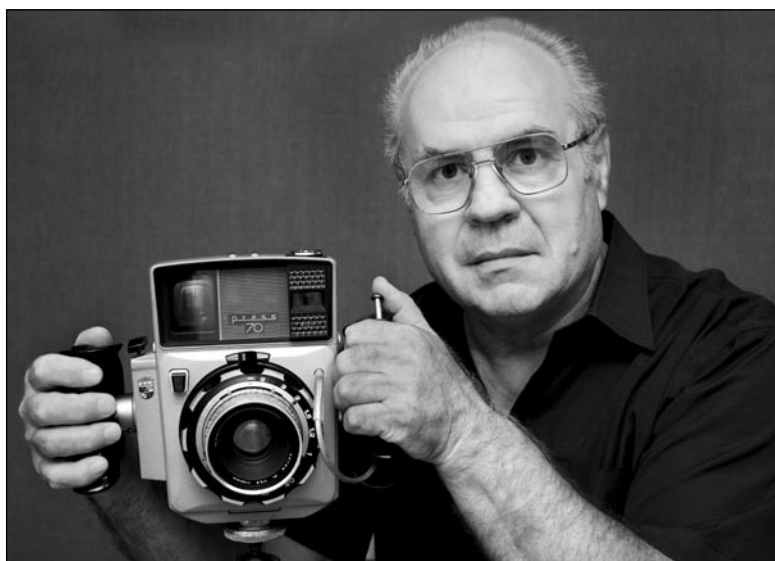
ňala totiž základnú trojjednotu muzikálového herca – výborné činoherné herectvo, zdatné vokálne danosti a vysoká pohybová kultúra. Preto sa ju Jozef Bednárik nebál obsadzovať do svojich muzikálových inscenácií. Cestu ku skutočným charakterovým úlohám si však musela vybojovať tvrdou prácou. Spočiatku sa stala najmä predstaviteľkou bezduchých a bezbranných naiviek, do ktorých ju obsadzovali vďaka jej lyrickému až éterickému zjavu s krásnymi bujnými vlasmi, veľkými modrými očami a nádherne súmernou postavou. No ako umelecky zrela, tak jej začali pribúdať aj roly v absolútnom protiklade s jej ľudským naturelom. Soňa je totiž veľmi láskavá, až duchovná bytosť a paradoxne pravidelne stvárňovala extrémne negatívne alebo aspoň vnútornou nejednoznačnosťou pulzujúce postavy, od filmovej Macochy v *Perinbabe* a komplikovanej Grušenky v dramatisácii *Bratoch Karamazovovcov*, cez patologicky zlú Wolfovú z filmu *Requiem pro panenku* alebo kategorickú sestru Ratchedovú v *Prelete nad kukučkiným hniezdom* až po špiritistku Lýdiu Ivanovnu z *Anny Kareninovej*,“ vymenúva niektoré nezabudnuteľné Sonine úlohy K. Mišovic. ■

Martin Jurčo, foto: autoportrét B.V.

Fotografie boli zrkadlom jeho vnútorného života. Baďo, nelúčime sa, cez ne si stále s nami

Myslím, že každému, kto ho poznal a stretol sa s ním na niektorom podujatí, napadla známa myšlienka o skromnosti naozaj veľkých ľudí vo svojich odboroch. Aj keď Blažeja Vitteka (* 19. augusta 1942 Trnava – †20. augusta 2020 Galanta) jeho známi volali jednoducho Baďo, za milou prezývkou bol skutočný odborník a umelec v oblasti fotografie. Na prvý pohľad pôsobil vážne, niekedy až nahnevane, no keď skončil prácu, prísna maska zmizla. Bol členom združenia trnavských fotografov Iris, angažoval sa na organizácii zaujímavých fotografických podujatí fotoklubu a aj in memoriam ostáva jeho čestným predsedom. Verejnosť ho poznala najmä cez jeho trnavské fotografie, podľa typickej fotografickej reči dokumentárnych či umeleckých diel. Zaiste si mnohí pamätáte aj jeho životnú výstavu v Západoslovenskom múzeu.

Vtedy na svoju veľkú výstavu vyberal z niekoľko tisíc záberov, bolo to v podstate jeho prvé mapovanie vlastnej tvorby. Napokon bol takmer na sklonku života (po mnohých oceneniach za fotografie aj v celoštátnom meradle) predsa len ocenený aj Cenou mesta Trnava. On sám si však na takéto formality nepotrpel. V čase svojej významnej výstavy sa vyznal aj zo svojho vzťahu k fotografovaniu a fotografii: „Fotografujem rád a s láskou. Fotografia mi v živote pomáha prekonávať ťažké chvíle, je pre mňa relaxom, duševnou potravou, zrkadlom môjho vnútorného života a nástrojom pre moju komunikáciu s blízkymi, priateľmi a verejnosťou. Fotografia dokáže

povedať viac ako desať písaných strán. Stačí jeden pohľad, je to nevyčerpatelná banka,“ povedal. V známom fotoklube Iris bol aj pri mladších fotografoch a snažil sa im odovzdať to, čo sa za dlhé roky naučil. Sám si totiž pripomenul svoje začiatky. Nebyť starších, ktorí mu pomáhali, nebol by sa posunul ani on. Fotografoval od roku 1965 a v podstate to vzniklo celkom náhodne. V tom čase bol veľký športovec a hral hádzanú. Bol často preč z domu na tréningu alebo na zápase. A to manželke prekážalo, chcela ho mať najmä doma, a nie na cestách. Navyše, vedel, že šport sa dá robiť len do určitého veku. Nieкто mu navrhol fotografovať, čo bolo v tom čase veľmi moderné. A tak to skúsil – a vyšlo to. Vyvolal film, zhotovil fotografie a výsledok bol nad očakávanie. Pospelený skúsil ďalej, zaiste aj preto, že mu radil Ján Motulko, tiež fotograf a osobnosť slovenskej literatúry. „Na začiatku som fotografoval všetko, čo som videl okolo seba. Práve

on ma navigoval, aby som začal hľadať, čo sa mi páči, čo môže byť zaujímavé aj pre iných. Začal som teda prírodou, hľadal som trnavské zátišia a nezvyčajné pohľady. Keďže fotografia bola dosť nákladný koníček, začal som preto fotografovať aj komerčne – svadby či spoločenské stretnutia,“ spomínal Blažej Vittek v čase vernisáže svojej veľkej prierezovej výstavy na trnavskej radnici. Napokon sa stal profesionálnym fotografom v Okresnom stavebnom podniku v Trnave. Často humorne poznamenával, že on vlastne nikdy nepracoval, lebo robil to, čo ho bavilo. „Bol to jeden z najlepších stavebných podnikov na Slovensku, mali pochopenie aj pre moju umeleckú fotografiu. Vtedy sa, napodiv, fotografovalo veľa vecí. Stavebné technológie, podnikové tábory, úspešní pracovníci a podobne. No a popritom som si mohol pestovať svojho koníčka. Pre podnik nebol problém mi dať auto alebo autobus, aby sme išli

fotografovať do terénu,“ spomínal na tie časy.

Blažej Vittek bol aj zakladateľom prvého povojnového fotoklubu v Trnave, volal sa Izofota a aktívne pôsobil až do roku 1973. Predsedom klubu sa stal Peter Babka a Blažej Vittek bol podpredsedom. Členovia sa okrem súťaží Trnavský objektív a Amfo každoročne zúčastňovali aj na súťažiach Slovenského zväzu fotografův, vystavovali i v spoločných expozíciách partnerských klubov. Neskôr sa Blažej Vittek rozhodol študovať fotografické procesy a zaoberať sa aj teoretickou stránkou fotografie.

Po rokoch sa jeho umelecká cesta spojila s Galériou Jána Koniarka a Západoslovenským múzeom v Trnave, kde pracoval v oblasti propagácie a reklamnej fotografie. Spolu s Petrom Babkom stáli aj pri zakladaní fotoklubu Iris pri trnavskej základnej umeleckej škole i v roku 2009 pri jeho reorganizácii na občianske združenie.

S úsmevom na tvári naňho spomínajú jeho súčasníci. „Bol to malý nezbedník ukrytý vo fasáde prísného pána. Kto ho nepoznal, mohol sa mu javiť ako vážny pán fotograf sústredený na svoju prácu. Áno, pri fotení nechcel byť rušený, potreboval uvažovať a hľadať rôzne uhly pohľadu, svetlo, tieň. No len čo skončil fotografovanie a prešiel do neformálnej konverzácie, zablykli sa mu plamienky v očiach. Rád debatoval v spoločnosti a tí, čo ho poznali, nezabudnú na jeho historky, ktoré začínal s vážnou tvárou a skončil so svojím nezabudnuteľným úsmevom,“ spomína na kolegu vedúca prezentačného oddelenia a kurátorka umeleckej zbierky Západoslovenského múzea Simona Jurčová.

Blažej Vitteka sa zaiste často pýtali, ako postupne prešiel z analógovej fotografie na digitálnu. Bol totiž známy ako zaniešaný zástanca analógu. „Klasickú fotografiu som robil prakticky

Baďo vedel majstrovsky zachytiť aj prchavé kúzlo okamihu. Táto fotografia je v originálnom prevedení farebná a naozaj prekrásna, ale v čiernobielej má tiež úžasnú atmosféru.

až do roku 2005. Bol som priam odporcom digitálnej fotografie, lebo dlho bola za analógom najmä v kvalite obrazu. Potom som sa presvedčil, že vývoj ide tak rýchlo, že digitál predbehol analóg. Až v roku 2005 som prvýkrát zapol počítač a z profesionála v analógovej fotografii sa zo mňa stal diletant v digitálnej fotografii. Musel som si prejsť systémom celej technológie,“ hovoril o tom s úsmevom Blažej Vittek a pripomenul, že digitálna fotografia vôbec nie je pre fotografa jednoduchším variantom. „V analógu, keď som mal päť záberov, jeden som vybral na výstavu; pri digitálnej mám sto záberov, tam už je výber ťažší,“ hovoril.

„Baďa som kedysi pol roka zastupovala v Západoslovenskom múzeu. Mal perfektné znalosti fotografickej technológie aj chémie, musela som sa veľmi snažiť, aby som si pred ním nestruhla hanbu,“ spomína Elena Ursinyová na svoje prvé stretnutie s Blažejom Vittekom a dodáva: „Bol zástanca analógu, mňa už vtedy lákal digitál. Baďo však tvrdil, že sa nikdy nevyrovná klasike. Ale keď si po niekoľkých rokoch uvedomil, že sa mýlil, pokojne to priznal, ješitnosť mu

bola úplne cudzia. A zakrátko zvládol prácu s počítačom a príslušným softvérom tak dobre, že opäť mohol učiť ostatných.“ Ťažko by sme mohli spočítať, kde všade sú fotografie Blažej Vitteka publikované. Svoje fotografie daroval aj seniorom a dnes skrášľujú priestory Zariadenia pre seniorov v Trnave, a viac ako dva mesiace je časť jeho diel vystavených v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave. Fotografie Blažej Vitteka nájdeme aj v poslednom 1. diele monografie Dejiny Trnavy. „Veľmi veľa práce urobil aj pre mestskú samosprávu. Ochotne fotografoval kultúrne či iné podujatia a obratom vždy vedel dodať aj ilustračné fotografie podľa najrôznejších požiadaviek, lebo vo svojom archíve mal dokonalý poriadok. Pomohol dokonca aj vtedy, keď ležal v nemocnici. Zavolał synovi, aby mu doniesol do nemocnice notebook a o chvíľu už boli žiadané fotografie k dispozícii,“ spomína E. Ursinyová. Blažej Vittek z našej časnosti odišiel. No presunul sa nadčasovej do histórie nášho mesta, v ktorej bude jeho dielo veľmi dôležitým dokumentom o podobe Trnavy v širšej súčasnosti. ■

Peter Horváth

Sochár a medailér Wiliam Schiffer: Neberme život príliš vážne, aj tak z neho nevyviazneme živí ...

Významný a uznávaný slovenský a francúzsky sochár, maliar a medailér Wiliam Schiffer (26. 8. 1920 Trnava – 7. 8. 2007 Trnava) žil a tvoril vyše polstoročie v meste nad Seinou – Paríži, ktorý nazýval „moja snúbenica“. Jeho krátke umelecké pôsobenie na Slovensku v rokoch 1939 – 1945 sa viaže na SND v Bratislave a najmä na Slovenské ľudové divadlo v Nitre, kde pôsobil ako spevák a herec vo vyše dvoch desiatkach inscenácií. Ešte v roku 1945 po dramatickej ceste povojnovou Európou sa pod ochranu Červeného kríža dostal až do Paríža. Bez znalosti jazyka a spoločenských kontaktov sa zahryzol do svojho osudu a absolvoval lingvistické kurzy. Mal pred sebou víziu zostať v meste svetového kumštu a najmä presadiť sa v tomto nesmierne zložitom svete a získať náležité uznanie.

Asi to bolo bol predurčené osudom, aby a do jeho života zasiahol „anjel strážny“ – madame Maruška Kokošková, lingvistka a knihovedkyňa, ktorá mu významnou mierou dopomohla k spoločenskému ukotveniu (od roku 1950 bola jeho manželkou). Treba spomenúť, že bola neterou svetoznámeho umelca Oskara Kokoschku. Treba spomenúť aj jej odbornú kvalifikáciu, keď až do roku 1939 pôsobila v administratíve československej ambasády v Paríži, ktorú viedol významný diplomat Štefan Osuský.

Schifferovu budúcu kariéru ovplyvnil v tom čase najpopulárnejší francúzsky herec Gérard Philip, ktorý ho odporučil na chýrnu École National de Beaux Arts, kde v roku 1952 získal uznávaný diplom. Krátko na to sa mu podarilo získať nový ateliér na Rue de Lepic na lukratívnom Montmartri. Tu vznikli jeho prvé maliarske diela, prvé plastiky, grafiky aj prvé návrhy na diorámy. V roku 1958 zavŕšil prvú etapu tvorby samostatnou výstavou, ktorá vzbudila širšiu publicitu.

Zlomovou etapou v jeho živote bola aj opakovaná cesta do USA. V roku 1960 a 1963 absolvoval významný pobyt a umeleckú stáž v tvorivom prostredí ateliérov profesora Ivana Meštoviča (žiak slávneho Rodina) v South Bende v štáte Indiana. Po návrate do Paríža premiestnil svoj ateliér a zriadil si ho na Square Théophile Gautier, kde tvoril až do roku 1991. Spoločenského uznania sa mu dostalo v roku 1967, keď získal významné ocenenie Grand Prix sculpteur de President de la

republique Francais. O rok neskôr sa stal držiteľom prestížneho uznania udelením pocty Chevalier du merité National Francais – rytierom s právom nosiť trikolóru. Pri tejto príležitosti jeho manželka dostala štátnu poctu ako uznanie jej zásluh v oblasti humanitnej pomoci počas 2. sv. vojny.

Do jeho života významnou mierou zasiahlo aj stretnutie s monsierom Pierrom Dehaye, ktorý zastával post riaditeľa parížskej mincovne Monnaies et Médailles. Ten ho pozval na návštevu ich zbierok a očakával uznanie, ale Schiffer povedal: „Máte unikátnu a vzácnu zbierku..., ale nemáte tu žiadne osobnosti zo slovenského sveta.“ Riaditeľ zareagoval priamo a dal hneď Schifferovi objednávku s dôvetkom: „Je to vo vašich rukách a očakávam prvé návrhy.“

A tak sa zo všestranného umelca stal špecializovaný medailér s osobitným akcentom na portrétnu medaily. Už o niekoľko mesiacov prišli prvé návrhy a čoskoro sa na

trhu zjavili aj jeho prvé razené medaily, ktoré brázdili svetové výstavy a medailérske burzy. Spomedzi nich treba spomenúť portrétnu a žánrovú medailu Milan Rastislav Štefánik, Antonín Dvořák, Bedřich Smetana, J. A. Komenský, Alexander Moyzes, Eugen Suchoň, Ján Cikker, Ján Koniarek, Leoš Janáček, Boris Pasternak, Alexander Solženicyn, Generál de Gaulle, Ondrej Nepela, Šándor Petőfi, Taras Bulba, Pražský Golem, Ecce homo, Biblia, L' exodus, Le Poète (Miroslav Válek) a iné, ktoré majú viaceré vydania. Za tieto kolekcie získal autor ocenenie Médaille de Vermeille Art-Sciences-Lettres a v roku 1975 Médaille de la Ville de Paris. Vyvrcholením tejto etapy jeho tvorby bol rok 1980, keď sa konala pamätná kolektívna výstava špičkových medailérov Francúzska medaila v Prahe a v Bratislave. Následne sa umelec predstavil prvý raz aj v rodnej Trnave, kde mu Galéria Jána Koniarka pripravila dôstojnú prezentáciu v zrkadlovej sále trnavského divadla.

V tejto súvislosti je nevyhnutné spomenúť osobné priateľstvo Williama Schiffera so slovenským ministrom kultúry Miroslavom Válkom. Pri častých i neoficiálnych návštevách Paríža minister vždy spojil povinnosti s neformálnou návštevou jeho ateliéru. Tieto stretnutia ovplyvnili rozvoj kultúrnych a umeleckých kontaktov i vzájomnú výmenu umelcov a umenia medzi oboma štátmi. A tak sa ateliér Schifferovcov v Paríži premenil na akési vhodné prostredie, kde sa často v prítomnosti kompetentných osobností uzatvárali ponuky, dohody a najmä vízie o spoznávaní a prezentácii francúzskej kultúry v Česku i Slovensku. A naopak, najmä slovenskí autori sa prekladali do francúzštiny. Samotný minister kultúry Miroslav Válek ovládal zdatne francúzštinu a na základe licenčných dohôd sa zrodili aj jeho skvelé preklady a prebásnenia nielen francúzskych klasikov, ale aj moderny. Aj napriek dobe normalizácie sa u nás premietali hitové francúzske filmy, vydávali sa umelecké knihy a katalógy, nové šansóny, ale najmä svet poézie sa stal intelektuálnou osciláciou medzi mladou generáciou.

Po tom, ako sa zverejnila správa, že Schiffer získal v roku 1982 významné ocenenie Prix salon d'Artistes Français, sa aj na Slovensku zvýšil záujem o jeho kumšt, najmä kvalitné portrétno medaily. V štátnej mincovni v Kremnici je založený osobitný katalóg razených medailí s jeho autorskou signatúrou. Zo štyroch desiatok položiek možno spomenúť tie, ktoré získali širšie uznanie. Ján Koniarek (1982) – medaila k 100. výročiu narodenia, Ján Hollý (1985) – medaila k 200. výročiu narodenia, rok 1985: významná kolekcia 3 medailí k 350. výročiu založenia Trnavskej univerzity (1635–1777), rok 1988: detto kolekcia 3 medailí k 750. výročiu udelenia privilégia Trnave. Portrétna medaila Petra Dvorského (1988), rok 1989: Pocta svetovému humanistovi Jánovi Sambucusovi, rok 1990: Dvojportrét Ján Pavol II / kardinál Jozef Tomko. V nasledujúcich rokoch vznikli vyhladávané

medaily Andreja Hlinku (1990), Štefan Boleslav Roman (1990) Juraj Fándly (1990), Milan Rastislav Štefánik (1991). Mimoriadne svetové uznanie vzbudila emisia portrétnych medailí zázračného rabína Chajima Sofera (1996), Pamätná medaila Univerzity Komenského v Bratislave (1998). V tom istom roku vznikla bilaterálna medaila MOSTY (avert bratislavské mosty, reverz parížske mosty), ktorá bola významnou devízou slovenských a francúzskych diplomatov. Svetovú pozornosť získala honosná medaila americko-slovenského kozmonauta Cernana (2002). V roku 1993 v jeho ateliéri vznikla medaila na počesť generála Ota Smika.

Za mimoriadnych okolností „utajenia“ vznikla v roku 1988 dvojmedaila sv. Oľga, sv. Vladimír s tematikou 1 000 rokov prijatia kresťanstva na Rusi, ktorá bola vydaná mimo dosahu štátnej moci. Ku klenotom patrí aj medaila k 2 500. výročiu Perzskej ríše, či medaila k 200. výročiu nezávislosti USA. Istý emotívny prvok nesie aj osobitná medaila s tematikou vstupu Slovenskej republiky do EU (2003). Zvláštnu plaketu v honosnej adjustácii vyhotovil umelec pre matku terajšej anglickej kráľovnej k 100. výročiu jej narodenia, na ktorú s vďakou reagovala kráľovná matka osobným listom. Medzi jeho najvýznamnejšie sochárske diela patrí súsošie Sv. Cyrila a Metóda v Ríme, ktoré bolo odhalené v rovnomenom ústave v roku 1988. Za mimoriadnu udalosť možno považovať aj vytvorenie bronzovej stély (2 x 1 m) na poctu generála M. R. Štefánika, ktorú osadili v roku 1995 na rovnomenom námestíčku v Paríži. Je neuveriteľné, ale v jeho slovenskom ateliéri, ktorý si postavil po roku 1990 v Trnave, boli vystavené umelecké diela a plakety s desiatkami portrétov, ktoré čakali na razbu. Medzi nimi treba spomenúť niektoré: T. G. Masaryk, Václav Havel, Karel Čapek, Ján Chryzostom Korec, Jacques Chirac, Ján Pavol II. Gérard Philipe, Matka Tereza, Milan Rúfus, ale i Paul Newmann, Claudia Schiffer a. i. Podľa dochovanej dokumentácie umelec vytvoril vyše tisíc portrét-

nych a tematických návrhov medailí, z ktorých bola sotva polovica realizovaná. Umelec bezplatne venoval štátu časť svojej tvorby, ktorá sa dnes nachádza v expozícii Západoslovenského múzea v Trnave.

Ak by sme chceli charakterizovať všestrannú osobnosť Williama Schiffera, tak možno jednoznačne povedať, že bol skutočným „chévalier“ – rytierom, najmä v osobnom živote. Jeho „kurzom“ prešli takmer všetci nastupujúci diplomati, ktorých otcovsky zaučal, aké sú realie života v Paríži, alebo naopak, v Bratislave. Osobne sa poznal takmer so všetkými povojnovými hlavami štátov, od ktorých má ocenenia. Stal sa čestným občanom a občanom storočia mesta Trnavy, je čestný občan Trnavského samosprávneho kraja. V roku 2003 mu Univerzita sv. Cyrila a Metóda v Trnave udelila čestný doktorát, 31. augusta 2007 mu prezident SR udelil štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra III. triedy – in memoriam.

Jeho mottom vždy bolo: „Neberme život príliš vážne, aj tak z neho nevyviažeme živí.“ V tomto roku si pripomíname 100. výročie nedožitého narodenia tohto výnimočného človeka, ktorý vedel ľudí spájať bez rozdielu národností či politickej orientácie. Pri tejto príležitosti si naňho spomíname s pohárom beaujolais, či ako on vravel: „boželej“... ■

Použitá literatúra:

1. William Schiffer: Le graphologue l'avait bien dit / mémoires sans fin d'une vie d'artiste, Paris 1992 (Membre de l'Institut de France)
2. William Schiffer: Tak sa to stalo, nič som nepridal, Vydavateľstvo Obzor 1989
3. Peter Horváth/Zdenko Šimko: Mosty z medailí, Vydavateľstvo TIRNA, 2007
4. William Schiffer: Spomínanie bez konca, Literárne a informačné centrum Bratislava, 1999
5. Pierre Dehaye: Médailles de William Schiffer, 1978
6. Bulletin William Schiffer: Medaily, portrétno plakety, vitrážne plastiky, skulptúry, art protisy, diorámy, monotypy, tapisérie, olejomalby, akvarely. Vydavateľstvo KON-PRESS 2006
7. Súkromný archív Petra Horvátha

Jana Judinyová

Mesto Trnava podporuje umelecké aktivity svojich občanov

Umenie zmýva z duše prach každodenného života.

Pablo Picasso

Trnava je mesto starobylé. Magistrát mesta sa snaží nielen zveľaďovať trnavské historické pamiatky, ale uvedomuje si tiež rôznorodé súčasné potreby obyvateľov. Aj také, ktorých podstata je nemateriálneho charakteru a prísni realisti života ich možno považujú len za akúsi nadstavbu. Na uspokojenie potrieb tohto druhu naše mesto ako jedno z prvých na Slovensku uviedlo do života participatívny rozpočet. O tom, že ide o úspešný nástroj komunálnej politiky, svedčí aj to, že trnavskej verejnosti slúži už piaty rok. Z participatívneho rozpočtu mesta na rok 2020 a vďaka aktívnemu hlasovaniu samotných Trnavčanov bol podporený aj projekt Trnavský umelecký klub (TUK) Združenia umelcov BonArt.

Projekt TUK-u slúži ako platforma pre širokú trnavskú verejnosť na rozvoj umeleckej tvorivosti. Klub sa snaží nadviazať na tradície amatérskeho výtvarníctva v našom meste, keď tu pôsobili takí umelci ako sochár Jozef Jurča či maliarka Edita Ambrušová. V rámci mestom podporeného projektu dostala v súčasnosti široká trnavská verejnosť možnosť oboznámiť sa a priamo umelecky pracovať v oblastiach: maľba akvarelom, grafické techniky a tvorba videozáznamov. Kurzy boli otvorené 4. marca tohto roku, po skončení protikoronačných opatrení pokračovali začiatkom júla. Kurz akvarelu vedie výborná všestranná výtvarníčka Oksana Lukomska. Do tajov grafických techník zasväčuje zas známa umelecká osobnosť Trnavy, Peter Babka. A video kurz vedie Michal Lipovský, ktorý už roky vyhotovuje hodnotné záznamy najmä kultúrnych podujatí mesta. Kurzy prebiehajú v kaplnke trnavskej radnice v stredu, štvrtok a piatok. Zúčastnenci môžu nahliadnuť do spomínaných umeleckých aktivít aj prostredníctvom stránky: <https://www.facebook.com/SeniorArtTT/>

Vyhne ducha

V kurzoch Trnavského umeleckého klubu, ktoré sú zároveň tvorivými dielniami, dostali dospelí a najmä starší Trnavčania jedinečnú šancu, aby pod vedením skúsených od-

borníkov mohli konečne rozvíjať onú povestnú božskú iskru, ktorú dostal do vienkla každý z nás. Doteraz sa väčšina účastníkov kurzov nemohla venovať tejto činnosti z rôznych dôvodov: pre vyťaženie z pracovného života, rodinné a iné povinnosti, ale aj pre nedostatok príležitostí. Pod vedením spomínaných skúsených odborníkov sa účastníci kurzov učia ako tvoriť. Pred samotnou prácou tou ktorou technikou dostávajú základné vysvetlenie a usmernenie. Takmer vždy nasleduje konkrétna úloha. Vedúci kurzov sú nielen naslovovzati a praxou overení odborníci, ale navyše aj ochotní ľudia, ktorí radi vysvetlia, ukážu, aj priamo naznačia, keď sa výkon odchyľuje od stanoveného cieľa a pomôžu opraviť dielo. Celý proces tvorby prebieha v prostredí, kde vládne duševná pohoda, vzájomná žičlivosť, pokoj a dobrá nálada. No nielen to. Účastníci kurzov vytvárajú konkrétne umelecké diela, ktoré prinášajú uspokojenie a radosť im samým (a dúfajme, že aj okoliu). Tvorivé aktivity a ich produkty naozaj pomáhajú zmývať onen prach každodennosti života z úvodného citátu. Bezpochyby sú aj povzbudením pre všetkých, že nikdy nie je neskoro odpútať sa od hmoty a zamieriť vyššie.

Umenie je radosť

Trnavská verejnosť bude mať možnosť prezrieť si produkty

umeleckých snáh účastníkov kurzov akvarelu, grafických techník a video kurzu na výstave pod názvom: SeniorArTT Umenie pre radosť. Autorom projektu výstavy je predseda Združenia umelcov BonArt Mykola Biloshytsky. Ten pevne dúfa a my s ním, že Mesto Trnava podporí činnosť Trnavského umeleckého klubu aj v budúcnosti. Vernisáž sa bude konať 4. novembra 2020 o 17.00 hodine a výstava bude otvorená v kaplnke západného krídla radnice na Hlavnej 1 do konca novembra tohto roku. Už teraz možno vari prezradiť, že okrem akvarelov a grafík účastníkov kurzov TUK-u bude súčasťou tohto podujatia aj video-príbeh zachytávajúci dávno zaniknuté zácutia a udalosti nášho mesta, ktoré pohltil čas. Tento video záznam zostavili účastníci video-kurzu zo starých fotografií a filmov. Návštevníci budú mať možnosť aj pokochať sa pohľadom na zbierku starých fotoaparátov a kamier. Všetci Trnavčania aj hostia zblízka i ďaleka sú na všetkých podujatiach TUK-u vítaní. My, Trnavčania, a najmä tí skôr narodení, ďakujeme obetavým vedúcim umeleckých kurzov a magistrátu mesta Trnava za možnosť zmysluplnej sebarealizácie a tvorivého rastu. ■

Martin Jurčo, foto gjk

Spoločným menovateľom výstavy Sklo k jubileu Miloša Balgavého v synagóge je svetlo

V Synagóge – Centre súčasného umenia Galérie Jána Koniarka v Trnave môžete až do 22. októbra vidieť divácky lákavú výstavu Sklo, ktorá je venovaná 65. výročiu narodenia významného umelca pôsobiaceho v našom meste Miloša Balgavého. Jeho dielo azda netreba predstavovať, keďže je známe z viacerých výstav u nás aj vo svete v galériách v Amsterdame, Lausanne, Rotterdame, Riihimäki a ďalších, nehovoriac o Umeleckopriemyselnom múzeu v Prahe a Slovenskej národnej galérii v Bratislave. V GJK vystavuje po štvrtýkrát a k spolupráci si vybral viacero generácií svojich žiakov narodených od 60. po 90. roky.

Sklo bolo vždy veľkým lákadlom v galérii, pretože je fascinujúcim materiálom s nekonečnými možnosťami pre umelca a s nekonečnými možnosťami objavovania pre návštevníka. Spoločným menovateľom výstavy Sklo, je však, paradoxne, svetlo. To umožňuje pracovať umelcovi v oblasti skla i fotografie. Aj na vernisáži viackrát odznelo, že kto vie pracovať so sklom a vie pracovať s fotografiou, vie pracovať hlavne so svetlom.

Ako pripomenula kurátorka výstavy Beáta Balgavá, pôvodne sa výstava k 65. narodeninám významného autora v médiu skla Miloša Balgavého mala uskutočniť v Koppelovej vile GJK. Keďže autor už jednu jubilejnú výstavu vlastných prác v tomto priestore mal, rozhodol sa koncepciu rozšíriť o ďalších autorov blízkyh jeho naturelu. „Všetko sa menilo súčasnými okolnosťami okolo Covidu-19. Napokon sa autor rozhodol pre priestor synagógy. Prizval si autorov a priateľov, v ktorých vidí potenciál skla a cení si u nich vlastné pedagogické zášahy a posun k ďalšej generácii,“ hovorí Beáta Balgavá. „Na výstave spoločne s ním okrem ďalších autorov vystavujú hlavne fotografka Jana Hojstričová a sklár i maliar Palo Macho. Napríklad fotografka Jana Hojstričová tvorbu Miloša Balgavého dokumentovala. Práve z tejto dokumentácie vznikli obrazy, s ktorými

rád autor pracoval a pracuje do súčasnosti. Teraz zakomponoval jej fotografie na polopriehľadnú vrstvu a vznikla asociácia skla. Zhodou okolností sa tiež Palo Macho a Jana Hojstričová spojili a vznikli diela prepojením skla, obrazu a fotografie,“ hovorí Beáta Balgavá a dodáva, že takto pracovali žiaci M. Balgavého spolu celých desať rokov. Práve Jana Hojstričová je akýmsi spojovacím prvkom oboch umelcov, keďže rovnako pracovala s Milošom Balgavým a aj Palom Machom. Ich práca však bola akoby v dvoch samostatných prúdoch. „Tvorbu Miloša Balgavého sledujem dlhé roky a beriem ho ako silný pilier slovenského umenia v skle. Jeho pozí-

cia vychádza z Zieglerovej školy. Optické sklo a geometrická forma ma veľmi zaujali, autor totiž vždy hľadá čisté tvary. Zároveň ako pracuje so svetlom, pracuje s farbou, a to je pre mňa ako maliara zaujímavé. Oslovil som absolventov VŠVU, ktorí boli nielen z ateliéru skla, ale aj fotografie. Vytvorili sme projekt na počesť Miloša Balgavého, ale zároveň aj na počesť skla,“ hovorí Palo Macho.

Palo Macho bol jedným z formovateľov konečnej podoby tejto výstavy. „Už ako študent mal rád Miloša Balgavého, no zároveň išiel vlastnou cestou. Tú si neskutočne strážil a nikdy sa nedostal do trasovísk závislosti na starších renomovaných auto-

roch," hovorí B. Balgavá a spomína, že v roku 2013 sa Miloš Balgavý na výstave v GJK predstavil, okrem plastík z brúseného a taveného skla, aj s fotografickými obrazmi, ktoré vznikali postupne a zachytávali vznik jeho diela. A už vtedy proces jeho práce zachytávala Jana Hojstričová. Na vernisáži neskrýval radosť z celku sám autor Miloš Balgavý, ktorý radšej komunikuje viac cez svoje diela ako príhovormi na vernisážach. „Rád som vyzval mladšiu generáciu k tejto aktivite. Je to istý priestor, ktorý umožňuje až trojgeneračnú prezentáciu. Tejto úvahy sa ujal Palo Macho, prijal túto výzvu a výsledok ma veľmi potešil. Na tomto projekte sa zúčastňovalo viacero osobností, jednou z nich je architektka Zuzana Nádaská, ktorá rovnako spolupracovala na tvorbe tohto myšlienkového konceptu," hovorí Miloš Balgavý.

Pripomeňme aj ďalších autorov, nasledovníkov M. Balgavého, ktorí sa na výstave predstavujú: Pavol Barkóci a Andrej Jančovič uviedli sklenené plastiky a unikátnu technológiu brúseného a lešteného skla. Ostatní autori priniesli obrazy, v ktorých dominuje sklo, no prioritne nepracujú v médiu skla. „Tri výstavy na troch rôznych miestach – v Bratislave, vo Švédsku a Dánsku vygenerovali mladých slovenských autorov vystavujúcich tentoraz aj v Trnave. Sústreďovali sa na obrazy zo skla, v skle a na skle. Žofia Dubová, Ján Mýtny ml. a Dávid Kurinec vychádzajú z tradičnej maľby na sklo, no zachovávajú vlastný individuálny prejav. Ten nie je závislý od technologických postupov zaužívaných v priemyselnej výrobe," hovorí M. Balgavá a vysvetľuje, že princíp takéhoto ateliérového skla je experimentovanie so sklárskymi technológiami maľby prekryvaním

farebných plôch, keramickými obtlačkami, chemickým a mechanickým odoberaním maľovaných vrstiev a podobne. Medzi takéto experimenty patrí i pieskovanie, experimentovanie s taviacou a vypalovacou teplotou a tiež s prepaľovaním zrkadiel. Takto pracujú i Marta Matejková-Vjatráková (nedávno mala v galérii veľmi príťažlivú výstavu pieskovaného skla), aj Kristína Ligačová, Arina Dostsenko a Katarína Pozorová. Výstava potrvá v synagóge celý mesiac až do 22. októbra. Zároveň si nenechajte ujsť tri výstavy v Koppelovej vile GJK, kde vystavuje popredná slovenská maliarka Andrea Bartošová, originálnou sochárskou tvorbou sa predstavuje regionálny umelec, Trnavčan Martin Kochan, a v zaujímavom (trochu aj provokatívnom) projekte Antroporary reagujú viacerí umelci nielen na tému človeka, telesnosti a figúry. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Martin Stolár

Triatlonový nezmar Andrej Orlický

Plávanie na 3,8 km, cyklistika na 180 km, beh na 42 195 metrov, taká je nádielka dlhého triatlonu s olympijskou visačkou

Na piešťanskej Lodenici sa už tradične stretli účastníci medzinárodných majstrovstiev Slovenska a Česka v dlhom triatlone. Na rekordný menoslov čakala v konfrontácii 237 jednotlivcov poriadna porcia. Najskôr bolo treba zaplávať 3,8 km, potom na bicykli odjazdiť 180 km a napokon prebehnúť 42,2 km. Súčet predstavoval úctyhodných 226 kilometrov. Napriek letnej páľave mali oba šampionáty vysokú športovú úroveň. Dokumentujú to časy medailových trojíc. Do kúpeľného mesta na Považí prišli v početnom zastúpení aj Trnavčania. Pohľad do obsiahlej výsledkovej listiny bol pre náš časopis zaujímavý i z pozície statočného účinkovania členov TT Trnava. Opäť hral prím Andrej Orlický (* 11. máj 1977),

Najlepší trnavský triatlonista Andrej Orlický sa v protivetre úspešne popasoval aj s cyklistickou časťou.

zakladateľ a dlhoročný lodivod tohto popredného klubu, druhý najlepší Slovák v Piešťanoch. * Absolútne poradie mužov: 1. Tomáš Řeňč (ČR, 8:14:24), 2. Oli-

vier Godart (Luxembursko, 8:19:09), 3. Michal Holub (SR, 8:37:02). Pretekári Triatlon Teamu Trnava obsadili v celkovom hodnotení tieto priečky: 14. Andrej Orlický

(9:25:00 h), 24. Branislav Bilský (9:48:44), 38. Dalibor Nosek (10:00:47), 73. Ľubomír Šimalčík (10:50:27), 93. Tomáš Obal (11:04:09), 107. Milan Kazík (11:20:20), 108. Martin Baláž (11:20:28), 139. Martin Pisár (11:52:12), 140. Peter Topoli (11:53:53), 193. Peter Rimán (62 rokov, 15:38:11). * Absolútne poradie žien: 1. Simona Křivánková (ČR, 9:09:10 h), 2. Alena Stevens (SR, 9:29:14), 3. Helena Kotopulu (ČR, 9:50:59). V klasifikovaní štyridsiatich šiestich štafiet skončil Triatlon Team Trnava na ôsmom mieste (8:42:09 h) v zostave Stanislav Hamerlík, Jozef Kamenčík, Ľuboš Špajdel, Miroslav Cíferický, Martin Babušik a Tomáš Masaryk. Extrémne náročné odvetvie s olympijskou visačkou, tzv. ironman, láka odvážlivcov na celej planéte. Už dávnejšie oslovil tento atraktívny šport aj Andreja Orlic-

Na záver piešťanských MM-SR v dlhom triatlone bolo treba absolvovať klasický maratón, bežeckých 42 195 metrov.

kého. Až do takej miery, že rodák z Trnavy sa nadhlo stal slovenskou jednotkou. Reprezentačnú nomináciu si vyslúžil nespočetnekrát. V pretekoch Svetového pohára skončil najlepšie, dvadsiaty štvrtý, v britskom Salforde 2003. Z armádnych majstrovstiev sveta v Murskej Sobote 2001 si priniesol piate miesto a o rok neskôr v austrálskom Sydney bol ôsmy. Rád a úspešne súťažil aj za riekou Moravou, uvedme aspoň desiaty post v pražskom Európskom pohári 2000. Tiež absolvoval viacero ME, najlepšie umiestnenie (24.) zaznamenal v Almere 2006. Vo výpočte jeho úspechov, vrátane šprint triatlonu, duatlonu či akvatlonu, by sme mohli pokračovať. Nezmar Orlický v MM-SR 2020 presvedčil, že ani so štyrmi krížikmi na pleciah nemieni chodiť na vrcholné súťaže iba kvôli účasti. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Mária Takáčsová

Rýchlokorčuliari v Trnave o medaily

Obnovená tretia sezóna domáceho KK vyvrcholí cez zimu na ľadových ováloch

Keďže predošlé Novinky z radnice vyšli ako dvojčíslo, do tohto vydania sme čiastočne spracovali aj letné dianie na trnavských športoviskách. Tiež rýchlokorčuliarske súťaženie doň patrilo. Išlo o početne obsadené majstrovstvá Slovenska na kolieskových korčuliach, teda vo verzii inlajn. Asfaltový ovál na Slávii, dlhý 650 metrov, prilákal aj kvalitnú zahraničnú účasť. Hostia pricestovali z Rakúska a spoza rieky Moravy. Tucet kategórií bol adresovaný pre dospelých, juniorov, juniorky, kadetov, kadetky a žiactvo v skupinách A, B, C. Vo vyše stočlennom pelotóne uspela s víťaznou koncovkou táto dvanásťka: Lukáš Benedík (RRTC Košice), Renáta Karabová (RKIC Košice), Michal Hrinko (CSC Košice), Ema Hympánová (ŠKM Akademik Prešov),

V medzinárodnom šampionáte SR na asfaltovom ovále trnavskej Slávie si kolieskové korčule obuli aj najmladší pretekári.

Kristián Tomčo (CSC Košice), Katharina Mezgolits (Rakúsko, STU Eisenstadt), Viktor Vrábel (CSC Košice), Anna Berczelly (Rakúsko, STU Eisenstadt), Kryštof Hanzelka (ČR, Inline

Veselí nad Moravou), Livia Markeytan (Rakúsko, ÖISC Viedeň), Boldizsár Tóth (Rakúsko, STU Eisenstadt) a Alexandra Lukáčová (Skating Club Košice). Vyhovený mestský areál telový-

chovných a rekreačných aktivít v lokalite Na rybníku dal predzvesť usilovných tréningových príprav aj v ďalšom období. Z pohľadu letnej všestrannosti sa členovia KK Trnava venovali rôznemu spjestreniu. Nechýbali aerobické cvičenia, jazda na bicykli či horská turistika. „Aktuálne sme vstúpili do obnove-

(jls)

Šport v skratke

■ **FUTBAL** – Medzi nezabudnuteľných odchovancov známej futbalovej líahne trnavskej Lokomotívy sa zaradil reprezentant SR, obávaný kanonier Juraj Halenár (* 28. jún 1983, Trnava – † 29. jún 2018, Bratislava). Skupinovú fázu Ligy majstrov si v zostave Artmedie Petržalka zahral v sezóne 2005 – 2006. Pamätný je jeho hetrik v druhom predkole s Celticom Glasgow (5:0). V najvyššej celoštátnej súťaži nastrieľal 125 gólov. Obliekal dresy štyroch klubov. Tie sa po tragickom úmrtí úspešného futbalistu dohodli na striedavom organizovaní spomienkového turnaja. Vlani si zo štadióna na Ulici Juraja Slotta odniesli víťaznú trofej starší dorastenci ŠK Slovan. Rovnaká kategória sa tento rok stretla v Memorálii Juraja Halenára na pôde bratislavského Interu. V konfrontácii o putovný pohár uspeli žltomodrí chlapi z Trnavy (tréner Denis Tomaškovič). Do vitríny FK Lokomotíva minimálne na rok priniesli trofej po výhre 1:0 nad Petržalkou a po jedenástkovom rozstrele 9:8 v bezgólovom finále s rovesníkmi Interu. V stretnutí o tretiu priečku zvíťazil Slovan nad Petržalkou 1:0.

■ **VOLEJBAL** – Pohár primátora mesta Trnavy pozval ženské tímy pätnásť raz. V mestskej hale na Rybníkovej sa štyri extraligové kolektívy konfrontovali s plnou vervou. Dvojdňové zápolenie pod vysokou sieťou prinieslo poradie:

nej tretej sezóny s blížiacim sa zimným vyvrcholením na ľade,“ informoval tréner a ešte stále aktívny pretekár Karol Zima, bývalý reprezentant v šortreku. Pri klubovom pulzovaní sa môže spoľahnúť na pomoc od Terezy Holovičovej, Petry Kočnárovej, Marianny Učňovej, Tomáša Mečíra, Róberta Lovásika a Matúša

Michalíka, voľakedajšie eso slovenského výberu na dlhých nožoch. Obaja borci nezabudnuteľných začiatkov, Michalík a Zima, už vlastnia trénerskú licenciu prvého stupňa. Sú presvedčení, že zo svojich mladých zverencov vychovávajú úspešných pokračovateľov bohatej tradície trnavského šortreku. ■

Populárny Pavol Blažek (* 9. júl 1958, Trnava) sa rekreačnému džogingu aktívne venuje aj v dôchodku. Desať kilometrov po uliciach svojho rodného mesta absolvoval so štartovým číslom 27 v atypickom bežeckom výstroji a s valaškou v ruke. Foto: Marián Bartoš

1. UKF Nitra, 2. VK Nové Mesto nad Váhom, 3. Hit UCM Trnava, 4. VK Prešov. V extralige hrajú trnavské vysokoškoláčky piatu sezónu. Hlavný tréner Rastislav Filípek a jeho asistenti Peter Václavek – Adrián Červený majú v tomto ročníku trinásťčlenný káder: Tatianu Grófovú, Nina Vaszková (kapitánka), Saru Sedlářovú, Renátu Vojtechovú, Adriánu Límovú, Vanesu Sukovskú, Saru Ondrejkovú, Zuzanu Konárovú, Ivanu Povrazníkovú, Sofiu Sivičkovú (hostovanie z nitrianskeho celku COP), Martinu Tomčíkovú (hostovanie zo Žiliny), Luciu Behúnovú a Michaelu Magulovú.

Dodajme, že kondičnú prípravu vedie Radovan Erent, zápasovým štatistikom je Jakub Kronome.

■ **TENIS** – Tohtoročné leto na antukových dvorcoch TC Empire sa snúbilo aj s turnajom športových hviezd vo štvorhre. Vyhral ho tandem Ondrej Rusnák (bývalý hokejista Slovana Bratislava, Trenčína, Žiliny a Popradu) – Igor Zelenay (terajší popredný deblista domáceho klubu). Popri tenisových osobnostiach, napríklad Magdaléne Rybárikovej, Jane Čepelovej, Andrejovi Martinovi alebo Karolovi Beckovi, sa divákovi predstavili s raketou aj

bývalí a súčasní reprezentanti z iných odvetví. Tiež Ladislav Škantár z Liptovského Mikuláša, olympijský víťaz 2016 vo vodnom slalome. Na divokej vode v Riu de Janeiro vtedy triumfoval v disciplíne C2 spolu s bratrancom Petrom Škantárom. Majstrami sveta sa stali dva razy, európsky šampionát vyhrali sedemkrát. Tenisové nádeje zasa dostali šancu od trnavských usporiadateľov v celoslovenskom turnaji o Memoriál Ivana Čierneho. Bol adresovaný B-kategórii mladšieho žiactva. Na kurtoch TC Empire Trnava sa toto spomienkové podujatie hralo osemnásť raz. Z prvenstva mala radosť domáca Natália Kročková. Na jej finálovej rakete zostala Tereza Gáliková po setoch 7:5, 6:2. Medzi chlapcami

bol najlepší Maksym Ivashko (TK Slávia STU Bratislava). V rozhodujúcom súboji zvíťazil nad Matejom Maruniakom (6:3, 6:2). Nezabudnuteľný nadšenec Ivan Čierny (1992 – 2002) stál pri zrode oddielu v trnavskej TJ Slávia začiatkom sedemdesiatych rokov 20. storočia. Pod jeho vedením tu vyrástlo prvých šesť dvorcov (1974 – 75). Tiež bol zakladateľom tradície celoštátnych turnajov pre mladých tenistov.

■ **VYTRVALOSTNÝ BEH** – Desiatkilometrovú trať ôsmej edície PSA City Run Trnava absolvovalo 359 mužov a žien. Cieľový časomer na Trojičnom námestí zachytil na víťaznej pozícii Martina Rusinu, člena BMSC Bratislava (33:26 min) a Emu Podhornú,

bežiacu za Triaxx Bratislava (41:12). Túto masovú oslavu džogingu zvládol v pohode aj Banskobystričan, trnavský rodák Pavol Blažek (Marathon BB Team). Skalní atletiky akiste dobre vedia, že ide o štvornásobného účastníka olympijských hier v športovej chôdzi (1980, 1988, 1992, 1996), majstra Európy spred tridsiatich rokov (Split 1990), svetového rekordéra na 20 km (1:18:13 h, Hildesheim 1990) a sedemnásobného šampióna ČSSR. Jeho prvým trénerom bol v zelenečskej ZDŠ učiteľ a neskôr riaditeľ Ľudovít Žambokrthey. Blažek naplno rozvinul svoj nesporný talent v banskobystrickom Armádnom stredisku vrcholového športu Dukla, kde dozeral na jeho výkonnostný rast reprezentačný kouč Juraj Benčík. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Vladimír Gubrický

Atletická elita SR súťažila na Slávii

Štít mesta Trnavy na 1 500 metrov sa bežal štyridsiaty siedmy raz, vyhrala ho iba osemnásťročná Líza Hazuchová

Športová história ponúkla v auguste dve okrúhle výročia. Atletické majstrovstvá Slovenska prvý raz zverili trnavským organizátorom pred osemdesiatimi rokmi (1940) a Štít mesta Trnavy v behu žien na 1 500 metrov debutoval pred polstoročím (1970).

Dvojdňovému šampionátu SR 2020 predchádzalo tretie kolo celoštátnej ligy družstiev. Na štadióne Slávie Trnava kraľovali v sobotu 15. augusta nitrianske kluby, muži AC Stavnár a ženy ŠK ŠOG. Ozdobou celodenného programu bol slovenský rekord Stanislavy Škvarkovej (ŠK Dukla o. z. Banská Bystrica, 12,90 s) v behu na 100 metrov cez prekážky. Stala sa prvou atlétkou v krajine pod Tatrami, ktorá dokázala pokoriť trinásťsekundový métu.

Z takmer sedemhodinovej ligovej nádielky neobídme rámcový Štít mesta Trnavy. Pretože táto ženská tisícpäťstovka sa štyrikrát nebežala (1973, 1978, 1979, 1980), aktuálne pribudol do kroniky štyridsiaty

Banskobystričanka Stanislava Škvarková utvorila v Trnave slovenský rekord v behu na 100 metrov cez prekážky.

siedmy zápis. V súperení dvanástich pretekárk triumfovala Líza Hazuchová časom 4:37,18. Iba osemnásťročná nádej z horehronského Lučatína, v tejto ligovej sezóne hosťujúca za banskobystrickú Duklu, mala partnerky na stupni najlepších v striebornej Žofii Na-

ňovej (4:40,18) a bronzovej Lucii Keszeghovej (obe Slávia STU Bratislava, 4:41,07). Najrychlejšiu trojicu dekoroval predseda Asociácie športových klubov Slávia Trnava Vladimír Gubrický. Rovnako o poslednom augustovom víkende sa bude v atletickej spo-

ločnosti ešte dlho hovoriť. V poradí 73. majstrovstvá Slovenska, piaty raz na pôde Trnavy, ozdobila naša elita viacerými pozoruhodnými výkonmi. Opäť nechýbali bežecké bombóniky. V rekordnej tónine vošli do tabuliek SAZ tri disciplíny. Emma Zapletalová, dvadsaťročná vysokoškoláčka z mesta pod Urpínom, si v prekážkarskej štvorstovke počínala famózne. Víťazným časom, 55,19 sa zaradila na druhé miesto tohtoročných svetových tabuliek. Tiež bola členkou zlatej štafety ŠK ŠOG Nitra na 4x100 metrov (45,81 s). O túto šprintérsku parádu štvorčlenných zostáv sa Zapletalová pričínala vedno s Lenkou Kovačicovou, Simonou Takáč-

sovou a Viktóriou Forster. Už spomenutá Hazuchová, absolvujujúca 5 000m žien v drese materského AK ZVP Lučatín, zvíťazila po dlhom sôle v novom juniorskom rekorde vysokej kvality (16:36,84 min). Na conipurovom ovále Mestského atletického štadióna Antona Hajmássyho sa súčasne prideľovala štvrtá kolekcia bodov do Bežecského pohára SAZ. Rovnaká dištantia mužov odmenila víťaznou medailou favorizovaného Košičana Tibora Sahajdu (člen BMSC Bratislava, 14:56,01), nášho najlepšieho vytrvalca ostatných sezón. V majstrovstvách SR získal pätnásty kov najcenejšieho lesku. Aj technické disciplíny priniesli via-

cero kvalitných výkonov. Spomeňme aspoň kladivárske súboje. Boli v réžii Martiny Hrašnejovej (70,71 m) a Marcela Lomnického (obaja Dukla Banská Bystrica, 76,47). Už iba doplníme, že oba víkendy v znamení vrcholovej telesnej kultúry pripravil široký štáb z Atletického klubu AŠK Slávia na veľmi dobrej športovej i spoločenskej úrovni. Majstrovské popoludnie v sobotu 29. augusta venovali usporiadateľia 76. výročiu dejinného Slovenského národného povstania. Zo susedných kasární odišla Trnavská posádka koncom augusta 1944 na stredné Slovensko, kde pomáhala povstalcom v boji proti nemeckým nacistom. ■

Jaroslav Lieskovský

Laureát Ceny mesta Trnavy Blažej Vittek sa venoval aj športovej fotografii

Vo štvrtok 20. augusta odišiel na večnosť umelecký fotograf Blažej Vittek. Deň predtým uplynulo sedemdesiatosem rokov od jeho príchodu na tento svet.

Bol dôverne známy organizátor klubovej činnosti a iniciátor výstav predovšetkým v prostredí umeleckej fotografie, avšak trepezlivo chodil aj medzi športovcov. Takmer päť desaťročí sme sa stretávali pri množstve rôznych akcií. Napríklad v období, keď pracoval v trnavskom Okresnom stavebnom podniku, býval na pozícii fotografa neodmysliteľnou súčasťou mnohých telovýchovných podujatí v patronátnej TJ Stavbár OSP.

Laureáta mesta Trnavy poznala široká verejnosť ako muža s úžasnou povahou. Mal pozitívne myslenie. Ozdobila ho ústretovosť, ochota pomôcť. Vravel, že život je príliš krátky na akékoľvek strasy. Spomienkou na mimoriadnu osobnosť, no pritom skromného človeka s pokojným, kamarátskym naturelom, budú stovky výpovedných záberov, ktoré z telesnej kultúry zanechal. Uvedme aspoň medzinárodné preteky v atletickej chôdzi, maso-

vé behy zdravia, cyklistické zápolenia i ďalšie Vittekove snímky z pestrého diania najmä v historickom centre jeho rodnej Trnavy. Spolupracoval s viacerými miestnymi masmédiami, vrátane Noviniek z radnice.

Bad'o, česť Tvojej pamiatke. ■

Tento okamih zachytil Blažej Vittek svojím objektívom v sobotu 30. septembra 1979 v Areáli zdravia Telovýchovnej jednoty Stavbár OSP Trnava-Modranka. Išlo o dekorovanie najrýchlejších bežcov v 1. ročníku Stavbárskej dvadsaťpäťky. Víťazný stupienok v zmoknutých pretekoch na 25 km patril Ladislavovi Asványimu (Inter Bratislava), terajšiemu viceprezidentovi Slovenského atletického zväzu.

GK

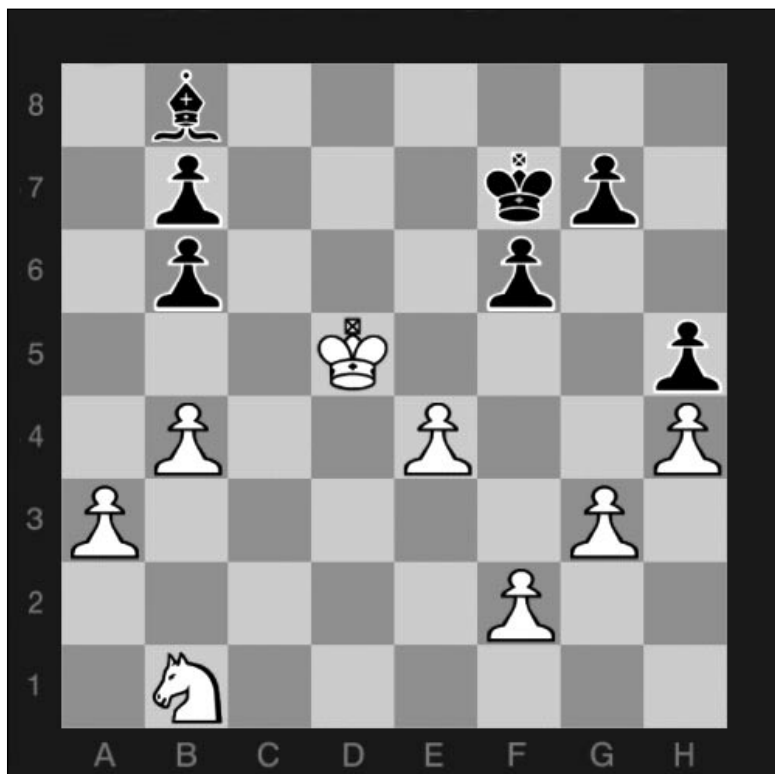
Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice

Záver šachovej partie: Hornák – Jančovičová, SVK 5. liga TT-HC-PN 2019/2020, postavenie po ťahu 36.Kd5

Dve partie z 5. Slovenskej ligy TT-HC-PN nie sú len ukážkou úrovne hry z tejto súťaže, ale aj príležitosťou pripomenúť si významné životné jubileum Pavla Hornáka (* 31. 10. 1960) z Trnavy a jeho šachové majstrovstvo. Prvá partia sa hrala 5. 10. 2019 a je zo súboja ŠK Čífer – C – CVČ proti ZŠK Vrbové C, ktorý sa skončil s výsledkom 3,5 : 1,5.

Pavol Hornák – Petra Jančovičová

1.d4 Jf6 2.c4 e6 3.Jf3 (3.g3 d5 4.Jf3 Se7 5.Sg2 0-0 6.0-0 d:c4 7.Dc2 a6 8.a4 Sd7 9.Vd1 Sc6 10.Sg5 Jbd7 11.D:c4 Sd5 12.Dc2 Se4 13.Dc1 h6 14.S:f6 J:f6 15.Jc3 Sc6 Piket vs. Almási, Tilburg 1996) 3. - d5 4.g3 c5 [4. - d:c4 5.Sg2 c5 6.0-0 Jc6 7.Da4 Sd7 8.D:c4 c:d4 9.J:d4 Vc8 10.Jc3 J:d4 11.D:d4 Sc5 12.Df4 Sc6 13.S:c6+ V:c6 14.Vd1 Dc8 15.e4 0-0 16.e5 Jd7 =, 4. - Sb4+ 5.Sd2 Se7 6.Sg2 0-0 7.0-0 c6 8.Sf4 Jbd7 9.Dc2 a5 10.Vd1 Je4 11.Jc3 f5 12.Je5 J:e5 13.S:e5 Jd6 14.S:d6 S:d6 15.e3 Vb8 16.c5 Bacrot vs. Kamenskij, Elista 2007; 4. - Se7 5.Sg2 0-0 6.0-0 d:c4 7.Dc2 a6 8.D:c4 b5 9.Dc2 Sb7 10.Sd2 Sd6 (10.Se4 11.Dc1 Jc6 12.Se3 Jb4 13.Jbd2 Sb7 14.Sg5 Vc8 15.a3 Jbd5 16.Jb3 h6 Korčňoj vs. Kasparov, 4. p., Londýn 1983) 11.Sg5 Jbd7 12.Jbd2 Vc8 13.Jb3 c5 14.S:f6 J:f6 15.J:c5 Se4 Kramnik vs. Carlsen, Moskva 2007; 4. - Jbd7 5.Sg2 d:c4 6.Da4 a6 7.Jc3 Vb8 8.D:c4 b5 9.Dd3 Sb7 10.0-0 c5 Petrov vs. Aljechin, Margate 1938] 5.Sg2 Jc6 6.c:d5 J:d5 (6. - e:d5 7.0-0 Se7 8.d:c5 S:c5 9.Dc2 Se7 10.Jc3 0-0 11.Vd1 Se6 12.e4 d4 13.e5 Jg4 14.De4 Db6 15.J:d4 J:d4 16.Ja4 Da6 17.V:d4 Vad8 18.Vd2 J:e5 19.D:e5 D:a4 20.S:b7 Sf6 21.De4 Da5 22.De2 V:d2 23.D:d2 D:d2 24.S:d2 Vb8 =/+) 7.0-0 Se7 8.d:c5 0-0 9.a3 S:c5 10.b4 Se7 11.e4 Jb6 12.De2 e5 13.Sb2 f6 [13. - Se6 14.Vd1 Db8 15.Jc3 Sb3 16.Vd2 Jc4 17.Vd3 Jb6 18.De1 Sc4 (18. - S:b4!? 19.a:b4 J:

b4 20.Vd2 Jc2 21.V:c2 S:c2 22.Dd2 Sb3 23.Jb5 f6 24.Db4 Sc4 25.J:a7 V:a7 26.D:b6 V:a1+ 27.S:a1 Dd8 s možnou remízou) 19.Vd2 Se6 20.De2 Jc4 21.Vdd1 b5 22.Jd5 Db7 23.Sc3 a6 24.Jd2 J:d2 25.S:d2 Jd4 =] 14.Vd1 De8 15.Jc3 Df7?! (15. - Se6! 16.Jd5 Sd8 17.Vac1 Vc8 18.Dd2 Dh5 19.b5 Je7 20.V:c8 Je:c8 21.Db4 J:d5 22.e:d5 Se7 23.Db3 Sf7 24.Jh4 Dg4 5.Df3 D:f3 26.S:f3 Jd6 27.a4 Vc8 28.Sa3 g6 29.Vd3 b6 30.Se2 e4 =/+) 16.Jd5 Se6 17.J:b6 (17.b5 Ja5 18.Sc3 Jb3 19.Vab1 Jc5 20.Sb4 Vfd8 21.Vbc1 S:d5 22.e:d5 Df8 23.Dc2 Vac8 24.Sh3 Vc7 25.Da2 Kh8 26.Jh4 +/=) 17. - a:b6 18.De3 Sd8 19.Vac1 Sc7 20.Sf1 Vfd8 21.Vd3 V:d3 22.S:d3 Vd8 23.De2 Kh8 24.Sc4 S:c4 25.D:c4 D:c4 26.V:c4 Sb8 (26. - b5 27.Vc5 Vd1+ 28.Kg2 Vb1 29.Vc2 Vd1 30.Vc1 V:c1 31.S:c1 Sb6 32.Kf1 Sa7 33.Ke2 Kg8 34.Se3 S:e3 35.K:e3 Kf7 36.Kd3 +/=) 27.Kf1 h6 28.Ke2 Vd7 29.Jd2 Kh7 30.Jb1

Jd4+ (30. - Kg6 31.b5 Ja5 32.Vc8 Sd6 33.Jd2 Kf7 34.h3 h5 35.f3 Ke6 36.g4 g5 37.Ve8+ Kf7 38.Vh8 h:g4 39.h:g4 Ke6 40.Vc8 Vh7 41.Kd3 Vh2 42.Vc3 Se7 =) 31.S:d4 e:d4 (31. - V:d4 32.V:d4 e:d4 33.Kd3 Se5 34.f4 +/-) 32.Kd3 h5 (32. - b5 33.Vc5 Sa7 34.V:b5 Vc7 35.a4 Kg6 36.Kd2 Vd7 37.f3 h5 38.Ja3 d3 39.Vd5 V:d5 40.e:d5 Sg1 41.h3 Sh2 42.Jc4 S:g3 43.Ja5 b5 44.a:b5 Sc7 45.Jb7 Kf7 46.d6 +-) 33.V:d4 V:d4+ 34.K:d4 Kg6 35.h4 Kf7 (35. - b5 36.Kc5 Sa7+ 37.K:b5 S:f2 38.Jd2 S:g3 39.Kb6 S:h4 40.K:b7 Sg3 41.b5 h4 42.a4 Se1 43.Jf1 Kf7 44.b6 Sa5 45.Kc6 S:b6 46.K:b6 +-) 36.Kd5? (36.Jc3! Se5+ 37.Kc4 f5 38.e:f5 Kf6 39.Jd5+ K:f5 40.J:b6 Ke4 41.Jd7 Sc7 42.Jc5+ Kf3 43.J:b7 K:f2 44.a4 K:g3 45.a5 K:h4 46.b5 g5 47.b6 Sh2 48.a6 g4 49.Jd6 S:d6 50.a7 g3 51.a8D +-) 36. - g5?? 37.Jc3 g:h4 38.g:h4 Sh2 39.Je2 Sb8 40.b5 Se5 41.a4 Sb8 42.Jg3 Kg6 43.Jf5 Sh2 44.Kd4 Se5+ 45.Ke3

Sh2 (45. - Sc7 46.Je7+ Kg7 47.Jd5
Sd6 48.Ke2 Sc5 49.Jf4 Kh6 50.Kf3
Sd4 51.Je6 Se5 52.Ke3 f5 53.Jd8
Kg6 54.J:b7 Sc7 55.Kd4 f:e4 56.K:
e4 +-) 46.Jg3 S:g3 47.f:g3 Kf7
48.Kf4 Kg6 49.g4 1:0

Katalánske otvorenie predstavuje svojráznu zmes dámskeho gambitu a Rétilho otvorenia. Jeho idea spočíva vo vytvorení tlaku na centrum a dámske krídlo čierneho. Obyčajne v partii nastáva pri manévrovaní pozíčný boj. Pomenovanie dostalo podľa Barcelony, hlavného mesta Katalánska, provincie v Španielsku, kde r. 1929 prvýkrát na turnaji použil tento systém S. Tartakower. Vo svojom repertoári ho majú aj viacerí svetoví šachisti. Už vo 4. ťahu mal čierny na výber z viacerých možností, ktoré sa mu ponúkajú. Po 4. - d:c4 vznikne tzv. katalánsky dámsky gambit. Rozhodujúcu chybu spravila slečna Jančovičová (* 27. 3. 2003) v 36. ťahu, keď v tom istom ťahu hral nesprávne aj P. Horňák. Akým spôsobom mohla hrať Petra lepšie či dokonca na výhru v postavení zobrazenom na diagrame? Otázku kladieme našim čitateľom – riešiteľom. Odpoveď sa dozvedia v ďalšom čísle NzR.

Druhá partia sa hrala 19. 10. 2019 vo vzájomnom derby dvoch ciferských tímov, ktoré sa skončilo víťazstvom „čéčka“ v pomere 1:4.

Pavol Vlkovič (ŠK Cífer D) – Pavol Horňák (ŠK Cífer C - CVČ)

1.e4 c5 2.b3 Jc6 (2. - d6 3.Sb2 Jf6
4.Sb5+ Sd7 5.S:d7+ D:d7 6.d3 g6
7.f4 Sg7 8.Jf3 0-0 9.0-0 Jc6 10.De1
Vac8 11.Jbd2 Jb4 12.Dc1 b5 13.a3
Jc6 14.Kh1 d5 15.e5 Jg4 Aronian
vs. Morozevič, Monako 2006, 3.
- Jc6 4.Jf3 e5 5.Sc4 Se7 6.h3 Jf6
7.Jc3 0-0 8.0-0 a6 9.a4 Sd7 10.d3
Jd4 11.Jd5 Sc6 12.J:e7+ D:e7 13.a5
+/=; 2. - e6 3.Jc3 d5? e:d5 e:d5
5.Sb5+ Jc6 6.De2+ Se7 7.Sa3 Se6
8.Ja4 c4 9.S:c6+ b:c6 10.S:e7 D:e7
11.Jf3 c:b3 12.c:b3 Sg4 13.D:e7+ K:
e7 14.Jd4 Kd6 15.Vac1 Je7 16.0-
0 Vhe8 17.Vfe1 Sd7 18.Jc5 Jf5??
19.Jb5+ 1:0 Lokasto vs. Zakrevskij,
Avgustov 1974) 3.f4?! (3.Jf3 e6
4.Sb2 d5 5.Sb5 Jf6 6.e5 Jd7 7.0-0
Se7 8.d3 0-0 9.Ve1 Jd:e5 10.J:e5 J:

e5 11.S:e5 a6 12.Sa4 b5 13.Jc3 Sd7
14.Df3 b:a4 15.J:a4 S:a4 16.b:a4
Sd6 17.S:d6 D:d6 18.c4 Vad8 =/+
4. - d6 5.Sc4 Jf6 6.e5 d:e5 7.J:e5 J:
e5 8.S:e5 Sd7 9.Jc3 Se7 10.Df3 Sc6
11.Sb5 Vc8 12.S:c6+ V:c6 13.Vd1
0-0 14.0-0 Jd5 15.J:d5 D:d5 16.D:
d5 e:d5 17.Vfe1 g6 18.Sf4 Sf6 =;
3.Sb2 Jf6 4.e5 Jd5 5.Jf3 d6 6.Sc4
d:e5 7.J:e5 J:e5 8.De5 e6 9.Jc3 J:
c3 10.S:c3 Sd7 11.0-0 Spasskij vs.
Sosonko, Tilburg 1978) 3. - e5
4.d3 e:f4 5.S:f4 (5.Jc3 Dh4+ 6.Kd2
Jf6 7.Jf3 Dh6 8.De1 d6 9.Kd1 Sg4
10.Je2 g5 =/+) 5. - Df6 6.Je2 D:
a1 7.Jec3 g6 8.Jd5 Sg7 9.Jc7+ Kd8
10.J:a8 Se5 11.Sg5+ (11.S:e5 D:
e5 12.Se2 b6 13.0-0 f5 14.Jd2 Sb7
15.J:b6 a:b6 16.Jc4 Dd4+ -/+) 11.
- f6 12.Sd2 Dd4 10.c3 Dd6 14.Df3
(14.Se3 b6 15.g3 Sb7 16.J:b6 a:
b6 17.b4 f5 18.b:c5 b:c5 19.Db3
Kc8 20.Da3 f:e4 21.d:e4 Jf6 -/+)
14. - Db8 15.h4 Jge7 16.Ja3 D:
a8 17.Jc4 Db8 18.Kd1 b5 19.Je3
b4 20.Jg4 Dd6? (20. - b:c3! 21.J:
e5 c2+ 22.Ke1 D:e5 23.Kf2 Da1
24.De3 d6 -+) 21.J:e5 D:e5 22.d4
J:d4? (22. - c:d4! 23.c:b4 d5 24.e:
d5 J:d5 25.Sc4 Jc3+ 26.Kc2 J:b4+
27.Kb2 Df5 28.S:c3 D:f3 29.g:f3
d:c3+ 30.K:c3 J:a2+ 31.Kb2 Jb4
32.Va1 Jc6 33.Sb5 Je5 34.f4 Jf3
35.h5 Kc7 36.Sd3 Kb7 37.h:g6 h:
g6 38.S:g6 f5 39.Sf7 Vh4 -+) 23.c:
d4 D:d4 24.Sc4?! (24.Df4! Da1+
25.Sc1 D:a2 26.Vh3 Da1 27.Dd6
Dd4+ 28.Vd3 D:d6 29.V:d6 Sb7
30.Se3 f5 31.S:c5 f:e4 32.Vd4 Jd5
33.Ke1 a5 34.V:e4 Ve8 35.V:e8+
K:e8 -/+) 24. - Sb7 25.Ve1 Jf5
26.Df4 Jd6 27.Sd5 S:d5 28.e:d5 D:
f4 29.S:f4 Jb5 30.Kc1 Ve8 31.V:
e8+ K:e8 32.g4 (32.Kc2 d6 33.Kd3
Kd7 34.Sc1 a6 35.Kc4 f5 36.Sb2
Ja7 37.a3 b:a3 38.S:a3 Jc8 39.Kd3
Jb6 40.b4 c:b4 41.S:b4 Jd5 -+) 32.
- Jc3 33.Kb2 (33.Sd6 Je4 34.Sb8 a6
35.Kc2 Ke7 36.Sh2 d6 37.Sg1 Jc3
38.a4 J:d5 -+) 33. - J:d5 0:1
V sicílskej obrane si vybral biely
málo požívané otvorenie (B20)
s flanketovaním svojho čiernopol-
ného strelca, ktoré mal vo svojom
repertoári aj exmajster sveta B.
Spasskij, ale ku ktorému sa ani
nedostal. Malo byť prekvapením
pre súpera, ale nakoniec P. Vl-

kovič prekvapil sám seba, keď
už v šiestom ťahu prišiel o svoju
vežu. Našťastie, v desiatom ťahu,
zobral jazdcom vežu P. Horňá-
kovi, ale jazdec zostal uväznený
v tábore čierneho, ktorý mal preto
po celý duel väčšiu či menšiu
výhodu podľa spôsobu svojej
hry. Už v dvadsiatom (20. - b:c3)
a v dvadsiatom druhom ťahu (22.
- c:d4) mohol získať rozhodujúcu
výhodu. Opačne, biely sa ešte
mohol pokúsiť mútiť vođu po ťahu
svojou dámou 24.Df4. Ďalšou
zaujímavosťou partie je, že obaja
protagonisti nevykonali rošády
a ich monarchovia zostali v strede
šachovnice, resp. s nimi pohybo-
vali podľa potreby.

K 60. narodeninám želáme Pavlovi
Horňákovi pevné zdravie, rodinnú
pohodu, veľa šťastia v ďalšom
živote a úspechov za šachovými
stolíkmi.

Riaditeľom súťaže bol Jozef Va-
govský z Trnavy.

**Riešenie strednej hry a koncov-
ky z partie Szitkey vs. Lukáč**

**[Tirnavia (B) 1986]: 16. - Dc7
17.Sg5 Vd7 18.Se4 Jd5 19.Dc2 h6
20.Sh4 Ja5 21.Vd3 Vc8 22.Da4
Jc4 23.Sg3 Dc6 24.D:c6 V:c6
25.Va1 Va6 26.a4 Jb2 27.S:d5 V:
d5 (27. - J:d3? 28.Sc4 Vc6 S:
d3 V:c3 30.Sb5 Vd8 31.Sf4 b9 =)
28.Ve3 V:a4 29.V:a4 J:a4 30.Kf1
Vb5 31.Ke2 Vb2+ 32.Kd3 b5 33.d5
Jc5+ 34.Kd4 Jb3+ 35.Ke5 Ja5
36.Vd3 Jc4+ 37.Kd4 e:d5 38.K:d5
a5 39.Kc5 a4 40.Vd8+ Kh7 41.Vd7
Kg6 42.Va7 a3 43.Sf4 V:f2 44.g3
Vb2 45.Va6+ f6 46.Sc1 Vb3 47.Kd4
Jb2 -+; 16. - Vac8 17.Vfe1 Jd5
18.c4 J:e3 19.f:e3 b6 20.Se4 Vc7
21.Vc1 Vdc8 22.Sd3 Dg5 23.Dc2
h6 24.Kh2 g6 25.g3 e5 26.d5
Ja5 27.Da2 f5 28.h4 Df6 29.e4 f4
30.Vf1 Jb7 31.Kh3 Jc5 32.Sb1 g5
33.g:f4 e:f4 34.Vg1 Vg7 35.De2
f3 -/+.** Z našej analýzy vyplýva,
že dokonca čierny mohol partiu
aj vyhrať, ak by bol správne hral.
Biely však dokázal výborne vystih-
núť závažný nedostatok chybného
ťahu 16. - b5. Teória Alapinovo
variantu v sicílskej obrane je už
veľmi rozsiahla a má veľké množ-
stvo rozvetvení ako košatý strom. ■

KNIŽNICA J. FÁNDLYHO

Pre dospelých:

■ **5. októbra o 17.00 h**

v čitárni SÁM SEBE LEKÁROM

Prednáška psychosomaticky Antónie Krzemieňovej

■ **8. októbra o 17.00 h**

v čitárni BESEDA S DENISOU FULMEKOVOU

Rozprávanie obľúbenej spisovateľky o knihách Konvália, Doktor Mráz a o pripravovanej knihe Agáta. Moderuje Alena Beňová. Podujatie v rámci cyklu Súčasná slovenská literatúra z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

■ **21. októbra o 10.00 h**

v učebni JURAJ FÁNDLY – REBELANTSKÝ FARÁR Z NAHÁČA

Podujatie v rámci vzdelávacieho cyklu pre seniorov Po stopách „bermolákovčiny“

■ **22. októbra o 17.00 h v čitárni VOLANIE**

Literárne podujatie pre nadšencov poézie. Host: Erik Ondrejčka. Moderovanie: Pavol Tomašovič a Štefan Kuzma.

Podujatie v rámci cyklu Trnavská poetika z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

■ **28. októbra o 13.00 h**

v Divadle Jána Palárika LITERÁRNY SALÓN TRNAVA

Vyhodnotenie 6. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže vo vlastnej tvorbe za účasti členov odbornej poroty Zlata Matlákovéj, Alexandra Halvoníka a Radoslava Matejova. Hudobný program: Allan Mikušek a Henrich Novák

VIRTUÁLNA UNIVERZITA TRETIEHO VEKU

Vzdelávacia aktivita pre seniorov v spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou v Prahe. Výuka je založená na multimediálnych prednáškach vysokoškolských lektorov, ktoré sa prostredníctvom internetu prenášajú do výukových miest. Prednášky sú vedené v češtine. V tomto semestri otvárame kurz Čínska medicína v našej záhrade.

Záujemcovia sa môžu prihlásiť do 23. októbra vyplnením prihlášky a následným zaplatením administratívneho poplatku v študovni v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave, Rázusova 1, 2. poschodie vpravo, kde získajú aj podrobné informácie o tejto forme štúdia.

Pre študentov:

■ **14. októbra o 10.00 h v čitárni AKO ČITAŤ MÉDIÁ**

Debata odborníkov o tom, ako porozumieť mediálnemu prostrediu. Určené pre študentov SŠ. Podujatie v rámci cyklu Knižnica mladým z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

Pre deti:

■ **5. októbra o 10.00 h**

v oddelení pre deti KORALOVÝ SVET

„... pod hladinou v morskem svete, možno to aj vy viete. Žije krásna zelená Korytnačka Etela...“

Divadlo Fí uvedie bábkové divadlo pre deti od 6 mesiacov do 3 rokov. Podujatie v rámci cyklu Maličká a mamičky podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia

■ **20. októbra o 10.00 h v čitárni ŽIDOVSKÉ PRÍBEHY**

Činoherno-bábková inscenácia Divadla SpozVoza rozpráva príbehy troch židovských detí a je inšpirovaná knihou I. B. Singera Príbehy detstva. Podujatie v rámci cyklu Klub „N“ z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

■ **29. októbra o 10.00 h**

v hudobnom oddelení, Ul. M. Schneidera Trnavského 5

MŮJ ŽIVOT S HUDBOU

Stretnutie s huslistkou Ninou Kristínou Michálikovou, violončelistkou Martinou Ruttmarovou a klaviristkou Zuzanou Reiffersovou spojené s koncertom

JESENNÉ PRÁZDNINY V KNIŽNICI

■ **29. októbra o 10.00 h v oddelení pre deti**

ČO NÁM Z HLAVY NEODFÚKLO – vedomostná súťaž

■ **30. októbra o 10.00 h v oddelení pre deti**

JESEŇ, PANI BOHATÁ, FARBÍ LISTY DO ZLATA – tvorivá dielňa pre deti i rodičov

PRIŠLA JESEŇ

Hudobno-slovné pásmo o jesennom období, zvykoch, detských ľudových hrách a tradíciách. Určené pre žiakov 1. stupňa ZŠ a pre školské kluby v hudobnom oddelení, Ul. M. Schneidera Trnavského 5. Záujemcovia o kolektívnu návštevu si môžu dohodnúť termín osobne v hudobnom oddelení, telefonicky (033/55 11 590) alebo e-mailom hudobne_oddelenie@kniznicatrnavas.sk

Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave Rázusova 1, 918 20 Trnava

Zákaznícka linka: 033/5513896

Mobil: 0911 098664 (do 14.30 h)

kniznica@kniznicatrnavas.sk

Sledujte nás:

<https://www.kniznicatrnavas.sk/>

<https://www.facebook.com/kniznicatrnavas/>

<https://www.youtube.com/channel/UCLHcYByAMOPNp65leobaujg>

ZÁPADOSLOVENSKÉ MÚZEUM

Múzejné nám. 3, tel. 033/5512913, 033/5512 911, e-mail: zsmuzeum-m@zupa-tt.sk, www.zsmuzeum.sk
Otváracie hodiny: ut – pia 8.30 – 17.00, víkend 11.00 – 17.00, v pondelok je zatvorené

EXPOZÍCIE

Príroda Malých Karpát, Sakrálné pamiatky, Ľudová hrnčičina, Kampanologická expozícia, Oratórium, Štefan Cyril Parrák – Pocta kráľovi zberateľov, Osobnosti športu TTSK, Klarisky v Trnave, Krása zašlých čias, Archeologická expozícia, Ľudový textil trnavského regiónu

VÝSTAVY

■ **9. októbra o 15.00 h v koncertnej sále múzea BRADLAN – 90 ROKOV**

Vernisáž výstavy k jubileu mužského robotníckeho spevokolu, ktorý pôsobí v Trnave bez prerušenia už od roku 1930

**■ MEDZINÁRODNÝ DEŇ
ARCHEOLÓGIE**

**TRNAVA A OKOLIE V DOBE
RÍMSKEJ**

Sprístupnenie výstavy
od 30. 10. 2020

V rámci podujatí k Medzinárodnému dňu archeológie

**■ MARTIN MACHAJ: CREATIVE
CREATURES**

Výstava potrvá do 26. 10.2020

SVET MINERÁLOV
geologická výstava

do 28. februára 2021

■ PADLI, ABY SME MY ŽILI

Trnavská posádka a odboj na západnom Slovensku počas SNP
do 4. 10. 2020

ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA

Z historickej knižnice – zreštaurované tlačie projekt FPU

PODUJATIA

■ 24. októbra o 14.00 h

ŠKOLA ĽUDOVÝCH REMESIEL
Kurz hrnčiarstva

**DOM HUDBY M. SCHNEIDERA
TRNAVSKÉHO**

Ul. M. Schneidera Trnavského 5

Letná sezóna: 1. 3. – 31. 10.

Otváracie hodiny: ut – pia 8.30

– 15.00 h, vstup len na objednanie
033/5514421 alebo 033/ 5512 913.

Víkend: 11.00 – 17.00 h pre vo-
pred objednané skupiny nad 10

návštevníkov. Víkendovú návštevu
prosíme ohlasovať v pondelok

– štvrtok na tel . č. 033/ 5512 913.

V pondelok zatvorené

EXPOZÍCIE

Pamätná izba Mikuláša Schneidera
Trnavského, Dobro – dvorana slávy

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY

Námestie sv. Mikuláša 10, tel. č.

033/5514421

Letná sezóna: 1. 3. – 31. 10.

ut – pia 8.30 – 12.30 a 13.00 –

15.00 h je prítomný lektor. Víkend:

11.00 – 17.00 h pre vopred objed-

nané skupiny nad 10 návštevní-

kov. Víkendovú návštevu prosíme

ohlasovať v pondelok – štvrtok na

tel . č. 033/ 5512 913. V pondelok

zatvorené

EXPOZÍCIE

■ WILLIAM SCHIFFER

život a dielo sochára a medailéra

■ S LÁSKOU ZA PRAVDU

Reinštalovaná expozícia – unikátny
nábytkový súbor z pozostalosti

Mons. ThDr. Pavla Jantauscha,
prvého apoštolského administrá-

tora Apoštolskej administratúry
v Trnave

VÝSTAVY

**ŠESTNÁSTE STOROČIE
SLOVOM A OBRAZOM**

Historické tlačie z fondov Západ-
oslovenského múzea

do 30. 3. 2021

SLOVÁCI, PÍŠTE PO SLOVENSKY!

Výstava k 250. výročiu narodenia
A. Bernoláka

do 31. 12. 2020

GALÉRIA JÁNA KONIARKA

■ ANTROPORARY

Výstavný projekt reaguje na an-
tropocentrické a antropologické
tendencie v tvorbe súčasnej mladej
generácie umelcov, umelkýň a
umeleckých skupín v slovenskom a
medzinárodnom prostredí.

Vystavujúci/e autori/ky: Lórcinc
Borsos (HU), Radek Brousil (CZ),
Bogomir Doring (SRB), Sári Em-
ber (HU), Barbora Fastrová (CZ),
Anna Hulačová (CZ), Adam Csoka
Keller (SK), Šárka Koudelová (CZ),
Vojtěch Kovařík (CZ), Pavla Mali-
nová (CZ), Kristián Németh (SK),
Adam Šakový (SK), Titania Seidl
(AT), Lukas Thaler (AT), Boris Sirka
(SK)

Kurátor: Michal Stolárik

do 15. 11. v Koppelovej vile

■ ANDREA BARTOŠOVÁ

Profilová výstava poprednej slo-
venskej maliarky, výber z jej aktu-
álnej maliarskej tvorby.

Kurátor: Vladimír Beskid

do 11. 10. v novom krídle Koppe-
lovej vily

■ MARTIN KOCHAN

Aktuálna sochárska tvorba mladé-
ho regionálneho umelca.

Kurátor: Vladimír Beskid

do 11. 10. v novom krídle Koppe-
lovej vily

■ SKLO

Výstava popredného sklárskeho
umelca Miloša Balgavého (*1955)
– autora a výrazného reprezentan-
ta prizmatickej a brúsenej sklenej
plastiky spolu s ďalšími ôsmimi
umelcami tvoriacimi so sklom na-
značuje obraz zmien v spôsobe
nazerania na sklo a v prístupe k
tvorbe s touto určujúcou, podma-
nitou a zároveň osobitne náročnou
hmotou.

Vystavujúci autori: Miloš Balgavý,
Palo Macho, Jana Hojstričová ,
Andrej Jančovič, Marta Matejková-
-Vjatráková, Pavol Barkóci, Dávid
Kurinec, Žofia Dubová, Ján Mýtny
ml., Kristína Ligačová, Katarína
Pozorová, Arina Dotsenko
Kurátorka: Beata Balgavá
do 22. 10. v Synagóge – Centre
súčasného umenia

Stála expozícia:

■ GALÉRIA PORTRÉTOV – vý-
ber diel portrétného žánru re-
prezentujúcich vývoj portrétného
maliarstva od konca 18. storočia po
súčasnosť zo zbierok Galérie Jána
Koniarka

AKCIE / AKTIVITY

■ 24. októbra o 19.00 h

**v Synagóge – Centre súčasného
umenia**

PUNK JE HNED!

Premietanie filmu so živou impro-
vizovanou hudbou Davida Kollara,
k slovenského experimentálneho
gitaristu a skladateľa

■ ART Laboratórium 2020

Tvorivé dielne a výtvarná tvorba k
aktuálnym výstavám pre MŠ, ZŠ,
SŠ podľa záujmu škôl

DIVADLO JÁNA PALÁRIKA

**■ 2. piatok 19.00 TANEC SMRTI
– derniéra**

**■ 4. nedeľa 14.00
na divadelnom dvore
ČITAM, ČI TU**

Najhorúcejšie novinky zo sve-
ta detskej literatúry zhmotníme
prostredníctvom zábavného
scénického čítania. Po prečítaní
rozprávky je pre deti prichystaná
súťaž o rozprávkovú knižku
a ďalšie skvelé aktivity. Vstupenky
si môžete rezervovať na tel. č.

033/55 11 125 alebo e-mailom pokladna@djp.sk a vyzdvihnúť priamo pred podujatím. V prípade nepriaznivého počasia bude podujatie zrušené.

Vstupenka 2 eurá pre rodiča aj dieťa

■ 4. nedeľa 16.00

ČARODEJNICE Z PLOCHOZEME
Príbeh troch čarodejníc, Baby Zlopočasnej, Tetky Oggovej a Magráty Cesnakovej je humoristickou fantasy paródiou na Shakespearovské tragédie Hamlet a Macbeth

■ 7. streda 19.00 MATKY

Hra vznikla na motívy rovnomenného románu súčasného slovenského prozaika Pavla Rankova. Dejom nás sprevádza Zuzana Lauková, ktorú na konci druhej svetovej vojny neprávom odsúdili na nútené práce v ruskom gulagu. V hlavnej úlohe Božidara Turzonovová

8. štvrtok 9.00 VELRYBA GRÉTA

Hravý, citlivý, zábavný, napínavý i poučný príbeh veľryby Gréty, ktorá je najlepšia speváčka pod morskou hladinou. Jej koncerty sú pre všetky morské živočíchy vždy veľkou udalosťou. Jedného dňa Gréta s hrôzou zistí, že zo seba nedokáže vydať žiaden zvuk. Jej krásny hlas je preč. Ako sa to mohlo stať?

■ 9. piatok 19.00 LES

Komédia ruského klasika A. N. Ostrovského patrí ku klenotom svetovej dramatickej tvorby. Dej nás zavedie na veľkostatok v cárskom Rusku, kde žije bohatá vdova Gurmyžská. Navonok pôsobí ako nonšalantná dáma, no v skutočnosti je ochotná obetovať čokoľvek, len aby získala srdce mladučkého šľachtica Bulanova... V hlavnej úlohe Ingrid Timková

10. sobota 19.00 DRAHÝ ŠPÁS

Čo robiť, keď ste dlhodobo nezamestnaný a v banke nemáte ani cent? Pošlite na seba daňovú kontrolu! Takáto stratégia sa môže zdať absurdná, no v hre Francisca Webera práve takúto taktiku použije hlavný hrdina François Pignon, aby sa vymotal zo svojej nepriaznivej životnej situácie. V hlavnej úlohe Peter Trník

■ 14. streda 10.00 MODRÝ VTÁK

Rozprávkavosť nositeľa Nobelovej ceny za literatúru Mauricea Maeterlincka

■ 15. štvrtok 10.00

v štúdiu

KOPANEC

Hra Gesine Schmidt a Andresa Veuela dokumentuje skutočný prípad z nemeckej obce Potzlow, kde v roku 2002 traja chlapci brutálne zavraždili svojho kamaráta, 17-ročného Marinusa. Dej je súdnym procesom s mladými vrahmi, bratmi Schönfeldovcami. Prostredníctvom výpovedí rodičov, kamarátov, svedkov a obyvateľov dediny sa odkrývajú príbehy ľudí, ktorí sa taktajú životom v stratených ilúziách, mizerných platoch a nefunkčných vzťahoch

■ 16. piatok 19.00

ACH TIE ŽENY, ACH TÍ MUŽI

Jedna noc, jeden deň, jeden dom a dva manželské páry. Kolotoč kongeniálnych komických kotrmelcov z pera najlepšieho svetového komediografa Georgesa Feydeaua

■ 17. sobota 19.00

SLUHA DVOCH PÁNOV

Jedna z najpopulárnejších a najúspešnejších hier Carla Goldoniho

■ 18. nedeľa 16.00

POM POMOVE ROZPRÁVKY

Kultové dielom maďarského autora Istvána Csukása známe originálnou fantáziou, láskavým humorom, podporou priateľstva a nezдолným optimizmom, že všetko v živote sa dá napraviť, len treba nájsť spôsob

■ 19. pondelok 19.00

NEZAUJÍMAVÝ KRIK / KREHKÁ HISTÓRIA JEDNOTLIVCA

Predstavenie umeleckého zoskupenia Med a prach. Pod jeho strechou sa tvoria diela na pomedzí divadelných predstavení, koncertov či inštalácií

■ 22. štvrtok 10.00 v štúdiu

KOPANEC

Hra Gesine Schmidt a Andresa Veuela dokumentuje skutočný prípad z nemeckej obce Potzlow, kde v roku 2002 traja chlapci brutálne zavraždili svojho kamaráta, 17-ročného Marinusa. Dej je súdnym procesom s mladými vrahmi, bratmi Schönfeldovcami

■ 23. piatok 19.00

TRI LETUŠKY V PARÍŽI

Hra Marca Camolettiho je jednou z najúspešnejších komédií v histórii Divadla Jána Palárika. Úspešný parížsky architekt (Peter Trník) trávi čas striedavo s tromi snúbenicami. Jedna je Američanka, druhá Ruska, tretia Nemka a všetky tri sú letušky. Navzájom o sebe vôbec netušia...

24. sobota 19.00 Kompletný Shakespeare zhltnutý za 120 minút
Geniálna kabaretná show Jessa Borgesona, Adama Longa a Daniela Singera dobyla aj najväčšie svetové komediálne scény ako newyorský Broadway a londýnsky West End

■ 25. nedeľa 16.00

TRAJA TUČNIACI

Zábavný aj poučný príbeh Ulricha Huba o troch kamarátoch – tučniakoch, ktorí prežijú potopu sveta

■ 28. streda 10.00 v štúdiu

(NA GUT) Začíname!

Hra oceňovaného českého dramatika Tomáša Vůjtky osvetľuje neslávne obdobie nedávnych dejín prostredníctvom spovede nacistického zločinca, strojcu židovského holokaustu, Adolfa Eichmanna

■ 29. štvrtok 19.00

ACH TIE ŽENY, ACH TÍ MUŽI

Jedna noc, jeden deň, jeden dom a dva manželské páry. Kolotoč kongeniálnych komických kotrmelcov z pera najlepšieho svetového komediografa Georgesa Feydeaua

■ 30. piatok 19.00 LES

Komédia ruského klasika A. N. Ostrovského patrí ku klenotom svetovej dramatickej tvorby. Dej nás zavedie na veľkostatok v cárskom Rusku, kde žije bohatá vdova Gurmyžská. Navonok pôsobí ako nonšalantná dáma, no v skutočnosti je ochotná obetovať čokoľvek, len aby získala srdce mladučkého šľachtica Bulanova... V hlavnej úlohe Ingrid Timková

SAKRÁLNE PAMIAJKY

■ KATEDRÁLA SV. JÁNA KRSTITEĽA

október:

Pondelok – piatok 10.00 – 12.30 h,

14.00 – 17.00 h

Sobota: 11.00 – 16.00 h

■ BAZILIKA SV. MIKULÁŠA

Júl, august:

Pondelok – piatok 10.00 – 12.30 h,
14.00 – 17.00 h

Nedeľa 14.00 – 17.00 h

September, október:

Pondelok – piatok 10.00 – 12.30 h,
14.00 – 16.00 h

Nedeľa 14.00 – 17.00 h

■ KOSTOL SV. JAKUBA

Júl – október:

Štvrtok – piatok 10.00 – 12.30 h,
14.00 – 17.00 h

Sobota, nedeľa 14.00 – 17.00 h

MALÝ BERLÍN

■ 4. októbra o 19.00 h

CHRISTO: CHÔDZA PO VODE

Dokument Andrey Paounova je nahliadnutím do života zosnulého umelca, ktorý sa nezľakol žiadnej výzvy, bez ohľadu na jej veľkosť

■ 6. októbra o 19.00 h

FREM + diskusia s režisérkou Vierou Čakányovou

Unikátny dokument, ktorý zobrazuje svet prírody za hranicami ľudského vnímania, je výsledkom izolovaného nakrúcania v extrémnych podmienkach na Antarktíde

■ 8. októbra o 18.00 h

Čepan Gallery

NÁHODNÉ KRAJINY

Miesta, kde náhodne vyrastá zeleň, ktorú nikto nesadil, a napriek tomu je súčasťou mesta. Viac o výstave vám porozprávajú kurátor Erik Michalčík a výtvarníčka Zuzana Branišová

■ 12. októbra o 19.00 h

ARCHITEKTÚRA

STAROSTLIVOSTI

Prednáška o fenoméne kúpeľníctva na území dnešného Slovenska v období po druhej svetovej vojne a jeho stavu v súčasnosti

■ 23. októbra o 19.00 h

Na peróne: NA STÁŽ!

Inscenácia o extrémizme, o tom, kto je skutočne zodpovedný za naše problémy. O klasickej slovenskej rodine, ktorá pod príslubom zárobku z grantu EU „príjme“ k sebe stážistku

ZDRUŽENIE UMELCOV BONART

■ 7. októbra o 17.00 h v kaplnke západného krídla radnice Trnavské ARTjuvenílie 2020

Vernisáž výstavy prvotín umelcov rôznych generácií, škôl a krajín od 50. rokov 20. storočia až po súčasnosť. Po prvý raz budú verejnosti predstavené kresby, maľby, škie a iné artefakty, ktoré umelci uchovávali vo svojich ateliéroch.

Výstava, ktorú pripravilo Združenie umelcov BonArt, bude otvorená do 25. októbra každú stredu, štvrtok a piatok od 15.00 do 18.00 h

■ 4. novembra 2020 o 17.00 h v kaplnke západného krídla radnice SeniorArTT: UMENIE PRE RADOSŤ

Vernisáž výstavy zameranej na prezentáciu tvorby účastníkov kreatívnych kurzov Trnavského umeleckého klubu v rámci Participatívneho rozpočtu mesta Trnavy na rok 2020

KINO HVIEZDA

■ 1. 10. / 16.30 KRÁLI VIDEA – SK premiéra

18.30 PRE SAMU (Febiofest)

20.30 NÁDEJ – SK premiéra

■ 2. 10. / 16.00 MÁŠA A MEDVEĎ: MÁŠINE PESNIČKY

18.00 KRÁLI VIDEA

20.00 ROCCA MENÍ SVET (Febiofest)

■ 3. 10. / 15.30 MÁŠA A MEDVEĎ: MÁŠINE PESNIČKY

17.30 ŽENSKÁ POMSTA

19.30 ĎALEKO OD REYKJAVÍKU (Febiofest)

21.30 NARUŠENÝ

■ 4. 10. / 13.30 MÁŠA A MEDVEĎ: MÁŠINE PESNIČKY

15.30 MÁŠA A MEDVEĎ: MÁŠINE PESNIČKY

17.30 RAJ NA ZEMI (Febiofest)

19.30 Nádej

■ 5. 10. / NEPREMIETAME

■ 6. 10. / 16.00 ŽENSKÁ POMSTA

18.00 SAMOTÁRI (FK Naoko)

20.00 JASKYŇA (FK Naoko)

■ 7. 10. / NEPREMIETAME

■ 8. 10. / 16.30 MALÝ YETI 2 – SK premiéra

18.30 KRÁLI VIDEA

20.30 NÁDEJ

■ 9. 10. / 16.00 MALÝ YETI 2

18.00 BÁBOVKY

20.00 PRÍBEH TANTRY

■ 10. 10. / 15.30 MALÝ YETI 2

17.20 NÁDEJ

19.30 BÁBOVKY

21.30 NARUŠENÝ

■ 11. 10. / 13.30 MALÝ YETI 2

15.30 MALÝ YETI 2

17.30 BÁBOVKY

19.30 NÁDEJ

■ 12. 10. / 16.30 SMEJKO

A TANCULIENKA – Všetko najlepšie!

20.00 SmartTalk: PSYCHOPAT JE TIEŽ ČLOVEK?

■ 13. 10. / 16.00 BÁBOVKY

18.00 MILAN SLÁDEK (FK Naoko)

20.00 KRAJINA VE STÍNU (FK Naoko)

■ 14. 10. / 16.00 NÁDEJ

■ 18.10 KRÁLI VIDEA

20.00 BÁBOVKY

Ďalší program kina Hviezda podľa aktuálnej situácie a obmedzení súvisiacich s koronavírusom

BATERKÁREŇ

Starohájska 1, 0910 326 976,
ahoj@baterkaren.sk, baterkaren.sk,
facebook.com/BaterkarenTrnava

■ 3. októbra od 10.00 do 12.00 h SWAP detského oblečenia

Detičky nám rýchlo rastú a potrebujú neustále nové oblečenie. Na swape môžete ďalej posunúť veci, do ktorých sa vaše ratolesti už nezmestia, ale zároveň im môžete nájsť niečo iné, čo im urobí radosť a vám poslúži.

Na swapoch, čiže výmenách, dávame druhú šancu nepotrebným vecičkám. Týmto šetríme prírodu, zdroje a zároveň si spolu vytvárame návyk NEnakupovať. Vstup 3 €, bez registrácie

■ 5. – 10. októbra TÝŽDEŇ ZVIERAT V BATERKÁRNI

Pri príležitosti Svetového dňa zvierat (4. 10.) sme sa rozhodli urobiť niečo pekné pre našich zvieracích kamošov. Od 5. do 10. októbra sa môžete tešiť na zbierku pre trnavské útulky, prednášku o psíoch s veterinárkou a SWAP potrieb pre zvieratká. Vecičky do zbierky (deky, granuly, konzervy, hračky,

čistiace prostriedky, obojky, vôdzky...) nám môžete nosiť do Baterkárne počas celého týždňa a my ich odovzdáme ďalej. Ak počas tohto týždňa zašlete akúkoľvek čiastku na účet jedného z trnavských útulkov (mačky alebo psyky), v Baterkárni na vás bude čakať voňavá alebo sladká odmena. Stačí nám ukázať snímku platby z účtu. (OZ Mačky Trnava – účet IBAN SK52 1100 00 0029 4901 4811, názov majiteľa účtu. oz Trnavský strom; Psi útulok Trnava – účet 4008382451/7500, verejná zbierka povolená Okresným úradom v Trnave)

■ 6. októbra o 17.00 h

Elza radí (offline)

– UVEDOMELÉ PSÍČKARSTVO

Úvodná prednáška k sérii seminárov zameraných na veterinárne psíčkarske témy s MVDr. Janou Radošovskou, ktorá stojí za online projektom Elza radí. Porozprávame sa o základoch správania uvedomelého psíčkara (nielen v meste) a povieme si aj viac o platnej legislatíve okolo chovu psov – zameranej najmä na povinnosti chovateľa. Vstup voľný, registrácia nutná (FB Baterkáraň)

■ 7. októbra o 18.00 h

Podporná skupina: O (NE)- PLODNOSTI

Neplodnosť je na Slovensku stále témou tabuizovanou a pre veľa (nezainteresovaných) ľudí aj nepríjemnou. Ženy a muži bojujúci s touto diagnózou o svojom probléme často nehovoria zo strachu pred posudzovaním a odsudzovaním okolia, rodiny a priateľov. Táto podporná skupina ponúka bezpečný priestor na zdieľanie akýchkoľvek emócií a zážitkov ženám aj mužom, pre ktorých sa neplodnosť, jej liečba, úskalia a následky stali každodennou súčasťou života. Či už sa chcete podeliť, alebo len počúvať a pocítiť, že nie ste sami, vždy prvú stredu v mesiaci je vám Baterkáraň otvorená dokorán. Vstup voľný, bez registrácie

■ 8. októbra od 15.00 do 17.30 h **ZVIERACÍ SWAP**

Nie, na tomto swape nevymieňame zvieratká, budeme však vymieňať všetko, čo zvieratká potrebujú a čo

robí ich život milším. Priniesť môžete napríklad nepoškodené, čisté a funkčné obojky, vôdzky, misky, hračky, maškrtky, granuly, doplnky, pelechý, klietky, kozmetické potreby a všeličo iné, pre zvieratká potrebné a tešivé. Vecičky môžete nosiť počas celého týždňa (5. – 8. 10.). Na swap stačí potom už len prísť a začať si vyberať. Vstup 3 €, bez registrácie

■ 10. októbra od 10.00 do 12.00 h **SWAP HRAČIEK A HIER**

Mnohí máme doma hračky, ktoré zapadajú prachom aj napriek tomu, že sú funkčné a vo veľmi dobrom stave. Tak prečo im nenásť nový domov a potešiť niekoho iného? Namiesto nakupovania nových hračiek si príďte vybrať hračky, ktoré už jednému majiteľovi poslúžili, no stále sú vo výbornom stave. Hračky a hry k nám môžete nosiť počas celého týždňa (5. – 10. 10.) – v sobotu im potom spoločne nájdeme nové domovy. Vstup 3 €, bez registrácie

■ 15. októbra od 15.00 do 17.30 h **SWAP JESENNÝCH DEKORÁCIÍ**

Dni sa pomaly kráčia a večery predlžujú, pod nohami nám praská lístie a vetvičky. Je tu obdobie plné krásnych farieb a pokoja, ku ktorému patria tekvičky, sviečky, všeličo oranžové, štrikované a hrejivé. Rozhodli sme sa preto v Baterkárni usporiadať výmenu jesenných a haloweenských dekorácií. Vecičky na swap k nám môžete nosiť počas celého týždňa (alebo v deň swapu) a vo štvrtok sa na vás budeme tešiť na samotnom podujatí, kde ich už všetky nájdete pekne pokope. Vstup 3 €, bez registrácie

■ 17. októbra od 10.00 do 12.00 h **SWAP FORMÁLNEHO OBLEČENIA**

Vymieňať sa bude príležitostné oblečenie, ktoré si obliekame na výnimočné udalosti (oslavy, stužkové, svadby, plesy...) a ktoré nám často po jednom použití zbytočne zaberá priestor v skrini. Oblečenie, doplnky, kabelky a topánky na výmenu k nám môžete nosiť počas celého týždňa – všetko nepoškodené a kompletné. V sobotu stačí už len prísť a začať si vyberať. Vstup 3 €, bez registrácie

SWAP PRE ŠIKOVNÉ RÚČKY

■ 22. októbra od 15.00 do 17.30 h
Výmena vecičiek pre kreatívcov, ktoré sa vám doma už nečinne povaľujú. Akékoľvek pomôcky na ručné práce, látky, nite, nožnice, lepidlá, papiere – jednoducho, čokoľvek použiteľné pri šití a tvorení k nám môžete nosiť počas celého týždňa alebo priamo na podujatie. Tam ich už nájdete pekne nachystané, čakajúce na nový domov. Vstup 3 €, bez registrácie

■ 24. októbra od 10.00 do 12.00 h **SWAP tehotenského, materského a novorodeneckého oblečenia a vecičiek**

Máme tu výnimočný swap určený pre budúce aj čerstvé maminky a ich drobcov. Vymieňať sa bude tehotenské a materské oblečenie (napr. trička na dojčenie, nosičské bundy) a čokoľvek, čo sa zide čerstvej mamine či jej drobcovi (šatky, nosiče, hygienické potreby, plienky, cumlíky...). Funkčné a čisté veci k nám môžete nosiť počas celého týždňa a v sobotu im spoločne nájdeme nových majiteľov. Vstup 3 €, bez registrácie

■ 28. októbra od 18.00 do 19.00 h **KNÍŽNÝ KLUB**

Poznáte to nadšenie z knihy, ktorú práve čítate? Pociťte, že patríte do deja, že život postáv je prepletený s vašim životom? A keď stretnete niekoho, s kým sa o knihe môžete konečne porozprávať, po chrbte vám prebehne mráz, srdce sa vám rozbúši a vy sa nadšene rozkecáte? Ak vám je táto situácia povedomá, tak práve pre vás je určený náš knižný klub. Príďte sa porozprávať o knihách, ktoré práve čítate, odporučte si navzájom knihy, ktoré sa oplatí prečítať a oddýchnite si v spoločnosti ďalších knihomilov. Vstup voľný, bez registrácie

■ 31. októbra od 10.00 do 12.00 h **SWAP OBLEČENIA PRE DOSPELÝCH**

Vypraté oblečenie v dobrom stave, ktoré prinesiete, urobí radosť niekomu inému a vy si zasa vyberiete niečo pekné z toho, čo priniesli ostatní. Vstup 3 €, bez registrácie ■

foto: Blažej Vittek
**19. 8. 1942 – †20. 8. 2020*